

VERSLAG

over het

BESTUUR EN DEN TOESTAND

DER ZAKEN

van de

STAD TURNHOUT

tijdens de jaren 1913-1914 tot 1918-1919

door het

College van Burgemeester en Schepenen

aan den Gemeenteraad in zijne

zitting van 6 October 1919 voorgedragen

TURNHOUT

DRUKKERIJ J. DECKX-VAN TULDEN.

VERSLAG

over het

Bestuur en den Toestand

DER ZAKEN

van de

STAD TURNHOUT

tijdens de jaren 1913-1914 tot 1918-1919

door het College van Burgemeester en Schepenen

aan den Gemeenteraad

in zijne zitting van 6 October 1919 voorgedragen

TURNHOUT

DRUKKERIJ J. DECKX-VAN TULDEN.

Mijnheeren,

Tijdens den oorlog is het ons onmogelijk geweest verslag te doen over het Bestuur en den Toestand onzer stadszaken, hetgeen zou moeten geschieden ingevolge artikel 70 der gemeentewet. Daarom laten wij hierna volgen de samengevoegde verslagen over de afge-loopene dienstjaren 1913-1914 ; 1914-1915 ; 1915-1916 ; 1916-1917 ; 1917-1918 ; 1918-1919.

TITEL I

STAAT DER BEVOLKING.

	Man.	Vrouw.	Totaal
Bevolking op 31 December 1913	12039	12467	24506
" " " 1914	12207	12614	24821
" " " 1915	12329	12747	25076
" " " 1916	12403	12747	25150
" " " 1917	12373	12722	25095
" " " 1918	12378	12694	25072

Burgerlijke Stand

GEBORTEN, STERFGEVALLEN, HUWELIJKEN,
ECHTSCHIEDINGEN,
ERKENNING EN WETTIGING VAN KINDEREN
EN WOONSTVERANDERINGEN.

De jaarlijksche officiële statistieken over den gang der bevolking en de beweging van den burgerlijken stand bevat de volgende opgaven :

		1913		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	337	373	710
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	498	427	925
Totaal		835	800	1635
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	171	181	352
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	547	469	1016
Totaal		718	650	1368
Meer inkomsten dan uitgangen		117	150	267
Meer uitgangen dan inkomsten		—	—	—
Huwelijken		164		

		1914		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	324	319	643
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	291	285	576
Totaal		615	604	1219
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	160	180	340
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	287	277	564
Totaal		447	457	904
Meer inkomsten dan uitgangen		168	147	315
Meer uitgangen dan inkomsten		—	—	—
Huwelijken		120		

		1915		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	249	261	510
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	190	226	416
Totaal		439	487	926
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	164	178	342
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	153	176	329
Totaal		317	354	671
Meer inkomsten dan uitgangen		122	133	255
Meer uitgangen dan inkomsten		—	—	—
Huwelijken		98		

		1916		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	202	182	384
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	178	211	389
Totaal		380	393	773
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	150	168	318
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	156	225	381
Totaal		306	393	699
Meer inkomsten dan uitgangen		74	—	74
Meer uitgangen dan inkomsten		—	—	—
Huwelijken		62		

		1917		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	146	161	307
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	255	303	558
Totaal		401	464	865
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	187	184	371
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	244	305	549
Totaal		431	489	920
Meer inkomsten dan uitgangen		—	—	—
Meer uitgangen dan inkomsten		30	25	55
Huwelijken		82		

		1918		
		Man.	Vr.	Tot.
Inkomsten	(Geboorten van rechtswege	207	220	427
	(Inschrijving in de bevolkingsregisters	334	387	721
Totaal		541	607	1148
Uitgangen	(Overlijdens van rechtswege	226	240	466
	(Afschrijv. van de bevolkingsboeken	310	395	705
Totaal		536	635	1171
Meer inkomsten dan uitgangen		5	—	—
Meer uitgangen dan inkomsten		—	28	23
Huwelijken		149		

STERFGEVALLEN VAN TUBERCULOSEN

Volgens opgaaft zijn er gestorven tengevolge van Tuberculosen

in het jaar 1913	36
" " 1914	51
" " 1915	58
" " 1916	61
" " 1917	56
" " 1918	131

ECHTSCHIEDINGEN

Geene.

ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN

In 1913	13	In 1916	8
" 1914	9	" 1917	4
" 1915	12	" 1918	3

REGISTERS DER BEVOLKING

De ouderdomspensioenen over 1914 werden uitbetaald tegen 65 frank eenige dagen voor het uitbreken van den oorlog.

Gedurende de oorlogsjaren 1915 tot en met 1918 ontvingen de belanghebbenden een voorschot van 40 frank; het achterstallige, zijnde 100 frank werd hun in 1919 bijbetaald; voor dit jaar werd hun ook het gewone bedrag van 65 frank uitbetaald.

Circa 500 ouderlingen genoten jaarlijks het ouderdomspensioen.

INBURGERING

In de jaren 1913-1918 werden er slechts twee verklaringen van inburgering gedaan, namelijk in 1914, ingevolge artikelen 9 en 14 der wet van 8 Juni 1909.

Er valt te bemerken dat ingevolge artikel 7 dierzelfde wet vele personen de belgische inburgering van ambtswege verkrijgen bij het einde van hun twee-en-twintigste jaar.

REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKEN STAND

Er werden door bemiddeling der Sociëteit St Jan Francis Regis in het jaar 1913-1914, 45 uittreksels geleverd tot het voltrekken van huwelijken. Voor 1914-15, 1915-16, 1916-17, 1917-18, 1918-19, bedroeg het aantal uittreksels wederzijds 43, 24, 23, 35 en 49.

De registers bleven steeds met de meeste zorg gehouden.

TITEL II

GEMEENTEBESTUUR.

Gemeenteraad

De gemeenteraad hield de volgende zittingen:

Van 1 October 1913 tot 1 October 1914, 12 zittingen, alle in de gewone Raadzaal ten Stadhuis.

Van 1 October 1914 tot 1 October 1915, 9 zittingen waarvan 8 plaats hadden op de bovenzaal van het Stadhuis, daar de Raadzaal door de duitsche telegraaf- en telefoondiensten ingenomen was. Eene zitting moest zelfs gehouden worden op het bureel van het Armbestuur, daar de bovenzaal van het Stadhuis dien dag als duitsch Veldgerecht diende.

Van 1 October 1915 tot 1 October 1916, 6 zittingen. De eerste had nog plaats op de bovenzaal van het stadhuis, de andere in onze gewone Raadzaal, waar sindsdien altijd werd vergaderd.

Van 1 October 1916 tot 1 October 1917, 9 zittingen.

Van 1 October 1917 tot 1 October 1918, 11 zittingen.

Van 1 October 1918 tot 1 October 1919, 14 zittingen.

In raadszitting van 26 April 1916 gaf de heer J.-B. Gevers, onlangs benoemd tot portier bij de gemeente-jongensschool in de Prinsenstraat zijn ontslag als gemeenteraadslid.

De heer dd. Burgemeester prees den iever en de toewijding die de heer Gevers aan den dag had gelegd tijdens de jaren dat hij in den raad had gezeteld. Hij stelde voor hem een brief van dankbetuiging te sturen, voor de groote diensten die hij aan zijne medeburgers en

inzonderheid aan den werkmansstand had bewezen, hetgeen eenparig door den raad werd aangenomen.

In vervanging van den heer Gevers werd benoemd als lid van de Commissie der Stadsmuziekschool de heer Const. Strymans.

In zitting van 17 December 1918 werd door den heer dd. Burgemeester F. du Four in naam van het Schepencollege volgend beknopt verslag der voornaamste gebeurtenissen die zich in Turnhout hebben voorgedaan gedurende den oorlog 1914-1918, voorgedragen. In aanzien der belangrijkheid van dit werk houden wij er aan hetzeve in zijn geheel mede te deelen.

Mijnheeren,

Ik acht het mij tot plicht UEd. in naam van het schepencollege een kort overzicht te geven der merkwaardigste gebeurtenissen, die zich hebben voorgedaan in ons gemeentebestuur, gedurende den langdurigen en den wreedsten der oorlogen, die ooit de geschiedenis heeft gekend en tijdens denwelke wij hebben mogen rekenen op de bestendige en verlichte medewerking van al de leden des gemeenteraads. Ik breng allen hiervoor welgemeende hulde en oprechten dank.

De oorlog werd verklaard op 4 Augustus 1914 en reeds op 5 daaropvolgende werd alhier op verzoek van het gemeentebestuur een hulpcomiteit gevormd.

Wij mochten ons verheugen in eene milde inschrijving vanwege onze liefdadige bevolking, die bedroeg de somme van 34021,81 frank. De bijdragen uit de stadskas beliepen 174900,— frank. Op 24 Augustus 1914 konden wij reeds overgaan tot de eerste uitdeeling aan onze behoeftigen.

Van alle kanten, zelfs in den vreemde, deed de stad belangrijke aankopen van groote hoeveelheden aardappelen, bloem, enz. alsmede allerhande opeischingen van eetwaren, die zich bevonden in Turnhout en omliggende, bij handelaars, fabrikanten en landbouwers. Bij omzendbrief van den heer Minister van binnenlandsche zaken kregen de gemeenteoverheden het bevel ter plaatse te blijven en voort te gaan hun ambt, dat in deze omstandigheden somtijds moeilijk en altoos gewichtig zoude zijn, zelfs onder de vijandelijke bezetting te blijven waarnemen in het belang der inwoners.

Tot 8 October 1914 had de heer Burgemeester Van Hal zijn ambt waargenomen met veel toewijding, groote zelfopoffering en zijn wel-

gekend wijs begrip. Op dien datum rukten de Duitschers onze stad binnen, namen hem gevangen en bedreigden hem met den dood, voorgevende dat de burgerlijke bevolking op hunne soldaten zoude geschoten hebben. Gelukkiglijk bleek het bijtijds dat de schoten, gelost in de Otterstraat alhier, voortkwamen van Belgische soldaten, waarop de heer Burgemeester in vrijheid werd gesteld.

Zijne gezondheid, die reeds sedert eenige jaren hevig was aangeast door eene onverbiddelijke ziekte, kon deze geweldige schokken niet weerstaan. Hij verliet het land en gaf ons zijn Burgemeesterschap over.

Op 9 October 1914 werd alhier een bevoorradingdienst ingericht, die, tot aan de stichting van het Nationaal Comiteit, gansch de bevoorrading onzer bevolking ter harte nam, later hollandsch brood en andere eetwaren uit Holland invoerde, vanaf Mei 1916 belast werd met de verdeling van suiker en vanaf December 1916 tot October 1917 door de bemiddeling van het Provinciaal Bureel, en nadien door de tusschenkomst der bezettende Macht, met de bedeeeling van kunsthonig, siroop en confituren.

Onafhankelijk van den bevoorradingdienst begroeten wij nog het ontstaan der samenwerkende maatschappij tot bevoorrading van het Arrondissement Turnhout.

Op 20 Januari 1915 werd gelukkiglijk alhier het Nationaal Comiteit tot Hulp en Voeding gesticht, dank aan hetwelk het vraagstuk der voeding en der hulp aan noodlijdenden bepaald opgelost werd. Onder zijne bescherming kwamen achtereenvolgens verscheidene onderafdeelingen tot stand, onder andere: bescheidene hulp; melkbedeeeling; woningscomiteit; kinderheil; volks- en schoolsoep; moederzorg; burgerskeuken, en buiten het Hulpcomiteit eene afdeeling des Belgischen Bonds tegen de Tering. Alle hebben de beste vruchten afgeworpen. Ook het Komiteit der Vluchtelingen wijdde zich met alle krachten toe aan de goede verzorging van een groot aantal Fransche uitgewekenen, die in de laatste oorlogsdagen door den vijand uit hunne haardsteden werden verdreven; ook had hetzelfde komiteit het genoegen 200 Engelsche en eenige Russische krijgsgevangenen hartelijk te kunnen ontvangen en stoetsgewijzem et muziek aan het hoofd naar de tramstatie te begeleiden. Tot op heden genieten alhier nog eenige honderden uitgewekenen de gulhartigste gastvrijheid.

Van den beginne af schonk de Stad Turnhout hare geldelijk en moreele medewerking aan het Nationaal Komiteit en wij brengen

hier eene welverdiende, openbare en warme hulde aan al de leden van deze schoone inrichting en van het Relief Komiteit, die van de hoogstgeplaatste tot de nederigste zich onverpoosd en onbaatzuchtig voor dit edel werk van naastenliefde hebben opgeofferd.

Wij hebben er steeds voor gezorgd dat onze bevolking den grootst mogelijken onderstand zou genieten.

Het is ook met eene rechtmatige fierheid en een innige vreugde dat wij immer de waardige houding van ons volk hebben bewonderd, dat zoo fel werd beproefd op stoffelijk en zedelijk gebied. Het deed ons goed aan 't harte te mogen bestatigen dat de bevolking van Turnhout en hare gekozenen, de Gemeenteraad met het Schepencollege, immer alle gelegenheden hebben te baat genomen om hunne omwrikbare getrouwheid aan Vorst en Vaderland openlijk en ondubbelzinnig te betuigen.

Op 15 November 1914, korts na het binnenrukken der Duitschers en hunne vaste bezetting in onze stad, had er in onze hoofdkerk een plechtig Te Deum plaats, tot viering van het feest van onzen welbeminden Koning, waaraan onze gemeenteraad in korps deelnam, zooals zulks ook vroeger geschiedde en nadien immer plaats had.

In publieke zitting van 11 December 1914 had ik de eer aan den Raad voor te stellen zich met mij te vereenigen in eene betuiging van onwankelbare verkleefdheid en liefde voor onzen welbeminden en zoo diep beproefden Vorst en zijne trouwe en bewonderenswaardige gade. Met eenparigheid en geestdrift werd dit voorstel aangenomen.

Op 28-2-1915, ter gelegenheid van een plechtigen uitgang der boetprocessie van O. L. V. van Victorie, waarin het beeld der Heilige Maagd werd gedragen en welke plechtigheid gedurende gansch den tijd van den oorlog zich alle dagen vernieuwde, werd op de groote markt alhier het Vaderlandsch lied, de Brabançonne, gespeeld, dat luidrichtig werd toegejuicht door de talrijke menigte..

In raadszitting van 14 Juli 1915 bracht de heer Kruyfhoofd, in weldoordachte, diepgevoelde en verhevene bewoordingen, eene hulde van bewondering en dankbaarheid aan onze heldhaftige strijders, aan onze martelaren gevallen op het veld van eer en aan onzen nooit volprezen Vorst, en stelde voor in naam van het Magistraat en der Turnhoutsche bevolking eene erekroon op te hangen rond de cerelijst onzer gesneuvelden, die prijkt aan een der hooge pijlers van den middenbeuk onzer St Pieterskerk.

De meesterlijke redenen van den achtbaren spreker had de heeren

Raadsleden diep bewogen en werd dan ook op algemeene toelichtingen begroet.

Op 21 Juli daaropvolgende, tijdens het Te Deum, waaraan de Raad in korps deelnam en waar het spelen van het vaderlandsch lied de talrijk toegestroomde menigte immer met innige aandoening aangreep, werd de erekroon opgehangen. Zij droeg voor opschrift :

" De Stad Turnhout, uit erkenning en bewondering, aan hare kloelike jongens, voor 's Vaderlands eer en bevrijding roemvol gesneuveld.."

Op 1 Januari 1916 was het mandaat van Schepen voor den heer Dieltiens en voor mij afgeloopen. Alhoewel alle publieke mandaten tijdens den oorlog van ambtshalve waren verlengd, wilden wij ons onderwerpen aan eene nieuwe kiezing; eenerzijds om de meening onzer Collega's in te winnen over ons bestuur, anderzijds en bijzonderlijk om in de huidige omstandigheden onzen eed van getrouwheid aan den Koning en aan 's Lands Instellingen te kunnen hernieuwen, ondanks het verbod der bezettende macht.

In publieke zitting van 12 Februari 1916 werden wij herkozen en legde ik den eed af in handen van den heer Van Genechten, terwijl ik op mijne beurt den eed afnam van mijn Collega, den heer Schepen Dieltiens. Beide eeden werden geregistreerd op 15 Februari 1916.

Op 16 Juli 1916 ontving Turnhout het hoog bezoek van Z. Emmentie Monseigneur Mercier, Kardinaal Aartsbisschop van Mechelen, die zich wel had willen gewaardigen het H. Vormsel alhier te komen toedienen en onze inwoners te zegenen.

De gevierde Kerkvoogd, die de echte verpersoonlijking daarsteld van eer en recht en gedurende den ganschen duur van den oorlog den moed en het plichtbesef der Belgen wist op te beuren, werd door onze bevolking met eene algemeene en geestdriftige ontvangst vereerd. Onze Gemeenteraad hield er aan den doorluchtigen primaat van België, ten huize van den Z. E. H. Deken een adres van eerbied, dankbaarheid en bewondering te gaan aanbieden.

Wanneer onder den invloed en de leugenachtige beloften der deutsche Overheid, een klein deel onzer bevolking zich liet misleiden en overging tot het activisme om te trachten ons land te scheuren, was onze Gemeenteraad een der eerste en wellicht de eerste van België om een krachtadig protest aan te teekenen tegen de euveldaad van den verfoeilijken Raad van Vlaanderen, die onze vlaamsche harten vervult met verachting en gramschap.

Met dezelfde krachtadigheid hebben wij ook alle activistische pogingen tegengewerkt, zooals onder meer het stichten alhier eener Rijks Middelbare Meisjesschool met activistische strekkingen. Wij gelukten er in geene stadspanningen voor deze inrichting te moeten storten.

Tegenover ons herhaald verzet in deze zaak werd ons een speciaal Kommissar afgezonden, alsmede voor de onzinnige en hatelijke verplichting ons opgelegd de straatnamen en aanwijzingen voor het verkeer uitsluitend in het Nederlandsch op te geven. Wij waren zoo gelukkig onze bevolking hunne vaderlandschlievende gevoelens vrije lucht te zien geven tijdens de twee uitgangen alhier van den stoet der activisten, die op gansch den doortocht het voorwerp werden van algemeen verzet en verachting en voor wie de inwoners, ten teeken van misprijzen, hunne slagvensters gesloten hielden.

De eischen en opeischingen der Duitschers werden immer door ons gewikt en gewogen; wanneer zij overeenstemden met de oorlogsrechten en bepalingen van het haagsche verdrag, hebben wij ze nageleefd en ons aan die ongelukkige noodzakelijkheid onderworpen. In alle andere gevallen hebben wij stelselmatig en onverschrokken alle medewerking hardnekkig geweigerd.

Zoo hebben wij ons altijd uit al onze krachten verzet tegen de opeischingen van werkvolk, bijzonder wanneer het werken gold met een militaire doeleinde, zooals b. v. wanneer men ons gebod arbeiders op te zoeken voor het opstellen der versperringsdraden aan de grens, voor het vellen van boomen of het oprichten van versterkingswerken.

Deze gevallen herhaalden zich wel tien maal en gingen immer met de zwaarste bedreigingen gepaard.

De Duitschers schijnen de bedreigingen voor gewoonte te hebben. Wij werden het dan ook gewoon, deinsden niet terug voor hun brutaal geweld en bleven onverschillig aan hunne bedreigingen.

De duitsche vlag heeft nooit op den toren van St Pieterskerk gewapperd en slechts enkele dagen op ons gemeentehuis.

Verscheidene malen heeft onze stad ook boeten opgelopen, doch wij waren zoo gelukkig, dank ons gewettigd en kranig verzet, dezelve te zien verminderen en zelfs somtijds gansch te zien vervallen, zooals zulks het geval was op 19 Juli 1915 en op 28 Maart 1918.

In al onze brieven hebben wij steeds beleefd doch onbedeesd onze gevoelens van getrouwheid aan het Vaderland vooruit gezet. Onder

meer schreven wij op 26 Juni 1915 aan den Kreischef alhier: "Wij zullen nooit weigeren uwe bevelen uit te voeren zolang deze niet tegenstrijdig zijn met de eer of met onze vaderlandschlievende gevoelens." En verder in zelfden brief: "Wij doen met volle vertrouwen beroep op uwe rechtschapenheid en aan den eerbied die wij allen hebben voor het Volkenrecht en voor het Haagsch Verdrag, onderteevend door Z. M. den Koning der Belgen en door Z. M. den Keizer van Duitschland."

Op 15 Januari 1917 geschiedde de opeisching der zoogenaamde werkloozen. Wij hebben niet alleenlijk stellig geweigerd er aan mede te werken, doch zelfs, ondanks de hevigste bedreigingen, hebben wij nimmer naamlijsten afgegeven van werkloozen en spaarden geene moeite om onze jongens uit de klauwen van den geweldigen dwingeland te redden. Ook was het getal ontvoerde werklieden betrekkelijk klein en gelukten wij er in het grootste deel te doen ontslagen of zoo haast mogelijk uit hun ballingsoord te doen huiswaarts keeren.

In het algemeen hebben de Turnhouters groote blijken gegeven van moed en vaderlandsliefde door het overgaan of helpen overschrijden der grens, alzoo een nieuwen steun brengende aan ons leger en machtig bijdragende tot de bevrijding van ons land en de verplettering van den overweldiger. Aan allen breng ik hier een groet van diepen eerbied, vurigen dank en groote bewondering.

Zij die den marteldood vonden aan den draad of lafhartig aldaar of in onze stad werden neergeschoten, hebben wij eene eereplaats voorbehouden in onze harten op ons gemeentekerkhof.

Vele Turnhouters werden slachtoffer van hunne opofferingen en zonder mededoogen tot de zwaarste straffen veroordeeld; drij kregen de doodstraf; één hunner kon echter ontvluchten; een tweede zag zijne doodstraf veranderen in eeuwigdurende opsluiting terwijl de derde aan eene natuurlijke ziekte bezweek. Wij hadden het als plicht gerekend onze beste krachten veil te hebben om kwijtschelding der doodstraf te bekomen voor deze bewonderenswaardige dapperen.

Van ons personeel werden als politieke gevangenen ontvoerd: de heeren Dewinne, adj.-commissaris; Cos, beambte der bevolking; en Debisschop, politiekommissaris, waarvoor wij vruchteloos herhaalde verzoekschriften voor hunne invrijheidsstelling bij de Deutsche Overheid hebben ingezonden.

De gezondheidstoestand van den heer Secretaris Van Damme werd zoodanig aangetast door de ongerijmde eischen der bezetting, dat hij thans, na vier jaar rust, nog niet hersteld is en nog immer vervangen wordt door den heer Leysen.

Wanneer onze Burgemeester M. Van Hal onze stad had verlaten, hoopten wij allen zoo vurig hem te mogen weerzien. Helaas, hij stiërf in ballingschap te Teteringen bij Breda op 13 Mei 1918.

De Raad vergaderde bij hoogdringendheid op 14 Mei 1918, aanhoorde rechtstaande de lijkrede door mij uitgesproken bij het overlijden van onzen hooggewaardeerden en welbeminden Burgemeester en zond een roerenden brief van rouwbeklag aan zijne achtbare familie.

Ten einde zijne nagedachtenis te vereeuwigen en als blijk van blijvende hulde en erkentelijkheid, werd het besluit van het College den naam van "Nieuwstraat,, voortaan te vervangen door "Victor Van Halstraat,, eenparig toegejuicht. Ook werd er besloten te zijner eere en zielelafenis een plechtige lijkdienst te doen celebreren in de St Pieterskerk; dezelve heeft plaats gehad op Zaterdag 25 Mei 1918, om 10 1/2 uur, onder een toeloop van eene overgrootte menigte van allen rang en stand.

Op 30 Juni 1918 had alhier de plechtige Introning van het H. Hart plaats, welke werd vereerd door de tegenwoordigheid van Z. E. Kardinaal Mercier. Mij beviel de eer, bij deze roerende plechtigheid, waaraan gansch de bevolking deelnam, de Stad Turnhout te mogen vertegenwoordigen.

Niettegenstaande al onze pogingen verbood ons de Duitsche dwingeland deze vreedzame godsdienstige betooging in open lucht te vieren.

Daar wij alhier over geene kazernen beschikten, had de inkwartiering der Duitsche troepen bij de burgers plaats. Deze werd zoo licht en zoo rechtvaardig mogelijk gemaakt door eene daartoe aangestelde kommissie, tot op het oogenblik dat de Duitsche Overheid deze werkzaamheden zelf in handen nam.

Maandelijks hielden wij ten stadhuize alhier eene vergadering met de burgemeesters der kantons Turnhout en Arendonck en der gemeenten Casterlé en Gheel, met het doel middelen te beramen om te voorzien in de voeding en den onderstand der bevolking en om de eendrachtige werking van alle omliggende gemeenten te verzekeren. Door eenparig en krachtadig verzet tegen de stortingen van 5 fr.

per inwoner, opgelegd aan de gemeenten door de Duitsche Overheid die de suikerbedeeling enz. in handen wilde geven harer handlangers, gelukten wij er in, deze bedeeling door de zorgen der gemeentebesturen, zooals voorheen, te doen geschieden.

Eindelijk, na 4 1/2 jaar beproevingen, is de vrijheidszon doorbroken aan den lang benevelde horizon. Na talrijke en roemvolle overwinningen onzer heldhaftige legers stortte de vijand ineen en smeekte om genade. Als een misdadiger verliet hij ons land.

Het geluk straalde op ieders gelaat. Ook was het bij het vieren der laatste plechtigheid van het Te Deum een heerlijk en aangrijpelijk schouwspel de gansche bevolking in dichte drommen te zien stroomen naar St Pieterskerk, alwaar de hooge gewelven dreunden der vaderlandsche aria's, uit volle longen aangeheven door de gestedriftige bevolking, thans vrij van alle vreemde dwingelandij.

Dien dag ook was het ons een onuitsprekelijk geluk en eene voorname eer volgend telegram te mogen zenden aan Zijne Majesteit Koning Albert:

Sire,

Ter gelegenheid van het feest van Uwe Majesteit, van zijne schitterende overwinningen en der vrijmaking van den Vaderlandschen grond, juicht het Turnhoutsche volk zijn welbeminden Koning hartelijk toe en biedt Hem de hulde van zijn onwrikbaren trouw.

De dd^e Burgemeester,
(g) F. du FOUR.

Waarop wij het volgend vereerend antwoord mochten ontvangen:

Zeer gevoelig aan de gevoelens van vaderlandsliefde en trouw, uitgedrukt in uw telegram, gelast mij Zijne Majesteit, aan UEd. alsmede aan uwe verkleefde medeburgers Zijne hartelijke dankbetuiging over te brengen.

(g) Overste van het Kabinet des Konings.

Op 29 November j.l. had ik de eer als dd. Burgemeester in naam der jubelende bevolking en omringd van den Gemeenteraad, den welkomsgroet te mogen toesturen aan de eerste groep Belgische soldaten die onze stad binnenreden, een compagnie wielrijders. Deze dapperen werden binnengeleid onder de blijde tonen der muzieken onzer stad en onder het gejuich, het gejubel en gezang van eene ontelbare menigte. Deze ontvangt was zoo hartelijk, zoo roerend,

zoo geestdriftig en spontaan, dat de officier in zijn antwoord ons verzekerde dat het leger, zoo het heeft geleden en gestreden voor 's lands vrijheid, zijn plicht heeft gedaan en zich genoeg beloofd achtte door al de blijken van gehechtheid en dankbaarheid der bevolking voor den Koning en de zegevierende legers

Na dit treffend schouwspel, dat niet gemakkelijk uit ons geheugen zal worden gewischt, zien wij reeds in het verschiet de grootsche feesten in te richten voor onze Turnhoutsche strijders, aan welke werkzaamheden onverwijld de hand zal worden gelegd.

Reeds is er ook eene Commissie aangesteld voor het schatten der oorlogsschade en zullen de onderverdeelingen en de deskundige schatters weldra in werking treden.

Wij zullen onverpoosd al onze krachten inspannen tot heropgroei van handel en nijverheid, en steeds trachten het lot onzer bevolking te verbeteren.

De kleine burgerij en werkmansstand zullen vooral het voorwerp uitmaken onzer aanhoudende bezorgdheid.

In de dagen van beproeving, Mijnheeren, hebt gij trouw gestreden om de diep geteisterde Turnhoutsche bevolking te verdedigen, aan te moedigen, te steunen en te voeden. Ik zeg UEd. hartelijk dank, en voor uwe verkleefdheid aan Vorst en Vaderland, en voor uwe bekommring voor het zedelijk en stoffelijk welzijn onzer medeburgers. Ook aan het Stadspersoneel, dat somtijds dag en nacht heeft moeten werken, en zulks immers deed met eene wonderbare bereidwilligheid, aan vele partikulieren die belangloos hunne medewerking schonken, onzen hartelijken en welgemeenden dank.

En nu, laten wij ons vereenigen in een zelfde gevoelen, in een zelfden wensch die opwelt uit aller harten :

Heil Koning Albert, symbool van plichtbesef, van moed en ridderlijkheid, die terecht den eerbied en de bewondering van gansch de wereld heeft afgedwongen.

Heil de Koningin, de Moeder der Soldaten, de Engel der barmhartigheid, wier minzame en liefdadige verpleging op het slagveld de harten aller Belgen heeft gewonnen.

Heil Kardinaal Mercier, de koene Verdediger van Eer en Recht, dat edel figuur wiens kranige houding tegenover den vijand overal de vaderlandsliefde zoo hoog wist te houden.

Heil onze dappere Soldaten, de helden van Luik, van Haelen en van den IJzer, die zich waardige nakomelingen toonden der over-

winnaars van Woeringen en van Groeningen, der helden van Franchimont, der veroveraars van Jerusalem en van Constantinopel.

Heil onze trouwe Bondgenooten, deze edele vrienden, die geen verraad of onrecht duldden en wier machtige steun ons heeft geleid tot de zegepraal en de vrijheid.

Hulde en dank aan onze gesneuvelden, die den heldendood vonden op het veld van eer en uit wier bloed een nieuw en glorierijk België zal verrijzen.

Dank zij God almachtig.

College van Burgemeester en Schepenen

Op 24 Januari 1914 hield de gemeenteraad eene plechtige feestzitting om den achtbaren heer Burgemeester Van Hal te huldigen ter gelegenheid van het bekomen van het Burgerlijk kruis van 1^e klas, voor 35 jaar dienst als Schepen en Burgemeester dezer stad.

Dit eereteken werd hem plechtig overhandigd door den eersten Schepen, den Weledelen Jhr. du Four, die den gevierden jubilaris namens den Raad zijn prachtig portret aanbood, geschilderd door den jeugdigen talentvollen Turnhouter den heer Jozef Verrees.

De treffende lofrede van den achtbaren spreker had den feesteling diep bewogen, die de aandoenlijke herinneringen van deze vriendschapsbetooging immer zou bewaren.

Daarna ontving de jubilaris de gelukwensen van het Stadspersoneel dat op zijne beurt hem een kunstig geteekend portret aanbood, meesterwerk van onzen kunstenaar, den heer Emiel Spruyt.

In zitting van 31 Januari 1914 werd het ontslag van den heer Henri Hendrickx, als Schepen en Gemeenteraadslid door den Raad aanvaard.

De heer Voorzitter maakte den lof van den ontslaggever, die zijne lange bestuurlijke loopbaan met heiligen iever had vervuld. Hij betreurde zijn heengaan en bedankte hem vurig voor al hetgeen hij op zedelijk en stoffelijk gebied tot betrachtning van het openbaar welzijn gedurende bijna 40 jaar had bijgedragen.

Het voorstel van een brief van bedankingen te zenden aan het aftredend lid werd eenparig toegetreden.

In zitting van 6 Maart 1914 werd de heer Hendrickx in zijne hoedanigheid van Schepen opgevolgd door den heer Jozef Dieltiens, die zijn mandaat van Schepen van openbaar onderwijs tot 1 Januari 1916 zou voortzetten.

De nieuw gekozene legt onmiddellijk den grondwettelijken eed af, waarop zijne aanstelling volgt.

In zitting van 11 December 1914 trad de weledele Jhr. du Four voor de eerste maal op als dd. Burgemeester, in vervanging van den heer Victor Van Hal, die om gezondheidsredenen de stad over eenige weken had moeten verlaten. Hij legde eene verklaring af van onwrikbare getrouwheid aan onzen welbeminden en zoo diep beproefden Vorst, Z. M. Koning Albert, en aan zijne bewonderenswaardige en edele gade, H. M. Koningin Elisabeth.

In zitting van 12 Februari 1916 onderwierpen zich de heeren schepenen du Four en Dieltiens, vrijwillig aan de herkiezing.

Beiden werden herkozen en na de eedaflegging bedankten zij hartelijk den Raad voor de blijken van genegenheid en vertrouwen hun zoo algemeen geschonken.

In den avond van 14 Mei 1918 kwam ons de droeve mare toe van den dood van onzen Burgemeester.

Onmiddellijk werd de volgende bekendmaking gedaan :

Turnhout, den 15 Mei 1918.

Aan de bevolking.

Met innige ontroering melden wij UEd. het onverwacht afsterven van onzen geliefden Burgemeester, den heer VICTOR VAN HAL, gisteren in den voormiddag, ten gevolge eener kortstondige ziekte, zacht in den Heer ontslapen te Teteringen bij Breda, alwaar hij voor zijne geschokte gezondheid verbleef.

Deze pijnlijke en onvoorziene slag treft niet alleen eene allerachtbaarste familie, aan wie wij in naam van gansch de bevolking onze innige en christene gevoelens van deelneming aanbieden, maar brengt tevens in ons midden eene leemte die moeilijk zal kunnen aangevuld worden.

Hoog gewaardeerd om zijne uitstekende kennissen, alom geacht om zijne edele inborst, door eenieder geprezen om zijne veelzijdige talenten, was Burgemeester Van Hal terecht de eer, de roem van zijne geliefde geboortestad, die hij gedurende zoo vele jaren meesterlijk heeft bestuurd.

De man is heen; zijne werken leven voort en zijn naam zal in zegening blijven bij de dankbare bevolking.

Namens het Stadsbestuur Turnhout :

De dd. Burgemeester,
(get.) F. du Four.

De Raad werd op 15 Mei 1918 bij hoogdringendheid bijeengeroepen. De heer Voorzitter Jhr. du Four, hield eene treffende lijkrede waarin de onmetelijke diensten van den waardigen Magistraat werden verheerlijkt.

De Raad besloot daarna een brief van rouwbeklag te zenden aan de achtbare familie van den dierbare afgestorvene; den naam van Victor Van Hal te geven aan de thans genaamde Nieuwstraat ten einde zijne nagedachtenis te vereeuwigen; en te zijner intentie eene plechtige lijkdienst te laten celebreren, die heeft plaats gehad op 25 Mei 1918.

In zitting van 7 October 1918 werd de heer Clymans, oudste raadslid in functie, als dd. Schepen aangesteld.

Bij koninklijk besluit van 4 Februari 1919 werd de weledele Jonkheer du Four, tot heden dd. Burgemeester, bepaald als Burgemeester der Stad Turnhout benoemd.

De Raad vergaderde op 10 Februari 1919 en ging hem te zijnen woonhuize gelukwenschen, waarna terug bijeenkomende in de raadzaal de noodige schikkingen werden genomen tot zijne plechtige inhaling. Deze had plaats op 24 Februari 1919.

Een feeststoet gevormd door de gemeente jongensschool (Victor Van Halstraat), Gemeente Jongensschool (Prinsenstraat), aangenomene jongensschool, aangenomene gemengde school Sevendonck, gemeente meisjesschool, aangenomene gemengde school (centrum), aangenome meisjesschool van het Heilig Hart, Gesticht van het Heilig Hart, Staatsmiddelbare Jongensschool, Gesticht St. Victor, St. Josephcollege.

Koninklijke Maatschappij "Orpheus", Afvaardiging "Kracht en Zwier", Oud-Soldaten 1870-1871, Oud-Militairen, Oud-Gedekoreerden, Edelen Handboog, Boerenbond, Muziekmaatschappij "Onafhankelijken", St. Eligius, Vriendenkring, De Biekorf, Concordia, Turnhout-Sport, Marie-José, Muziekmaatschappij der Xaverianen, Amicitia, Armbus in den Spiegel, Weldadigheidskring Gevers, Aannemersbond, Timmermansgilde St. Joseph, Schoenmakersgilde St. Crispijn, Beenhouwersbond, Muziekmaatschappij van den Katho-

lieken Volksbond, Werkmansgilde, Korps Vrijwillige Pompiers, en de Gemeenteraad, ontving den nieuwen Burgemeester aan de werkhuisen van den buurtspoorweg op den Antwerpschen steenweg alhier te 1 1/2 uur, alwaar de gemeenteraad bij monde van zijnen Voorzitter den Heer Henri Van Genechten, den nieuw benoemden Burgemeester hartelijk verwelkomde, waarop de heer Burgemeester dankend antwoordde.

Daarop werd hem door eene leerlinge van de stadsmeisjesschool, Augusta Jansen, een prachtige bloemtuil aangeboden na het voordragen van het volgende gedicht :

Weledele Heer Burgemeester,

Klokken luiden, vlaggen sieren
Elke steeg en straat en wijk ;
Klein en groot nu feeste vieren,
Opgeruimd is arm en rijk.

Burgervader, nu hier alles
U zijn beste wenschen biedt,
Dringt ook ons gevoel naar boven,
Zelfs de kindren zwijgen niet.

Wil dan luistren naar de woorden,
Die, in nederig gedicht
En in naam van gansch de schooljeugd,
Ik, bewogen, Uwaarts richt.

'k Bied U eerstens aller kindren
Meest oprechten welkomsgroet,
En ons diep gevoel van eerbied
Leg ik neder voor uw voet.

Wil ook onzen dank aanvaarden,
Want waarvoor ik meest U prijs,
Luid U loof en uwe waarde
't Is uw zorg voor 't onderwijs.

Gunne U God den mildsten zegen
Van zijn schatten, ruim en veel ;

Onbegrensd geluk en zegen
Weze levenslang uw deel !

Heersch nog lang, o Burgervader,
Over 't volk van Turnhouts steê
Voor het heil ons aller kindren
En 't geluk der burgers meê !

Nog menige bloemtuil werd den gevierden Burgemeester op den doortocht van den stoet aangeboden door leerlingen van verschillende scholen, bij het uitspreken van gelegenheidsgedichten.

En vooraleer het stadhuis binnen te treden bood hem het lieve kind van den Heer Schepen Van Genechten den sleutel van het Raadhuis en een prachtige bloemenruiker aan van chrysantemums, onder de volgende bewoordingen.

Wel Edel Achtbare Heer Burgemeester,

Ontvang uit kleine kinderhand
Het zinnebeeld en onderpand
Der macht U toevertrouwd :
Zij weze voor uw vrije steê
Na zooveel druk en oorlogswee
Een zegen, duizendvoud !

Zij leide weer de welvaart in !
En banne kommer uit 't gezin,
Van wien zijn plicht verstaat !
De scharen hebt ge brood gebracht,
Door eerlijk werk hun nood verzacht,
Tot heil van Stad en Staat !

De mensch leeft niet alleen van brood :
Zijn geest en hart heeft grooter nood
Dan stoffelijk gewin ;
Zoo bloeie wetenschap en kunst
Toch eindlijk hier door uwe gunst
In school en huisgezin !

Geen vrede-vaandel houdt er stand
Tenzij de Godsdienst 't heeft geplant
En steunt in 't wisslend lot.
Zijn zegen, onder uw beleid
Dale over Turnhout's heerlijkheid!
Goed heil! U helpe God!

Daarna werd de stoet in oogenschouw genomen door den Heer Burgemeester, omringd van den Gemeenteraad en de geestelijke en wereldlijke overheden.

Onder de blijde tonen der muziek trokken de maatschappijen en scholen voorbij. De leerlingen der aangenomene gemengde school zongen het volgende gelegenheidslied.

Laat vroolijk nu de vlaggen zwieren,
Stapt fier op maat, laat zien hoe wij,
De katholieke scholen, vieren
Den Burgemeester, hoog en blij!
Het welkom zij hem toegezongen
Hij blijve lang aan Turnhoutsch roer,
Des roepen wij met volle longen,
Leef, leve, leef Jonkheer du Four.
Leef, leve, leve Jonkheer du Four.

Daarna had de inhuldigingszitting plaats.

Nadat de heer Van Genechten, Schepen-Voorzitter de zitting had open verklaard, gaf de heer d.d. Secretaris, lezing van het Koninklijk Besluit van 4 Februari 1919, waarbij de WelEdele Jonkheer du Four Frans Anna Louis Joseph, tot Burgemeester der Stad Turnhout werd benoemd, in vervanging van wijlen den heer Van Hal Victor Joseph Marie.

Onmiddellijk hierop sprak zelfde heer Van Genechten als volgt:

Mijnheer de Burgemeester,

Het plechtig oogenblik is gekomen waarop Gij als Burgemeester, omringd door geestelijke en wereldlijke overheden, bezit gaat nemen van het ambt waartoe het Zijne Majesteit onzen welbeminden

Koning Albert, behaagd heeft U te benoemen. Het is tevens eene groote eer voor hem, die geroepen is U de gevoelens uit te drukken van het Schepencollege en van den Gemeenteraad.

In hunnen naam heb ik de eer, Mijnheer de Burgemeester U van harte geluk te wenschen. Die wenschen zijn welgemeend, zij zijn oprecht. Sedert meer dan veertien jaar bezit Gij het vertrouwen uwer Collega's.

Als lid van een onzer beste familiën, hoofd van een onzer bijzonderste nijverheidsgestichten, begaafd met groot verstand en helderen geest, werd uwe kandidatuur als gemeenteraadslid door de groote meerderheid van het kiezerskorps toegejuicht en U de taak opgedragen zijne belangen in Turnhoutsch' Gemeenteraad te gaan behartigen.

Bij uwe intrede in den Raad schonk U het vertrouwen uwer Collega's onmiddellijk eenen Schepenzetel en sedert veertien jaar werd dit mandaat steeds met overgrootte meerderheid van stemmen vernieuwd. Ja zelfs bij uwe laatste herkiezing in 1916, die gij, niettegenstaande al de mandaten door de oorlogsgebeurtenissen onbepaald verlengd waren, had uitgelokt, sprak de Raad zijn onbegrensd vertrouwen uit, met U bij eenparigheid te herkiezen.

Ik had te dier gelegenheid de eer, spijs het verbod van den gehaten vijand, van U den grondwettelijken eed af te nemen, en U geluk te wenschen over uw wijs bestuur, en U te bedanken voor al het goede dat U voor de Stad gedaan had. Mijn nederige woorden genoten algemeen bijval, nog een nieuw bewijs daarstellende van het vertrouwen uwer Collega's.

Toen in Oktober 1914, na den inval der Duitschers, de Heer Burgemeester Van Hal, aan wiens gedachtenis ik hier een blijk van bewondering en waardering toestuur, reeds aangetast door een onverbiddelijke ziekte en geschokt door de doodsbedreigingen van den brutalen vijand, U zijn ambt als Burgemeester wilde overdragen, hebt gij niet geaarzeld.

Zooals zoovele anderen hadt gij in een vreemd land, buiten alle geweld en plagerijen, in volle vrijheid en genot, omringd van uwe achtbare gade en lieve kinderen, een gelukkig en zorgeloos leven kunnen slijten; de menigvuldige bezigheden, die in uw nijverheids-gesticht uw talent en uwe werkzaamheid vergden, hadden voor U eene verontschuldiging geweest om geen nieuwen last op uwe schouders te drukken. De omstandigheden zelf, de inval met al zijne gruwe-

len en misdaden eener barbaarsche soldatenbende, het ontvoeren en opsluiten van burgemeesters, zooals den heldhaftigen heer Max van Brussel, het vermoorden van anderen, zooals den martelaar van Aerschot, zou den moedigsten nog schrik hebben ingeboezemd. Al die gedachten moeten zoo opeens voor uwen geest zijn verschenen. Maar de plicht heeft ook gesproken, de plicht die U het bevel gaf, hier te blijven, te midden dergenen die U als hun gekozene naar het Stadhuis hadden gezonden, de plicht, die U zegde, dat voor een jong en kloek karakter meer bezigheden zwaarder verantwoordelijkheid, geen verontschuldiging zijn, de plicht die overeenstemmend, met uw fier en edel karakter U toeriep dat er geen vrees mag bestaan en dat voor U de vlucht eene lafheid zou zijn : de plicht hebt gij aanhoord. Gij zijt gebleven en onmiddellijk uwe taak aangevat, niet kunnende weten noch veronderstellen wat de toekomst U voorbereidde.

Gedurende vier lange oorlogsjaren, omringd door eenen gehaten vijand, steeds blootgesteld aan dwangmiddelen en allerlei gevaren, hebt Gij Turnhouts scheepje op de woelige zee gestuurd, en trots alles in veilige haven gebracht.

Mogen wij, thans dat wij het geluk der eindoverwinning smaken, niet een kleinen blik terugwerpen in dit somber-verleden, mogen wij hier niet een oogenblik stilstaan bij die bange oogenblikken, wanneer de vijand U dwingen wilde, de lijst te verschaffen dergenen die hij ontvoeren wilde, om tegen hun eigen broeders te doen arbeiden, in fabrieken van munitie en oorlogstuig. En mogen wij dan niet aan gansch de bevolking hier kenbaar maken, dat een krachtig "NEEN, NOOIT", het antwoord was op dien hatelijken eisch : Liever de kerkers in Duitschland met al hunne gruwelen dan te falen aan de eer : *Posius mori quam foedari*.

Later nieuwe eisch : er dienden werklieden verschaft te worden voor het oprichten der versterkingswerken rond onze stad. Eene nieuwe weigering nogmaals, gesteund op het Haagsche Verdrag, verplichtte de vijand elders manschappen aan te werven. En dan helaas toen een handvol verwaalden hun land verraden wilden, hun land dat bloeide uit al zijn gapende wonden, hun heldhaftigen Koning miskenden, het toonbeeld van eer en plicht, en zijne dappere strijders, de helden tusschen de helden, wilden bevechten, toen bonsde uw hart van verontwaardiging. Oorlog aan de landverraders ! Weg met die Judassen ! en niettegenstaande alle pogingen, niettegenstaande

het afzenden van twee bijzondere kommissarissen, werden hunne pogingen verijdeld !

Eeuwig zal in ons stadsarchief geboekt blijven dat Turnhouts bestuur het eerste was dat bij den Duitschen keizer protest aantekende tegen de Bestuurlijke scheiding.

Dit zijn slechts enkele tafereelen, van dit lange oorlogsdrama. Duizende andere gevallen zou ik kunnen aanhalen, dagelijksche plagerijen, steeds vergezeld van bedreigingen en onbeschoftheden, nuttelooze bijeenkomsten met de bezettende macht, opeischingen van allen aard, zonder de minste rekening te houden van den benarden geldelijken toestand der stad, alles spande samen om het leven van een Burgemeester onmogelijk te maken.

Gesteund door uw vasten wil, gehard door uw stalen karakter, getroost door uwe onwrikbare vaderlandsliefde, hebt gij al die hinderpalen overwonnen en nog zelfs middel gevonden om het uwe bij te dragen mannen voor ons leger over de versperring te helpen !

Naast uw ambt als d.d. Burgemeester, hoe talrijk waren de bezigheden niet die op uwe werkkraft aanspraak maakten ? Laat mij hier terloops opnoemen vergaderingen van het Provinciaal- en Arrondissementskomiteit voor Hulp en Voeding, vergaderingen van al de ondervertakkingen dezer grootsche en edele instelling, private hulpkomiteiten bij het begin van den oorlog, door de liefdadigheid in het licht geroepen, vergaderingen der burgemeesters van den omtrek, en dagelijks minstens twee zittingen van het Schepencollege. Is dit uwe werking geweest in het verleden, is het heden de belooning van gewezen en onbetwistbare diensten, dan staat de toekomst voor U open, glorieus en hoopvol. Diep geschokt door den oorlog zal onze stad herbloeien onder uw bestuur : de nijverheid moet herleven, het arbeidsleven moet hernemen. Turnhout moet zijne plaats als groote uitvoerstad terug innemen. Groote verfraaiingswerken en nuttige inrichtingen staan op uw programma, en onder deze zal ik slechts gewag maken van het oprichten van een praalbeeld ter verheerlijking van de bevrijding van ons geliefd Vaderland, en tot vereeuwiging der namen onzer dierbare gesneuvelden. Wat gij in verleden hebt gedaan, is eene waarborg voor de toekomst.

Uwe werkzaamheid dezer droevige jaren zal nog vermeerderen in de jaren van vrede en voorspoed : uw naam zal gehecht worden aan de verwezenlijking van hetgene gij voor den bloei van Turnhout hebt voorgenomen.

Steeds, Heer Burgemeester, zult gij mogen rekenen op het vertrouwen en de onbegrensde medewerking uwer Collega's van Schepencollege en Gemeenteraad.

Steeds zullen zij hunne krachten met de uwe vereenigen voor den bloei en den voorspoed onzer geliefde stad.

Mijnheer de Burgemeester ik heb de eer U den Voorzitterszetel aan te bieden.

Moget Gij hem lange, zeer lange jaren, onder Gods bescherming in volle gezondheid en geluk bekleeden.

Onmiddellijk hierop drukt zich de Heer Burgemeester uit, in volgender voege :

Mijnheeren.

Ik ben diep bewogen door de schoone, al te vleiende woorden van mijn achtbaren Collega en vriend, Mijnheer Henri Van Genechten, die met mij sedert veertiën jaren in het Schepencollege zetelt.

Mijnheer Van Genechten heeft gesproken van wat ik gedaan heb gedurende den oorlog en de gehate Duitsche bezetting, maar hij vergat te zeggen, dat ik alles gedaan heb na rijpe overweging en besprekingen met mijne Collega's van het Schepencollege en dikwijls van den Gemeenteraad en dat zij mijne werking, den last en de gevaren van den tegenstand, altijd met blij gemoed gedeeld hebben.

Ik dank hen uit 't diepst van mijn hart.

Ik dank ook de inrichters van dit schoone feest en de gansche bevolking van Turnhout.

De ontwijfelbare blijken van genegenheid en vriendschap die mij sedert mijne benoeming toekomen, zullen nooit uit mijn geheugen verdwijnen, en, indien ik aan de stad eenige diensten heb kunnen bewijzen, ben ik heden rijkelijk beloond.

In zitting van 15 Mei 1918 heb ik gesproken over de schitterende levensbaan van mijn onvergetelijken voorganger, Mijnheer, V. Van Hal, en de onschatbare diensten door hem aan de stad bewezen. Zijn voorbeeld zal steeds voor mijne oogen staan.

Toen de Heer Gouverneur der Provincie mij over ongeveer 6 weken vroeg of ik het ambt van Burgemeester zou aannemen, was

ik ietwat huiverig " Ja „ te zeggen, omdat dit ambt altijd gewichtig, nu waarlijk schrikverwekkend is.

De oorlog heeft onze stad in eenen ellendigen toestand gelaten. De schuld is driemaal wat ze vroeger was, de burgerij, die de lasten draagt, is verarmd ; de nijverheid licht stil, het volk is zenuwachtig en nog niet hersteld van zijne lange lijdensbaan. Doch, ik heb gedacht dat ik hier eenen plicht te vervullen had, en ik heb aangenomen.

En, niettegenstaande de sombere wolken, die ons boven het hoofd hangen, heb ik vertrouwen in de toekomst, omdat de Turnhout, alhoewel wat genegen om het Bestuur te beknibbelen, toch eenen grondslag van gezond oordeel bezit ; omdat de Turnhout, werkzaam, zedig en godvruchtig is ; omdat ik hoop dat de goede God, die ons zoo blijkbaar gedurende den ganschen oorlog beschermd heeft, ons nu nog zal blijven beschermen.

Wat mij nog heeft aangezet het Burgemeestersambt te aanvaarden, is het volle vertrouwen dat ik heb in mijne medewerkers.

Ik ken mijne Collega's van het Schepencollege en den Gemeenteraad, en weet welke groote belanglooze hulp ik van hen kan verwachten. Ik ken de stadsbeambten en weet welk een uitgelezen korps zij vormen, en van welk onschatbaar nut zij voor mij zullen zijn in het vervullen van mijn ambt ; want het is niet genoeg dat wij de huidige crisis doorworstelen en weder worden wat wij vroeger waren.

Turnhout moet vooruitgaan en geene verbeteringen zullen ons onverschillig laten. Wij zullen voortgaan, zooals wij reeds begonnen zijn ; nieuwe lijnrichtingen te stemmen om de bestaande straten te verbreeden en nieuwe wijken aan te leggen ; een slachthuis, eene stapelplaats, een zwemdok zullen wij bouwen, de stadsgebouwen, Stadhuis en Arm bureel verbeteren of zoo mogelijk herbouwen ; vooral zullen wij beginnen met een monument op te richten ter gedachtenis van onze dappere soldaten voor het Vaderland gesneuveld.

Ik zal trachten mijnen plicht, gansch mijnen plicht, en zoo mogelijk meer dan mijnen plicht te volbrengen tegenover God, Vaderland en Stad.

Ik zal trachten burgervader te zijn van alle standen, en alle partijen, en mijne hulp te verleen aan iedereen, zonder uitzondering.

Ik eindig met mijne medeburgers te smeeken dat zij wel voor oogen zouden hebben dat de huidige dag voor 't Vaderland niet alleen gewichtig, maar ook beslissend is en dat eenieder zijn eigen belangen

en persoonlijke voorkeur zou terzijde stellen om allen de hoogere belangen van het land te behartigen. Leve België! Leve Turnhout!

Daarna sprak de heer Al. Leysen, d.d. Secretaris, als volgt :

WelEdele Heer Burgemeester,

Gedoog dat ik in naam van uwe trouwe stadsbedienden U eerbiedig hulde betuig en hartelijk geluk wensch bij het bezit nemen van den Burgemeesterszetel.

Achtbare Heer Burgemeester, het is met eene rechtmatige fierheid en eene levendige vreugde dat wij uwe verheffing tot eerste magistraat der Stad Turnhout hebben toegejuicht, omdat wij, overtuigd zijn, dat zij de waardige bekroning is van uwe eervolle bestuurbare loopbaan en de welverdiende belooning van al het goede dat gij alhier hebt gesticht.

Sedert meer dan 14 jaar hebben wij U leeren kennen en waardeeren als een ievervollen Schepen die zich immer heeft onderscheiden in het beheer van stadsgeldwezen, aan UEd. toevertrouwd; doch sedert de vier lange en zware jaren der duitsche bezetting, hebben wij U oprecht moeten bewonderen als een d.d. Burgemeester, die dit moeilijk en vaak zoo ondankbaar ambt met ongemeenen iever, heilige toewijding en wijs beleid heeft waargenomen.

Deze reuzentaak die de moedigsten zoude hebben afgeschrikt hebt gij aangedurfd en roemvol gedragen, dank aan uw stalen wil, uw groote geestkracht, uw schrander doorzicht, doch bijzonder dank aan uwe vurige liefde voor uw volk, uw onwrikbaren trouw aan Vorst en Vaderland.

Noch bedreiging, noch geweld, noch gevaar deden U ooit wankelen of achteruitdeinzen, doch steeds onverschrokken en kranig wist gij de rechten van uw volk en van 's lands instellingen te verdedigen en te doen eerbiedigen in 't belang van 't algemeen welzijn. Het volk zal U dankbaar wezen en de overleveringen zullen blijven getuigen wat ontelbare en overgroote diensten gij hebt bewezen in uw bestuurlijk leven op gebied van Hulp en Voeding, ten bate van Stad, Provincie en Land.

Wij van onzen kant, achtbare heer Burgemeester, zullen gelukkig zijn U onze nederige doch verkleefde medewerking te kunnen verleen om den zwaren last die op U drukt te helpen verlichten en eenigzins te kunnen bijdragen tot luister van uw bewind, tot bloei

van uwe geliefde geboortestad en tot welvaart uwer geachte medeburgers.

Wij roepen uit volle borst : Lang leve onze nieuwe Burgemeester. De heer Burgemeester antwoordde hierop in eenige vleiende woorden.

Opvolgend ontving hij de gelukwensen en den handdruk van al de aanwezige Overheden en Besturen.

Te 4 uur had op de bovenzaal van het stadhuis een banket plaats door de heeren van den Gemeenteraad den heere Burgemeester aangeboden. Te dier gelegenheid was het stadhuis verlicht geworden en werd er te 5 1/2 ure, een groot artistiek concert gegeven op de kiosk ter Groote Markt, onder de kundige leiding van den heer Lefèbre Albert, van het 15e linieregiment.

Dit feest, door een heerlijk weder begunstigd werd bijgewoond door eene ontzaglijke menigte toehoorders.

Een prachtig vuurwerk, afgestoken te 8 ure, aan de Nieuwe Kom der vaart, door het huis Hendrickx van Antwerpen, sloot dezen heuglijken dag.

Tijdens den ganschen duur van den oorlog werden er dagelijksch gewoonlijk twee zittingen gehouden. Ook vergaderde men regelmatig des Zondags.

Personeel en inrichting der Bureelen.

Bij koninklijk besluit van 15 October 1913 en 12 Maart 1914 werd wederzijds het burgerlijk kruis van eerste klas toegekend aan den heer Secretaris Jozef Van Damme, en den heer H. Ardui, bureeloverste van den Burgerlijken Stand, voor meer dan 35 jaren dienst.

Uit hoofde van ziekte verliet de heer Van Damme zijne ambtsbezigheden in Januari 1915 en wordt nog immer vervangen door den heer Al. Leysen.

De heer Cos K., beambte der bevolking werd weggevoerd door de Duitschers op 2 Januari 1917 en de heer Jan Janssens nam zijne bediening waar.

Twee hulpklerken werden aan de stadsdiensten toegevoegd; de heeren Gustaaf Van Gool en Jan Marsboom, wederzijds sinds Augustus 1915 en Januari 1917.

De heer Leon Van Ravestyn werd als hulpbouwmeester aangeesteld sinds Februari 1919.

Gemeenteontvangst.

Zonder verandering :

Kiezerslijsten.

De kiezerslijsten van 1915-1916, op 31 Augustus 1914 voorloopig gesloten, geven den volgenden uitslag.

	Kiezers	met 1 stem	met 2 st.	met 3 st.	met 4 st.
Voor den senaat	4113	2819	707	587	—
Voor de provincie	4113	2819	707	587	—
Voor de kamer	4941	3588	732	621	—
Voor de gemeente	3866	2801	459	275	331

Sinsdien zijn er tijdens den oorlog geene lijsten meer opgemaakt.

De bijzondere lijst voor de verkiezingen der wetgevende kamers in 1919 welke van kracht werden den 25 October 1919, werd bepaald gesloten den 22 Augustus 1919, inhoudende 6315 kiezers, waaronder 60 vrouwen. Dit alles ingevolge de nieuwe kieswet van 9 Mei 1919, het algemeen eenvoudig stemrecht invoerende op 21 jaar en voor de vrouwen die stemrecht hebben verkregen door hunne hoedanigheid van weduwe of moeder-weduwe van een gesneuveld soldaat, of zelf veroordeeld werden door de Duitschers.

Gezwoornen.

De herziene lijsten der personen bevoegd om als Gezwoornen te zetelen, bevatten tijdens de jaren 1914, 1915, 1916, 1917, 1918 en 1919 wederzijds 88, 63, 63, 61, 60 en 50 namen.

Kiezingen.

Tijdens de jaren 1913 tot en met 1918 hadden er alhier geene verkiezingen plaats.

Gemeentegoederen.

Twee nieuwe schoollokalen bij de gemeente Jongenschool in de Prinsenstraat werden voltrokken in 1915, door de zorgen van den aannemer-timmerman Henri Dierckx van Sevendonck, bij Turnhout, terwijl in 't zelfde jaar een portiershuis bij zelfde school werd bijge-

bouwd door den aannemer van metselwerken Jozef Hoyberghs onzer stad.

In 1917 verkocht de stad aan den heer Leon Dierckx, nijveraar, T/S., een gedeelte van den buurtweg n° 48, gelegen ter streke Meirgooren, groot 59 aren 30 centiaren voor eene som van 1779 frank, terwijl in 1918 een deel van buurtweg n° 41 van den exploitatieweg westwaarts de vaart tusschen de Casteleyn en de Brug 8, en van het perceel wijk C., n° 1468/2, groot te zamen 83 aren 70 cent., alsook een waterkuil gekadastreerd wijk C., n° 1555^t, groot 17 aren 50 cent., verkocht werd en aan den heer Alfons Versteylen, voor den gezamenlijken prijs van 4157,60 frank.

TITEL III

Ontleding der gemeenterekeningen van 1913-1914-1915-1916-1917

GEWONE, BUITENGEWONE EN BIJZONDERE

A. GEWONE.

	Rek. 1913
Vermoedelijk aandeel in de cedulaire belastingen op de inkomsten	—
Overschot der gewone ontvangsten	184288,04
7 opcentiemen op grond- en personeele belastingen. Kon. besluit 15 April 1911, 10 jaren	6795,78
6 opcentiemen idem. Kon. besluit 24 Oct. 1873, 52 jaren.	5824,96
10 opcentiemen idem. Kon. besluit 5 Dec. 1899, 66 jaren.	9708,29
7 opcentiemen op de drie grondslagen. Kon. besl. 28 Dec. 1903, 15 jaren	10014,20
4 opcentiemen idem. Kon. besl. 4 Dec. 1905, 10 jaren	5722,40
5 opcentiemen idem. Kon. besl. 28 Nov. 1904, 10 jaren.	7153,01
15 opcentiemen idem. Kon. besl. 28 Nov. 1892, 25 jaren.	21459,02
5 opcentiemen idem. Kon. besl. 5 Dec. 1899, 66 jaren	7153,01
10 opcentiemen idem. Besl. Best. Dep. 7 Jan. 1910, 66 jaren	14306,04
3 opcentiemen idem tot onderhoud der buurtwegen. Besl. Best. Deputatie	4394,14
45 opcentiemen op de winsten der naaml. maatschappijen	—
Aandeel in het gemeentefonds (wet van 18 Juli 1860)	131907,95
Aandeel in het nieuw gemeentefonds (wet van 19 Aug. 1889)	25573,93
Toelaag Staat voor Stadsteekenschool	2333,—
Id. der Provincie id.	1149,—
Id. der Provincie voor Stadsmuziekschool	1300,—
Id. Staat id.	1300,—
Toelaag Staat gemeentel. huishoudklas 2/5	410,—
Toelaag Provincie id. 1/4	256,—
Toelaag der Provincie voor het lager onderwijs	4500,—
Toelaag van den Staat voor het lager onderwijs	33389,50
Id. voor den dienst der bewaarscholen	4600,—
Inhoudingen ten voordeele van de kas van weduwen en weezen der onderwijzers	2859,81
Tusschenkomst van Staat en Provincie in de traktementen van tusschentijdige onderwijzers	21,37

GEMEENTEINKOMSTEN

-1918 en waardeering der voorloopige begrooting van 1920.

ONTVANGSTEN TIJDENS DEN OORLOG.

A. GEWONE.

	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begroot. 1920
	—	—	—	—	—	1080279,02
	182369,39	152001,43	81037,77	—	—	—
	6962,18	6382,22	6606,92	6255,92	6311,31	—
	5967,58	5470,48	5663,07	5362,22	5409,68	—
	9945,98	9117,45	9438,46	8937,02	9016,20	—
	8578,14	7600,85	8281,97	8346,53	8007,25	—
	4901,80	4343,35	4732,56	4769,44	4575,59	—
	6127,24	5429,18	5915,69	5961,79	5719,47	—
	18381,74	16287,54	17747,07	17885,36	17158,41	—
	6127,24	5429,18	5915,69	5961,79	5719,47	—
	12254,49	10858,35	15671,14	11923,58	11438,93	—
	3676,35	3257,50	3799,86	3577,09	3431,68	—
	—	3379,97	4795,14	328,82	9976,14	—
	88318,—	68699,—	54033,—	32233,—	27887,—	200000,—
	13071,—	8496,—	5679,—	2805,—	2646,—	40000,—
	600,—	2400,—	2400,—	2400,—	—	2400,—
	1174,—	1157,—	888,—	323,—	939,—	939,—
	1600,—	1600,—	1600,—	1600,—	1600,—	1600,—
	—	1300,—	1300,—	1400,—	—	1600,—
	200,—	256,—	450,—	410,—	349,—	510,—
	—	512,—	157,—	256,—	218,—	318,75
	4500,—	7037,—	7413,—	7206,—	7665,—	7665,—
	33116,80	47707,50	44824,37	49622,50	44022,50	—
	3600,—	3600,—	3600,—	3600,—	3550,—	—
	66,84	6257,28	—	—	—	1000,—
	74,70	3,83	115,44	305,76	313,05	20700,—

	Rek. 1913
Tusschenkomst van Staat en Provincie in wachtgeld Juffrouw Marie De Keuster	146,25
Schoolgelden in de lagere gemeente- en aangenomen scholen	447,—
Schoolgelden in de gemeente- en aangenomen bewaar-scholen	270,—
Eerste dividend van den buurtspoorweg Antwerpen-Hoogstraeten-Turnhout, vervallende einde Dec. 19	6370,—
Tweede dividend id.	3127,64
Dividend id. id. vermeerderd kapitaal	1610,—
Tweede dividend id. id. id.	790,50
Dividenden id. id. tweede vermeerdering kapitaal	2817,98
Id. Turnhout-Arendonck (grens)	4890,44
Id. Turnhout-Moll-Westerloo	5030,38
Id. Eynthout-Sichem	228,65
Id. Turnhout-Hoogstraeten met vertakking	2728,—
Id. id. vermeerderd kapitaal	406,22
Dividend Turnhout-Gheel (vaart)	1556,29
Id. id. vermeerderd kapitaal	209,80
Turnhout-Poppel (grens)	794,77
Huurprijzen van stadseigendommen	227,34
Grasverpachting op het kerkhof	30,—
Opbrengst der akten van den Burg. stand	172,66
Verkoop van hout, strooisel en schadden	211,20
Opbrengst van het uitspreidingsveld	1132,50
Militaire logementen, enz.	2944,23
Aandeel van Staat en Provincie in onderhoud der buurtsteenwegen van groot verkeer	993,04
Opbrengst van het ontsmettingstoestel	508,—
Vergunningen van grond op het gemeentekerkhof	3945,33
Staangelden in de overdekte Boterhal, besl. Best. Dep. 11 Febr. 1910, 10 jaren	3504,90
Staangelden op de Markt van allerlei waren id. id.	5652,95
Keurrechten op den verkoop van het slachtvleesch, Kon. besl. 8 Dec. 1908, 5 jaren.	3759,80
Taks op het leuren met allerlei koopwaren, Kon. besluit 22 Jan. 1912, 10 jaren	673,25
Verschillende ontvangsten, intresten, enz.	19572,04
Belasting op de draaiorgels, danstenten, foorkramen, enz. Kon. besl. 13 Feb. 1911. Voor 10 jaren	12205,96
Opbrengst der waterleiding	25472,79
Opbrengst der rioolaansluitingen	3062,95
Kohier der wedergaaf door de boordegenaars voor ambts-halve ruiming der rivieren en waterloopen	529,63

	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begr. 1920
	—	—	—	—	—	—
	327,—	—	—	—	—	—
	186,—	—	—	—	—	—
	6370,—	6370,—	6370,—	6370,—	6370,—	6370,—
	1677,91	2426,14	3726,66	7115,59	10482,50	—
	1610,—	1610,—	1610,—	1610,—	1610,—	1610,—
	424,09	613,20	941,90	1798,45	2648,92	—
	2387,84	2609,84	2995,71	4001,22	4999,61	1890,—
	4201,64	2623,51	3176,62	4192,94	4719,87	4445,—
	4484,49	5002,07	5267,56	6305,04	7875,45	4488,—
	203,84	227,37	239,44	286,59	357,98	204,—
	2120,16	1253,29	1388,69	1729,16	1344,43	2579,—
	316,44	187,06	207,27	258,08	200,66	385,—
	1182,11	969,94	1590,34	2031,50	43,53	1435,—
	160,63	131,81	213,94	267,74	5,91	195,—
	576,32	336,84	205,06	157,87	234,—	770,—
	—	—	55,—	12,50	12,50	4000,—
	30,—	30,—	30,—	35,—	50,—	100,—
	87,94	27,81	27,91	45,47	84,88	125,—
	—	—	100,—	—	5710,—	1000,—
	1210,—	2360,—	2242,—	20022,50	20000,—	3000,—
	—	—	—	—	—	—
	935,44	—	—	—	—	10667,—
	300,—	240,—	20,—	—	—	—
	700,—	2200,—	1600,—	1400,—	5600,—	2000,—
	3264,40	3163,50	1649,30	1111,50	1494,10	500,—
	4266,30	2698,80	2321,20	1353,80	1252,50	2500,—
	3250,80	2932,45	1280,85	1523,70	1409,90	3000,—
	563,75	101,15	155,20	36,—	68,—	500,—
	15286,83	10895,69	9820,40	10832,94	20505,79	10000,—
	4146,51	—	—	—	—	8000,—
	16050,55	6669,60	7790,80	8855,40	10953,97	25000,—
	279,15	—	20,—	—	—	1000,—
	—	—	517,86	392,95	589,40	1500,—

	Rek. 1913
Belasting op het bebouwd kadastraal inkomen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen. Kon. besl. 3 Dec. 1906. Voor 10 jaren, 10 %	45131,—
Bijkomende belasting id. id. Kon. besl. 3 Dec. 1906, 10 jaren, 5 %	22565,50
Id. id. id. id. 3 Dec. 1906, 10 jaren, 3 %	13539,30
Belasting op paarden, ossen en ezels, Kon. besl. 3 Nov. 1910, 10 jaren	5736,—
Belasting op rijtuigen op veren of riemen, 25 opcentiemen op automobiels en motorrijwielen. Kon. besl. 3 Nov. 1910, 10 jaren	5468,80
Aandeel der Stad in de Staatstaks op automobielen en motoren	—
Kohier van prestatieën voor onderhoud der buurtwegenis (wet van 10 April 1841)	4837,14
Belasting op de beweegkracht en hittingsoppervlakte. Kon. besl. 5 Aug. 1910, 5 jaren	7425,24
Belasting op de balkons. Kon. besl. 6 Sept. 1909, 10 jaren	1362,—
Gevelgeld. Kon. besl. 6 Sept. 1909 en 29 April 1910, 10 jaren	40490,—
Belasting op de stoepen	14386,43
Belasting op het kadastraal inkomen der nieuwe gebouwen Kon. besl. van 23 Juni 1909, 10 jaren	10862,—
Belasting op de pianos en andere instrumenten met klavier Kon. besl. van 17 Mei 1910, 10 jaren	1775,—
Belasting op de danszalen. Kon. besl. 25 Maart 1910, 10 jaren	1135,71
Belasting op het openen van nieuwe drankhuizen. Kon. besluit van 10 Juli 1912 (tot 31 Dec. 1921)	450,—
Aandeel in de Staatsbelasting op de openbare vermaken	2380,—
Belasting op de concert-herbergen. Kon. besl. van 19 Juli 1912 (tot 31 Dec. 1921).	100,—
Aandeel der verschillende gemeenten in de onkosten van den Werkrechtersraad	1941,10
Aandeel der Provincie in de onkosten van den Werkrechtersraad	—
Bijkomende opcent. op de patenten (niet gestort in 1914)	—
Bedrag eener leening om den regelmatigen dienst te verzekeren	—
Diensten voor order	—
Totaal	781037,16

Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begr. 1920
47641,20	48040,40				
23820,60	24020,20	89470,98	86327,10	82801,44	—
14292,36	14412,12				
5740,—	4116,80	3712,80	3025,60	2755,20	3000,—
3971,57	2007,21	1663,82	1435,—	1118,80	1000,—
—	—	—	—	—	2000,—
4954,18	4341,—	4367,44	4091,78	4102,56	—
3210,25	6880,99	7295,93	5536,42	1111,58	2000,—
1362,—	1422,—	1470,—	1482,—	1482,—	1400,—
41254,50	41449,50	44099,50	44174,—	44138,—	44000,—
16701,23	14381,—	14368,28	14353,87	14333,96	14300,—
6062,80	3209,02	1733,64	—	2261,19	—
1765,—	1860,—	1875,—	1860,—	1840,—	1800,—
1191,36	—	—	—	—	1000,—
—	300,—	—	150,—	—	—
359,28	114,85	420,33	1329,82	3880,29	20000,—
—	5,—	—	—	—	100,—
—	791,58	590,09	430,06	1377,83	4368,—
—	755,77	720,55	574,36	688,91	2184,—
—	1148,58	—	—	—	—
—	—	—	432850,—	276000,—	—
—	—	—	—	—	20000,—
660544,94	603514,20	519417,22	860836,77	1016693,52	1571427,27

B. BUITENGEWONE.

REKENING 1913.

Overschot der vorige dienstjaren	60662,85
Vijfde en laatste betaling der Provincie op den aankoop- prijs van het kasteel.	25000,—
Opbrengst der verkooping van een perceel vagen grond aan Mr Louis Loos-Melis	213,90
Idem van een perceel vagen grond aan M. Jules Caron	225,60
Opbrengst der verkooping van grond ter streke « Nieuw- bosschen »	4303,64
Id. van staanden mast aldaar	3605,80
Tusschenkomst van den staat in het maken aan twee nieuwe klassen in de Prinsenstraat. 1/3	7400,—
Overdracht van den gewonen dienst voor verschillende openbare werken	85000,—
Totaal fr.	186411,79

REKENING 1914.

Overschot der vorige dienstjaren	144790,54
Opbrengst der verkooping van een voorhoofd van weg in de Renier Sniedersstraat	560,—
Toelaag van den staat in de herstellingswerken van den beiaard	1916,66
Idem voor de kasseiwerken der Prinsenstraat. 1/3	22673,—
Idem in de Zand- en Lokerenstraten. 1/3	18805,—
Idem idem van de Provincie 1/6	9403,—
Verkoop van een voorhoofd van weg in de Prinsenstraat aan de Burg. Godshuizen	1161,—
Totaal fr.	199309,20

REKENING 1915.

Overschot der vorige dienstjaren	178375,42
Totaal fr.	178375,42

REKENING 1916.

Overschot der vorige dienstjaren	163394,14
Niet ingekomen tusschenkomst van den staat in de waar- de van den stadsgrond in 1914.	717,—
Totaal fr.	164111,14

REKENING 1917.

Overschot der vorige dienstjaren	142149,60
Verkoop van buurtweg n ^o 48, 59a. 30ca.	1779,—
Totaal fr.	144028,60

REKENING 1918.

Overschot der vorige dienstjaren	144028,60
Verkoop van gronden.	4157,60
Totaal fr.	148186,20

BEGROOTING 1920.

Overschot der vorige dienstjaren	127374,53
Overschot der vorige dienstjaren van den bijzonderen dienst tijdens den oorlog	30025,82
Tusschenkomst van den staat in den ontsmettingsdienst	500,—
» » » in het uitvoeren van ver- schillende openbare werken	333333,33
Niet ingekomen toelaag der provincie in het bouwen en bemeubelen van nieuwe schoollokalen in de Prinsen- straat in 1913 en 1915	3171,33
Bedrag der oorlogsschade door de stad geleden tijdens den oorlog	500000,—
Uitgaven door de stad gedaan tijdens den oorlog (tot 31 December 1918) voor de bevoorrading en onder- steuning der bevolking	1637284,01
Aandeel der stad in de belasting op de oorlogswinsten	100000,—
Bedrag eener aan te gane leening met het Armbestuur	49400,—
Totaal fr.	2781089,02

BIJZONDERE ONTVANGSTEN TIJDENS
DEN OORLOG

	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918
Overschot der vorige dienstjaren	—	119291,48	117307,79	32355,99
Bedrag eener leening met het gemeentekrediet	223500,00	—	—	—
Toelage van « The American Commission for relief in Belgium » en het Nationaal Hulpkomiteit en van de verschillende liefdadige instellingen voor onderhoud der behoeftigen	124800,00	—	—	—
Bedrag eener aan te gane leening tot dekking der bijzondere uitgaven tijdens den oorlog.	—	108500,00	390000,00	970550,00
Totaal fr.	348300,00	227791,48	507307,79	1002905,99

	BELOOP DER ONTVANGSTEN IN						
	Rek. 1913	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begr. 1920
Gewone ontvangsten	781037,16	660544,94	603514,20	519417,22	860836,77	1016693,52	1571427,27
Buitengewone ontvangsten	186411,79	199309,20	178375,42	164111,14	144028,60	148186,20	2781089,02
Bijzondere ontvangsten tijdens den oorlog	—	—	348300,00	227791,48	507307,79	1002905,99	—
Totaal der ontvangsten	967448,95	859854,14	1130189,62	911319,84	1512173,16	2167785,71	4352516,29

GEWONE, BUITENGEWONE EN BIJZONDERE

A. GEWONE.

	Rek. 1913
Malirekening 1916	—
1 ^e Hoofdstuk. Huishoudelijk plaatselijk bestuur	36303,22
2 ^e Id. Publieke veiligheid en gezondheidsgesteltnis	61990,84
3 ^e Id. Gemeentewerken	71817,07
4 ^e Id. Handel en Scheepvaart	—
5 ^e Kazerneering, logementen, militaire en andere trans- porten	296,79
6 ^e Id. Openbare Weldadigheid	73952,55
7 ^e Id. Eeredienst	7600,—
8 ^e Id. Openbaar Onderwijs	104800,19
9 ^e Id. Schoone Kunsten	12755,86
10 ^e Id. Gevestigde Schuld	126272,16
11 ^e Regelingen	1513,91
12 ^e Diensten voor order	—
13 ^e Vrijwillige uitgaven	96658,17
14 ^e Verschillende uitgaven	4707,01
Totaal der gewone uitgaven	598667,77

B. BUITENGEWONE.

Buitengewone uitgaven	41621,25
-----------------------	----------

C. BIJZONDERE UITGAVEN

Toelage aan het ondersteuningskomiteit voor werkelozen en andere liefdadigē instellingen van allen aard	—
Onkosten veroorzaakt door de bezetting onzer stad door duitsche troepen	—
Buitengewone werken tot bestrijding der werkeloosheid	—
Intresten van leeningen met het Gemeentekrediet	—
Totaal	—
Totaal der uitgaven allerlei	640289,02

.....

UITGAVEN TIJDENS DEN OORLOG.

A. GEWONE.

Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begr. 1920
—	—	—	1041,29	—	—
44184,17	36796,98	36652,79	37172,24	41572,24	124998,32
62288,53	57433,44	47871,46	50289,59	78275,92	237094,84
75585,34	54876,59	48601,35	63315,20	77648,59	208500,—
—	—	—	—	—	—
3300,35	—	—	—	—	—
76013,28	128653,29	122146,36	128782,61	245147,31	395301,62
7600,—	7500,—	7500,—	7500,—	7500,—	8540,—
104165,25	139720,16	138349,76	156801,23	163844,35	82305,74
10835,95	8957,99	8585,02	9424,83	14114,72	25370,—
106263,92	77519,97	87241,06	94199,50	101360,99	343110,25
950,92	335,55	11230,34	5516,45	5180,22	70000,—
—	—	—	—	—	20000,—
12736,30	7000,—	7200,—	7500,—	8500,—	41456,50
4619,50	3682,46	5080,37	5069,65	7092,23	14750,—
508543,51	522476,43	520458,51	566612,59	755236,57	1571427,27

B. BUITENGEWONE.

20932,78	14981,28	21861,54	—	10694,27	146600,—
----------	----------	----------	---	----------	----------

TIJDENS DEN OORLOG.

—	203941,56	59317,77	345531,18	728277,74	—
—	15927,01	51165,92	122091,69	216884,45	—
—	9139,95	—	—	—	—
—	—	—	7328,93	27717,98	—
—	229008,52	110483,69	474951,80	972880,17	—
529477,29	766466,23	652803,74	1041564,39	1738811,01	3037427,27

.....

BALANS

	Rek. 1913	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918	Begr. 1920
Gewone ontvangsten	Fr. 781037,16	660544,94	603514,20	519417,22	860836,77	1016693,52	1571427,27
Gewone uitgaven	Fr. 598667,77	508543,51	522476,43	520458,51	566612,59	755236,57	1571427,27
Overschot	Fr. 182369,39	152001,43	81037,77	Mali 1041,29	294224,18	261456,95	—
Buitengewone ontvangsten.	Fr. 186411,79	199309,20	178375,42	164111,14	144028,60	148186,20	2781089,02
Buitengewone uitgaven	Fr. 41621,25	20933,78	14981,28	21861,54	—	10694,27	1466000,00
Overschot	Fr. 144790,54	178375,42	163394,14	142249,60	144028,60	137491,93	1315089,02
Bijzondere ontvangsten	Fr. —	—	348300,00	227791,48	507307,79	1002905,99	—
Bijzondere uitgaven	Fr. —	—	229008,52	110483,69	474951,80	972880,17	—
Overschot	Fr. —	—	119291,48	117307,79	32355,99	30025,82	—
Algem. bedrag der ontvangsten Fr.	967448,95	859854,14	1130189,62	911319,84	1512173,16	2167785,71	4352516,29
Algem. bedrag der uitgaven Fr.	640289,02	529477,29	766466,23	652803,74	1041564,39	1738811,01	3037427,27
Algemeen overschot	Fr. 327159,93	330376,85	363723,39	258516,10	470608,77	428974,70	1315089,02

Leeningen en financieële gesteltenis.

Het goed slot van den gewonen dienst van 1913 zijnde 267369,39 frank waarvan afgenomen werd 85000,00 fr. om overgebracht te worden op den buitengewonen dienst om buitengewone werken uit te voeren, latende dus nog een zuiver overschot van 182369,39 fr., welk, vergeleken met den overschot der vorige jaren (184288,04 fr.) bewijst dat de werkelijke ontvangsten zeer voldoende waren om de gewone uitgaven te dekken. Doch deze gunstige toestand van 1913 herhaalde zich niet meer de vijf volgende jaren daar inderdaad

in 1914 de uitgaven	30367,96 fr. meer bedroegen als de wezenlijke		
" 1915	70963,66	"	" [ontvangsten
" 1916	82079,06	"	"
" 1917	138625,82	"	"
" 1918	308767,23	"	"

Voor de eerste maal sinds ettelijke jaren is er in 1916 bestatigd dat de gewone dienst sluit met een mali slot van 1041,29 fr., niet tegenstaande dat men den ganschen overschot der vorige dienstjaren, zijnde 81037,77 fr. heeft moeten aanspannen.

Sluit de gewone dienst voor de andere jaren met een boni, dient er opgemerkt te worden dat het batig slot der rekeningen van deze jaren slechts schijnbaar is, vermits men elk jaar verplicht geweest is leeningen aan te gaan, hetgeen toe te wijden is aan de oorlogsomstandigheden.

Voor wat betreft de jaren 1917 en 1918 waren de gewone middelen in geene deele meer voldoende om de gewone uitgaven te dekken.

Daarom hebben wij ons gedwongen gezien de volgende leeningen bij het gemeentekrediet aan te gaan :

voor 1917	482850,00 fr.
" 1918	276000,00 fr.

Buiten de gewone en buitengewonen dienst zagen wij ons genoodzaakt eenen derden rekendienst in te richten namelijk : de bijzondere ontvangsten en uitgaven tijdens den oorlog.

Deze uitgaven kwamen voort uit de bijdragen toegestaan door de stad aan het ondersteunings- en werklozenkomitee en uit de onkosten veroorzaakt voor de bezettingstroepen, onkosten welke de volgende sommen beliepen :

a) Ondersteunings- en Werklooz. b) Onkost. voor bezettingstroep.

In	1915	213081,51 fr.	In	1915	15927,01 fr.
„	1916	59317,77 „	„	1916	51165,92 „
„	1917	345531,18 „	„	1917	122091,69 „
„	1918	728277,74 „	„	1918	216884,45 „
Totaal		1346208,20 „	Totaal		406069,07 „

Voor de sommen vermeld onder art. A hebben wij terug ontvangen van 't Nationaal Hulpkomiteit 124800,00 fr., om den restant der bijzondere uitgaven te dekken hebben wij ons gedwongen gezien te leenen :

in	1915	223500,00 fr.
„	1916	108500,00 „
„	1917	390000,00 „
„	1918	970550,00 „
Totaal		1692550,00 „

Deze laatste leeningen zijn geschied bij het gemeentekrediet aan ten hoogste 5 % en bij middel van kasbons bij particulieren aan 3 1/2 % ter waarde van 1153400,00 fr.

Op 31 December 1918 is er dus door de Stad geleend geweest de som van 2451400,00 fr.

Als intrestsn op bovengemelde leeningen hebben wij tot heden betaald :

Voor de kasbons	in 1917	7328,93 fr.
	in 1918	27717,98 fr.

Op einde van 1918 zijn wij nog verschuldigd voor intresten op de leeningen met het gemeentekrediet de som van 91745,56 frank.

Buitendien dient er opgemerkt te worden dat de Stad nog verschuldigd is op einde 1918 aan niet uitbetaalde obligatiën en koepons der leening van 1899 de som van 187250,00 fr.

	Rek. 1913	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918
STEDELIJKE BELASTINGEN						
18 % op het belastbaar inkomen der bewoonde huizen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen	81235,80	85754,16	86472,72	89470,98	86327,10	82801,44
Op paarden, ossen en ezels	5736,—	5740,—	4116,80	3712,80	3025,60	2755,20
Op rijtuigen, automobiels en motorrijwielen	5468,80	—	—	—	—	—
» en 25 opc. op de automobiels en motorrijw.	—	3971,57	2007,21	1663,82	1435,—	1118,80
Het kolhier van onderhoud en der buurtwegen.	4837,14	4954,18	4341,—	4367,44	4091,78	4102,56
Op beweegkracht en hittingsoppervlakte	7425,24	3210,25	6880,99	7295,93	5536,42	1111,58
Op de balkons	1362,—	1362,—	1422,—	1470,—	1482,—	1482,—
Op voor- en achtergevels	40490,—	41254,50	41449,50	44099,50	44174,—	44138,—
Op de stoepen	14386,43	16701,23	14381,—	14368,28	14353,87	14333,96
Belast. op het kadastr. inkomen der nieuwe gebouwen en vergroot. tijdel. van de grondlasten ontslagen	10802,—	6062,80	3209,02	1733,64	—	226,19
Op de pianos	1775,—	1765,—	1860,—	1875,—	1860,—	1840,—
Op de danszalen	1135,71	1191,36	—	—	—	—
Belasting op het openen der nieuwe drankhuizen	450,—	—	300,—	—	150,—	—
Belasting op de kinemavertooningen	2380,—	—	—	—	—	—
Aandeel in de Staatsbelast. op de openbare vermaken	—	359,28	114,85	420,33	1329,82	3880,29
Belasting op de concerten in herbergen	100,—	5,—	—	—	—	—
Staangelden in de overdekte boterhal	3504,90	3264,40	3163,50	1649,30	1111,50	1494,10
Staangelden op de markt van allerlei waren	5652,95	4266,30	2698,80	2321,20	1353,80	1252,50
Keurrechten op het slachtvleesch	3759,80	3250,80	2932,45	1280,85	1523,70	1409,90
Belasting op het leuren met allerlei koopwaren	673,25	563,75	101,15	155,20	36,—	68,—
Belasting op draaorgels, foorkramen, enz.	12205,96	4146,51	—	—	—	—
Totaal fr.	203440,98	187823,09	175450,99	175884,27	167790,59	162014,52

Buiten verschillende toelagen welke de stad verleende, gedurende de oorlogsjaren aan allerhande liefdadigheidswerken deed zij nog, zonder intresten, de volgende voorschotten, welke thans vereffend zijn :

Aan 't Hulp- en Voedingskomiteit	Fr.	10000,—
» de afdeling Schoolsoep	»	5000,—
» de afdeling Volkssoep	»	2500,—
» het Gemeentekomiteit	»	6700,—
» de Turnhoutsche Werkmansgilde	»	800,—
» het Woningkomiteit	»	400,—
» de Samenwerkende Maatsch. (Botermarkt)	»	625,—
» de Centrale Commissie voor aankoop van groenten	»	4300,—
Aan Moederzorg	»	1665,—
» bevoorradingsdienst der steenkolen	»	5485,—
Totaal	Fr.	374750,—

Pensioenkas der toegevoegden.

Volgens opname van den staat dezer onderstandskas op 31 Dec. 1918 bezat deze een nominaal kapitaal van 42226,98 frank, welk door de daling van de koersen der Belgische Rent (66 %) en der obligatiën der Stad Turnhout (67 %) gebracht is op 28415,98 fr.

De dienst bedroeg voor de jaren 1913 - 14 - 15 - 16 - 17 en 18 in ontvangsten	Fr.	13751,51
uitgaven	»	6150,95
Goed slot	Fr.	7600,56

Een opcentiem op de 3 grondlasten der rechtstreeksche belastingen gaf in :

	Rek. 1913	Rek. 1914	Rek. 1915	Rek. 1916	Rek. 1917	Rek. 1918
Op de grondlasten	539,19	545,26	515,42	543,58	509,66	518,51
Op 't personeel	387,58	449,34	396,32	400,25	384,04	396,99
Op 't patent	198,26	230,85	174,09	239,23	298,66	242,27
Totaal	1125,03	1215,45	1085,83	1184,06	1192,36	1157,77
Algemeen bedrag der ontvangene open- tiemen op 's Rijks belastingen	92530,85	82922,74	74176,10	88567,57	78980,74	86764,13

TITEL IV

LIEFDADIGE GESTICHTEN

Bureel van Weldadigheid.

1913—1914.

In den nacht van Zaterdag 28 September 1913 overleed Mevrouw Constance Bartels welke gedurende bijna 45 jaar het ambt van bode op het bureel had waargenomen.

Het Armbestuur verliest in haar eene ieverige en plichtvolle bediende.

Mr Verwaest wordt voor vijf jaar als lid van ons bestuur herkozen.

Giften en legaten.

M. Jos Versteylen, voorzitter van ons bestuur, ontving op 16 Juli 1914 eene naamlooze gift van 1500 fr. met bijzondere melding dat de milde gever onbekend wilde blijven.

Roerende en onroerende goederen.

Aangezien de Baerle heide, groot 124 hectaren, ons niet den minste intrest oplevert zoo besloot ons bestuur in zijne zitting van 6 Oct. 1913 aan de bevoegde overheid toelating te vragen om zelveu eigendom publiek te mogen verkoopen aan eenen minimum-prijs van 40,000 fr.

Rekendienst.

REKENING 1913.

Ontvangsten	Fr. 75881,60
Uitgaven	Fr. 45502,80

BEGROOTING 1914.

Ontvangsten	Fr. 56765,06
Uitgaven	Fr. 55302,23
Bedrag der hulpgelden uit de Stadskas	Fr. 16670,00

1914—1915.

Aangezien M. Bauweraerts, lid van ons bestuur, in stervensgevaar verkeerde op het oogenblik dat zijne vijfjarige herkiezing moest plaats grijpen, zoo besloot ons bestuur de jaarlijksche herbenoeming van een lid voor onbepaalden tijd te verdagen.

Bij het uitbreken van den oorlog werd ons door het Gemeentebestuur onzer stad een omzendbrief ter hand gesteld van wege den Heer Gouverneur der Provincie Antwerpen ons verzoekende hulp en onderstand te verleenen aan al de vluchtelingen welke ons van andere streken van het land zouden toekomen.

Dientengevolge besluit ons bestuur dat zijn Secretaris M. Crokaert Jul. het beheer van het vluchtelingenhuis op zich zal nemen, ten einde er den goeden gang van te verzekeren en er de intresten van het Armbestuur te behartigen.

Geneeskundige dienst.

Op aanraden van de geneesheeren van den Armendienst, ten einde ziekte en sterfgevallen onder de kinderen der behoeftige bevolking te voorkomen besluit ons bestuur op 19 October 1914 eenen nieuwen dienst in te voeren, zijnde het uitdeelen van melk voor kinderen beneden het jaar oud.

In September 1915 werd door eenige liefdadige Damen en Jufvrouwen onzer Stad het komiteit der kindermelk ingericht waaraan ons bestuur eene milde toelaag verleende.

Roerende en onroerende goederen.

Een mastbosch gelegen ter streke Baerle heide en ons toehorende wordt publiek verkocht.

Ten einde werk te verschaffen aan een groot getal vaders van huisgezinnen welke uit oorzaak van den oorlog zonder werk gevallen waren en derhalve geen voldoende inkomsten verwezenlijkten om aan de dringendste noodwendigheden van hun talrijk huisgezin te voorzien, besluit ons bestuur en dit met de aanmoediging en de goedkeuring van het College van Burgemeester en Schepenen, de Rooi Goorheide, onvruchtbaar eigendom van het Armbestuur van circa 19 hectaten groot, dewelke ons sinds tal van jaren niet den

minsten intrest opleverde, te laten ompspitten om daarna, en dit op aanraden van bevoegde en ondervindingrijke personen, in eene vetweide te herschapen.

79 vaders van huisgezinnen bestaande uit minstens 6 personen werden aan dien arbeid gebezigd.

Ons bestuur is verplicht eene partij schoone Canada boomen, wassende rondom onzen eigendom op den "ouden dijk", te verkopen om te beletten dat zij teenemaal door moedwilligen of ook wel door aangebrek aan brandstoffen lijdende inwoners, worden weggehaald.

Rekendienst.

REKENING 1914.

Ontvangsten	Fr. 70544,35
Uitgaven	Fr. 55085,18

BEGROOTING 1915.

Ontvangsten	Fr. 77563,73
Uitgaven	Fr. 77101,19
Bedrag der hulpelden uit de Stadskas.	Fr. 21670,00

1915—1916

M. Cesar Peeters wordt voor 5 jaar als lid van ons bestuur herkozen.

Op 4 Juli 1916 overleed M. Frans Bauweraerts, welke sinds 18 Mei 1897 lid van ons bestuur was.

Op 17 Juli 1916 werd M. René Caron als lid van ons bestuur gekozen in vervanging van M. Bauweraerts.

Geneeskundige dienst.

M. Dr Vermeirsch welke gedurende meer dan 40 jaren het ambt van geneesheer bij den Armendienst waarnam overleed op 31 Dec-1915 en M. Van Dooren gaf als docter van onzen dienst zijn ontslag op 13 April 1916.

Dientengevolge werd er door ons bestuur eene nieuwe dienstregeling voor armwezen ingevoerd.

Mme Van Peteghem, gediplomeerde vroedvrouw welke aanvraag deed om als vroedvrouw bij den Armendienst werkzaam te zijn werd aangenomen met een jaarwedde van 700 frank.

Ten einde te voorzien in eene leemte welke zich sinds jaren bij de behoeftige bevolking onzer stad gevoelen liet, besloot ons bestuur over te gaan tot het stichten van een Moederhuis, maar gezien de benarde tijden welke wij beleven en den slechten toestand onzer stadsfinantiën wordt dit zoo verdienstelijk als liefdadig werk overgelaten aan eenige volksminnende Damen en Heeren dewelke met behulp van rondgehaalde penningen en een kleine toelaag van ons bestuur een voorloopig Moederhuis oprichtten. Later, bij betere tijden zal dit werk aan het beheer der stad overgelaten worden.

Om in het voorloopig moederhuis aangenomen te worden moet men in het bezit zijn :

- 1° van een certificaat van behoeftigheid, afgeleverd door het Armbestuur ;
- 2° van een certificaat van den geneesheer dat men in zwangeren toestand verkeert ;
- 3° van een certificaat van den geneesheer dat men niet door besmettelijke ziekte is aangetast ;
- 4° dat men slechts in allermoeilijkste omstandigheden te huis kan verlost worden.

Op verzoek der geneesheeren wordt de ouderdom van de kinderen welke van onze melkbedeeling willen genieten gebracht op 2 jaar.

Roerende en onroerende goederen.

Daar de oorlog blijft voortwoeden, de werkzaamheden dagelijks verminderen, en wij voorzien dat kortelings alle nijverheid bij gebrek aan grondstoffen zal stilgelegd worden, zoo besluit ons bestuur, ten einde aan een zeker getal huisvaders, zoo erg geteisterd door deze zoo ongelukkige oorlogstijden, werk te verschaffen. Buiten de Rooi Goorsheide waar wij gedurende de maanden Januari en Februari 1916 ruim 100 huisvaders bezighielden, besloot ons bestuur ook de Baerle heide en de Mellen, beide onze eigendommen, te laten ompspitten en beplanten.

Rekendienst.

REKENING 1915

Ontvangsten	Fr. 84554,46
Uitgaven	Fr. 72269,19

BEGROOTING 1916

Ontvangsten	Fr. 70907,50
Uitgaven	Fr. 69914,59
Bedrag der hulpgelden uit de stadskas	Fr. 49000,00

1916—1917.

Mr Jos Kruyfhooft wordt voor 5 jaar als lid van ons bestuur herkozen.

Geneeskundige dienst.

Om zooveel mogelijk ziekte en verslapping onder de zuigelingen te voorkomen besluit ons bestuur de toelaag aan het komiteit "Kindermelk", te verhoogen tot 150 fr. per week ten einde deze liefdadige Damen toe te laten hun werk zooveel mogelijk uit te breiden.

Door zelfde Damen wordt insgelijks een nieuw Komiteit tot stand gebracht "Moederzorg", waaraan ook ons bestuur eene bijzondere toelaag verleend van 100 franken per maand.

Roerende en onroerende goederen.

Aangezien onze bode bestatigt dat er regelmatig met groote hoeveelheden mastenhout uit ons bosch der "Mellen", ontvreemd wordt, besluit ons bestuur machtiging te vragen om zelfde mastbosch te verkoopen.

De huurder van een perceel land genaamd "Tiblokken", gelegen te Papenbrugge, biedt meer dan het dubbel voor zelfden eigendom. Ons bestuur vraagt en bekomt toelating om dezen uit ter hand te verkoopen.

Rekendienst.

REKENING 1916

Ontvangsten	Fr. 76686,72
Uitgaven	Fr. 67386,35

BEGROOTING 1917.

Ontvangsten	Fr. 83509,70
Uitgaven	Fr. 81940,69
Bedrag der hulpgelden uit de Stadskas	Fr. 44000,00

1917-1918.

M. Jos. Versteylen voorzitter van ons bestuur wordt voor 5 jaar tot deze functie herkozen.

In vergadering van 4 Maart 1918 besluit ons bestuur bij eenparigheid van stemmen protestbrief aan den Rijkskanselier van Duitschland te zenden ten einde verzet aan te teekenen tegen het recht dat de activisten zich aanmatigen, tegen de macht welke zij zonder recht uitoefenen en tegen het mandaat dat het volk hun nooit heeft toegekend; insgelijks, te protesteeren tegen het doel dat zij beoogen Belgenland te verdeelen, scheuring welke ongrondwettelijk en antipatriotisch zoude wezen.

Al de heeren leden met den secretaris teekenden dezen protestbrief.

Het is dank aan de offervaardigheid van al de leden van ons bestuur, dank aan hunne bereidwilligheid om hun ambt van armmeester te vervullen dat wij moeten toeschrijven dat de dienst van het Armbestuur niettegenstaande de drukkende en benarde tijden die wij te doorworstelen hadden tijdens de vervloekte duitsche bezetting, regelmatig kon worden voortgezet en dat onze arme bevolking er den onderstand kon vinden in de mate onzer geringe inkomsten.

De vergaderingen werden voortdurend bijgewoond en de dagelijkschen dienst werd door onzen Voorzitter en Secretaris welke gedurende den ganschen oorlog onze stad geen enkel oogenblik verlieten, met ijver behartigd en tot alle voldoening uitgevoerd. Onze bode C. Matthée verwierf insgelijks door het trouw en neerstig vervullen van al de hem opgelegde werken, onzen waren lof.

Geneeskundige dienst.

M. Somers geneesheer van ons bestuur wordt door de Duitschers in de gevangenis opgesloten omdat hij aan vaderlandslievende werken had medegewerkt.

De Heeren D^s Goffin en Huybrechts stellen zich bereidwillig ten dienste van ons bestuur om de functie van M. Dr Somers gratis waar te nemen voor zolang de opsluiting van M. Somers den duur eener maand niet overtreft.

Op 7 Juni richtte ons bestuur een schrijven aan de duitsche overheid ten einde de vrijstelling van M. Somers te vragen. Dit schrijven bleef zonder gevolg.

Roerende en onroerende goederen.

Er komt ons eené aanvraag toe om onze nieuwe vetweide te Rooi aan te koopen.

Ons bestuur vraagt aan de bevoegde overheid toelating om deze weide publiek te verkoopen aan eenen minimum prijs van 30.000 fr. Daar er geen liefhebbers op de publieke verkooping verschenen zoo had er geen verkooping plaats.

De Duitschers ontvreemden eene partij schaarhout op onzen eigendom " 't Lodewijk „ om loopgrachten te maken en betaalden ons later de somme van 17 franken nadat wij hierover een reklame hadden ingediend. Later werden er nog op zelfden eigendom 83 eiken boomen ontvreemd welke grootendeels bij burgers werden terug gevonden.

De Duitschers zonder de minste toelating of opeisching boschten 6 schoone Canadaboomen op onze eigendommen op den steenweg van Sevendonck waarvoor zij ons ook niet de minste vergoeding betaalden.

Eindelijk besloot ons bestuur onze huizen, voortkomende van wijlen Petrus Vues te verkoopen, maar aangezien de som welke wij voor dezen eigendom vroegen, aan den belanghebbenden kooper te veel scheen, werd ook deze koop niet gesloten.

Rekendienst.

REKENING 1917.

Inkomsten	:	:	:	:	:	Fr.	87405.27
Uitgaven	:	:	:	:	:	Fr.	76033.67

BEGROOTING 1918.

Inkomsten	:	:	:	:	:	Fr.	83125.38
Uitgaven	:	:	:	:	:	Fr.	82341.51
Hulpelden der stadskas	:	:	:	:	:	Fr.	45000.00

1918-1919.

M. Alfons Verwaest wordt voor 5 jaar als lid van ons bestuur herkozen.

Op 11 December 1918 viert ons bestuur het zilveren jubelfeest van M. Verwaest, welke sinds 25 jaren zijne beste krachten besteedde om als lid van het weldadigheidsbureel onze noodlijdende bevolking behulpzaam te zijn.

Op 10 Januari 1919 feestte de leden van ons bestuur zijn zoo ieverigen als liefdadigen voorzitter M. Jos. Versteylen, welke sinds 32 jaar lid en sinds 25 jaar regelmatig onze zittingen bijwoonde in het ambt van voorzitter.

Roerende en onroerende goederen

Ons bestuur vraagt toelating aan de bevoegde overheid om de Rooigoorsheide thans in weide herschappen publiek te mogen verkoopen aan eenen minimumprijs van 32500,— fr.

Op onze eigendommen te Papenbrugge werden nog 31 canadaboomen verkocht bij gesloten soumissien om te voorkomen dat het gepeupel ze allemaal stal.

Afleg en aanleg van kapitalen.

De familie Bauweraerts verzoekt ons bestuur eene eeuwigdurende rent, kapitaal 2539,68 te mogen afleggen.

Rekendienst.

REKENING 1918.

Inkomsten	Fr. 79294,40
Uitgaven	Fr. 51758,78

BEGROOTING 1919.

Inkomsten	Fr. 75021,63
Uitgaven	Fr. 73101,19

Onderstanden.

In de maand Juni boden zich 456 huisgezinnen ten onzen bureele aan ten einde ondersteund te worden, daar zij, getroffen door eene nieuwe verordening aangaande de te verleenen hulp aan gezinnen en personen, door het bestaande komiteit niet meer bedeed werden.

Op aanraden van de stedelijke overheid richtte ons bestuur eenen nieuwen onderstandsdienst in, welke regelmatig alle veertien dagen circa 8000,— fr. van onze kas vergt.

Godshuizen.

1913-1914.

Het mandaat van den heer Alph. Verwaest, werd voor 5 jaren vernieuwd in zitting van 13 November 1913.

Roerende en onroerende goederen.

De volgende verkoopingën uit ter hand hadden plaats :

1. Namens het Begijnhof aan W^e Fr. Andelhof-Poupaert & Zonen te Turnhout, 2a. 12 cent. van perceel O, nr 606^l, te Turnhout gelegen, aan 75 fr. per are.

2. Namens het Gasthuis aan Adriaensen Jozef, te Koekhoven-Merxplas, perceel groot 22 aren 10 cent., gelegen te Koekhoven-Merxplas, kadastraal gekend wijk D, nr 58, aan 6 fr. per are.

3. Idem aan Mme De Somer-Van Genechten te Turnhout, van 80 centiaren van perceel wijk P, nr 144a te Turnhout gelegen in de Prinsenstraat, aan 300 fr. voor de 80 centiaren.

4. Idem aan Willem Dekkers te Turnhout, van 2 aren 51 cent., van

perceel P, nr 245^d te Turnhout gelegen, Prinsenstraat, aan 900 fr. per are.

5. Idem aan Alfons Dekkers te Turnhout, van 1 aar 46 cent., van perceel P, nr 245^d te Turnhout, Prinsenstraat, aan 900 fr. per are.

6. Idem aan Eduard Van Heertum te Turnhout, 1 aar 55 cent., van perceelen P, nrs 143re en 244^m te Turnhout, in de Prinsenstraat, aan 900 fr. per are.

7. Idem aan Crève Eduardus te Turnhout, 1 aar 56 cent. van percelen P, nrs 143re en 244^m, te Turnhout, Prinsenstraat, aan 900 fr. per are.

8. Idem aan Van den Bosch Constant te Turnhout, van 7 aren 20 cent., van perceel P, nr 245^d, in het Stoktakker te Turnhout, aan 100 fr. per are.

Al deze verkoopingën geschieden volgens beramingen der Godshuizen, behoorlijk goedgekeurd door Gemeenteraad en Bestendige Deputatie.

9. Twee beramingen wegens verkoop van grond uit ter hand : eene van 2 aren 45 cent. en eene van 1 aar 66 cent., beide gelegen in de Prinsenstraat te Turnhout, werden goedgekeurd door de bevoegde overheid, om te verkoopen tegen 900 fr. per are, doch tengevolge van den oorlog zijn deze verkoopingën niet geschied.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrootingen voor 1914 houden in :

	Ontvangst.	Uitgaven.	Overschot.
Gasthuis	45370,05	45364,25	5,80
Godshuis	58654,99	58560,75	94,24
Begijnhof	29626,93	29618,82	8,11

De rekeningen over 1913 sluiten in :

	Ontvangst.	Uitgaven.	
Gasthuis	50153,13	37687,33	12465,80 overschot
Godshuis	40512,28	43055,23	2542,95 mali
Begijnhof	21098,32	24872,25	3773,93 „

Voor toelagen van de stad vinden wij aangeschreven in de begrotingen voor 1914 :

Gasthuis art. 11, toelaag der stad	Fr.	1700,00
Godshuis „ 1 ^a , „ „ „	Fr.	20000,00
„ „ 2 voor ouderlingen en kinderen	Fr.	10000,00
„ „ Diensten voor order der stad	Fr.	12000,00
	Totaal	Fr. 43700,00

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was 1,74 voor 1914.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie 2 Begijnen.
Infirmerie 6 „
Convent 4 „

Gasthuis.

24 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging.

Werden verpleegd :

Lastens de stad	320	personen.
„ andere gemeenten.	9	„
„ den Staat	1	„
Voor hunne penningen	205	„

Samen : 535 personen.

Op 10 Februari 1914 vierde men in het Gasthuis plechtig het Zilveren Jubelfeest van de Eerw. Moeder Overste, zuster Josepha. Zij trad in het klooster op 28 Februari 1889 en werd aangesteld als Moeder Overste op 11 Februari 1900.

's Morgens te 9 ure plechtige mis met assistentie, gezongen door den Z. E. Heer Pastoor-Deken. Na de mis Te Deum. Daarna boodt de Kommissie aan de Jubilarisse haar prachtig omlijst photographisch portret.

's Middags te 1 uur vergaderden de geestelijke en wereldlijke Overheden met de Kommissie der Godshuizen en de Eerw. Zusters

van het Gesticht, in den prachtig versierden refter. Menige toespraak en heilwenschen werden aan den disch uitgesproken en door den Heer Burgemeester V. Van Hal werd de Jubilarisse hartelijk dank gezegd wegens de bevolking van Turnhout, voor de tallooze en onbaatzuchtige bewezen diensten. De Zusters van het gasthuis boden haar kruk en bloemtuil en in prachtige gedichten en gezangen werden hare verdiensten voorgedragen. Dat de de Jubilarisse in hooge achting staat getuigen de talrijke en prachtige geschenken van verschillende inwoners der stad.

Gansch den dag was het ook feest voor de gansche bevolking van het gesticht.

Op 17 Maart volgende boden de Heeren van de Kommissie der Godshuizen wederkeerig een feestmaal aan de Eerw. Moeder Overste van het Gasthuis en medezusters en tevens ter gelegenheid van de Koninklijke onderscheiding, medaliën van 1^e klas, toegekend aan de Erw. Moeder Overste van het Gasthuis en aan J. Gils, sekretaris van het Bestuur sedert 29 Mei 1888.

Dezelfde genoodigden vergaderden aan den disch en de E. Heer Gebruers, Pastoor van het Gasthuis en oudste lid van de Kommissie, maakte bij het dessert den lof van de twee gedekoreerden. Namens de Kommissie boodt hij den sekretaris zijn prachtig omlijst photographisch portret. Namens de Eerw. Moeder en Zusters van het Gasthuis ontving hij eveneens een prachtig geschenk.

Voor de bevolking van het Gasthuis was het dien dag eveneens feest in het gesticht.

Drij zusters van het Gasthuis : Antonia, Anna en Dymphna werden door Z. M. den Koning gedekoreerd : de eerste in het Gasthuis sedert 16 Januari 1877, met het kruis van eerste klas en de twee anderen met de medalie van 1^e klas ; Zuster Anna trad in het klooster op 22 Mei 1882 en Zuster Dymphna op 1 December 1885. Op 29 Maart volgende in plechtige zitting van de Kommissie der Godshuizen en in het bijzijn van alle de Zusters, werden deze Koninklijke onderscheidingen aan de hoogst verdienstelijke Zusters overhandigd.

Het Bestuur der Godshuizen had besloten in het Gasthuis eene centrale verwarming in te richten. Herhaaldelijk werden deze belangrijke werken besproken en onderzocht ; verschillende huizen zonden plans en voorwaarden, die door eenen bekwamen deskundigen ingenieur onderzocht werden en voorloopig werden daarop de werken

toegewezen aan het huis Koerting, tegen den prijs van fr. 43074,50. Plans en voorwaarden van dit huis werden gezonden aan de bevoegde overheden, ten einde toelagen te bekomen van Staat, Provincie en Stad. Na hierover ingelicht te zijn, zou de Kommissie trachten de vereischte gelden te vinden om het werk uit te voeren, doch tengevolge van den oorlog is de uitvoering achterwege gebleven en wie weet, nu met die overhooge prijzen, wanneer hieraan wederom zal kunnen gedacht worden.

Godshuis.

Gemiddeld getal bestedingen, gehuwden inbegrepen 133. Er blijven 10 zusters in het gesticht.

De stadstoelaag bedroeg in 1913 fr. 9248,58.

Op 21 Juni 1914 overhandigde de Heer Alphons Versteylen, volksvertegenwoordiger het Kruis van 1^e klas aan de Eerw. Zusters Basilia en Frederica, in tegenwoordigheid van de Kommissie der Godshuizen en van al de inwoners van het gesticht. Op 29 Juni volgende was er feest in het gesticht voor alle de inwoners. Beide zusters waren sedert meer dan 50 jaren in het klooster in den dienst der behoeftigen en sedert vele jaren waren zij werkzaam in het gesticht.

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuisen.

In het Toevluchtshuis te Hoogstraeten gemiddeld 2 personen, waarvoor uitgegeven fr. 341,20.

Weldadigheidsscholen.

Het gemiddeld getal geplaatst te Namen, Moll, Ruysselede, St. Hubert, Gent en deze geplaatst door den Kinderrechter bedraagt 9 personen, waarvoor uitgegeven fr. 2262,27.

Godshuizen 1914—1915.

Het mandaat van den Heer Baron de Fierlant was geëindigd op 31 December 1914, in zitting van 30 Maart 1915 werd dit voor 5 jaren vernieuwd.

De Eerw. Heer Gebruers, Pastoor van het Gasthuis, overleed op 22 Januari 1915. Zijn mandaat van lid van de Kommissie der Godshuizen eindigt op 31 December 1915. In zitting van 30 Maart is in vervanging gekozen de E. H. Van Rooy, Pastoor van het Gasthuis.

Roerende en onroerende goederen.

Verkoop uit ter hand namens het Gasthuis aan Alfons Eelen-Van den Bosch, te Turnhout, van 7 aren 20 cent. van perceel wijk P, nr 245e, gelegen te Turnhout, Stoktsakker, aan 100 fr. per are, volgens beraming der Godshuizen van 26 Juli 1915, goedgekeurd door den Gemeenteraad op 4 October 1915 en door de Bestendige Deputatie op 5 November volgende.

In April 1915 brandden het huis en de stalling af van de stee van het Begijnhof, bewoond door Broeckx te Lokeren, onder Turnhout. De schatting met de verzekeringsmaatschappij stelde de schade vast aan 1527 fr. De heer Van de Plas, stadsbouwmeester, werd gelast om te zorgen voor den heropbouw. Merkelijke wijzigingen en verbeteringen werden aan het oude aangebracht zoodat de heropbouw ongeveer 5431,98 fr. zal gekost hebben.

Ten einde werk te verschaffen aan de talrijke werkelozen, ten gevolge van den oorlog beslist de Kommissie zekere perceelen ledige boschgrond te laten ompitten, als volgt :

Te Oud-Turnhout het perceel wijk F, nrs 1005, 1009 en 1010, samen groot 2 hect. 33 aren 65 cent.

Te Oud-Turnhout het perceel wijk F, nrs 1087 en 1088a, samen groot 1 hectaar.

Te Lokeren onder Turnhout, perceel wijk O, nr 83, groot 86 aren 70 cent.

Dit ompitten kostte aan de Godshuizen 2406,07 fr.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrotingen voor 1915 houden in :

	Ontvangst.	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	67801,46	67801,30	0,16
Godshuis	66646,04	66624,92	21,12
Begijnhof	25538,43	25480,32	58,11

De rekeningen over 1914 sluiten in :

	Ontvangst.	Uitgaven		
Gasthuis	44632,25	35423,61	9208,64	overschot
Godshuis	40505,87	44559,64	4053,77	te kort
Begijnhof	18921,75	24148,43	5226,68	id.

Voor toelagen van de Stad vinden wij aangeschreven op de begrotingen, voor 1915 :

Gasthuis art. 11 Toelaag der Stad	Fr. 12100,—
Godshuis „ 1a „ „	„ 29500,—
„ 2 Voor ouderlingen en kinderen „	„ 11000,—
Diensten voor order der stad	„ 12000,—
Samen	Fr. 64600,—

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was 1,74 fr. voor 1915.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie	2	begijnen.
Infirmierie	6	„
Konvent	4	„

Gasthuis.

22 Zusters werden gelast met den dienst der ziekenverpleging. Werden verpleegd ;

Lastens de Stad	233 personen.
„ andere gemeenten	12 „
„ den Staat	0 „
Voor hunne penningen	157 „
Samen ;	402 „

Godshuis.

Het gemiddeld getal bestedingen, gehuwden inbegrepen is 129. Er blijven 10 zusters in het gesticht.

Op de begrooting over 1914 bedroeg de stadstoelaag Fr. 10000,—
Door de stad werdt hierop werkelijk betaald. „ 10618,17
Dus hieraan opgelegd door de stad . . . . . Fr. 618,17

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuisen.

In het toevluchtsoord te Hoogstraeten, gemiddeld 1 persoon, waarvoor uitgegeven 284,70 fr.

Weldadigheidsscholen.

Gemiddeld getal geplaatst te Moll, Ruysselede en St Hubert, 5 personen, waarvoor uitgegeven 1410,15 fr.

1915—1916.

Het mandaat van den E. H. Van Rooy, eindigende op 31 December 1915, is voor 5 jaren vernieuwd in zitting van 16 November 1915.

Roerende en roerende goederen.

Aanzienlijk waren de diefstallen van hout in de bosschen van de Godshuisen, bijzonder op de eigendommen van het Luysterborg te Beersse; verschillende kleine bosschen werden uit ter hand verkocht om verdere diefstallen te voorkomen. Bij beraming van 31 Januari 1916

werd aan de bevoegde overheid toelating gevraagd om op de eigendommen der Godshuizen van het Luysterborg te Beersse, het hout van eene oppervlakte van 5 hect. 19 aren 10 cent., te mogen verkoopen bij gesloten biedingen, aan den meestbiedende; aan deze beraming is door gemelde overheid geen gevolg gegeven, zoodat later dit hout geruimd werd door de duitsche bezetting.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrotingen voor 1916 houden in ;

	Ontvangst.	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	53884,15	53860,25	23,90
Godshuis	66728,87	66670,75	58,12
Begijnhof	21825,93	21778,82	47,11

De rekeningen over 1915 sluiten in ;

	Ontvangst.	Uitgaven	
Gasthuis	44867,83	39083,44	5784,39 overschot
Godshuis	56678,27	60630,50	3952,23 te kort
Begijnhof	16415,99	23859,56	7443,57 id.

De toelagen van de stad vinden wij aangeschreven op de begrotingen van 1916.

Gasthuis art 11 Toelaag van de stad	Fr. 13200,—
Godshuis „ 1a „ „ „	„ 29400,—
„ 2 Voor ouderlingen en kinderen	„ 11000,—
Diensten voor order der stad	„ 9294,83

Samen Fr. 62894,83

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was voor 1916 1,74 fr.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie	2	begijnen.
Infirmierie	6	„
Konvent	4	„

Gasthuis.

22 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging :

Werden verpleegd :

Lastens de Stad	311	personen.
„ andere gemeenten	8	„
„ den Staat.	0	„
Voor hunne penningen	115	„

Samen : 434

In zitting van 21 Februri 1916 werd besloten de apotheek van het Gasthuis, open voor het publiek, af te schaffen; zij zal nog alleen in voege blijven ten dienste van het Gasthuis, dit onder de verantwoordelijkheid van eenen geneesheer, waarvoor aangesteld werd de Heer Dr Goffin, in zitting van 6 Maart 1916.

Godshuis.

Er blijven 10 Zusters in het gesticht.

Gemiddeld getal bestèdelingen, gehuwden inbegrepen, 142.

Op de begrooting over 1915 bedroeg de Stadstoelaag Fr. 12000,—

Door de stad werd hierop werkelijk betaald „ 10631,84

Dus bleef hierop ten voordeele der stad Fr. 1368,16

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuisen.

2 personen waren opgenomen, 1 in het toevluchtshuis te Hoogstrachten en 1 in het gevang te Antwerpen; hiervoor bedroegen de uitgaven 151,74 fr.

Weldadigheidsscholen.

Het gemiddeld getal geplaatst te Namen, Moll, Ruyssede en St Hubert, alsook de kinderen geplaatst door den Kinderechter, bedraagt 4 personen, waarvoor uitgegeven 1413,10 fr.

1916-1917.

Het mandaat van den Heer L. Dierckx eindigde op 31 Dec. 1916 is voor 5 jaren vernieuwd in zitting van 6 Nov. 1916.

De E. H. Van Rooy, pastoor van het Gasthuis, overleed op 22 November 1916, zijn mandaat van lid van de Kommissie der Godshuizen eindigde op 31 December 1920. In zitting van 14 December 1916 is in vervanging gekozen de E. H. Raeymaekers, pastoor van het Gasthuis.

Roerende en onroerende goederen.

Op 5 Mei 1917 brandden het huis en de stal af van de steê van het Begijnhof, op het Brooseinde te Oud-Turnhout, bewoond door Karel Moonen. De schatting met de verzekeringsmaatschappij stelden de schade vast aan 2630,00 fr. De heer J. Crols, bouwmeester te Turnhout, werd gelast om voor den heropbouw te zorgen. Merkelijke wijzigingen en verbeteringen werden aan het oude gebouw gedaan, zoodat de heropbouw eene uitgaaf vergde van 6644,46 fr.

Deze heropbouw is in uitzonderlijke nadeelige voorwaarden geschied, doordien de prijzen van alle waren buitengewoon verhoogd waren, tengevolge van den oorlog.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrotingen voor 1917 houden in :

	Ontvangst.	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	61613,23	61543,58	69,65
Godshuis	70664,22	70570,09	94,13
Begijnhof	25234,70	25202,10	32,60

De rekeningen over 1916 sluiten in :

	Ontvangst.	Uitgaven		
Gasthuis	43773,65	43023,26	750,39	overschot.
Godshuis	50198,11	53364,80	3166,69	te kort.
Begijnhof	14539,39	21763,21	7223,82	id.

De toelagen van de stad vinden wij aangeschreven op de begrooting voor 1917.

Gasthuis art. 11 Toelaag van de stad	Fr. 18100,—
Godshuis „ 1a „ „ „	„ 33800,—
„ 2 voor ouderlingen en kinderen	„ 11000,—
Diensten voor order der stad	„ 7478,13
Samen	„ 70378,13

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was voor 1917 fr. 1,94.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie 2 begijnen.	
Infirmierie 6 „	
Konvent 4 „	

Gasthuis.

21 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging:	
Werden verpleegd :	
Lastens de stad	305 personen.
Lastens andere gemeenten	15 „
Lastens den Staat	0 „
Voor hunne penningen	139 „
Samen	459 „

Godshuis.

Er blijven 10 zusters in het gesticht.
Gemiddeld getal bestedelingen, gehuwden inbegrepen 141.

Op de begrooting over 1916 bedroeg de stadstoelaag fr. 11000,—
 Door de stad werd hierop werkelijk betaald fr. 10509,52
 Dus bleef hierop ten voordeele der stad fr. 490,48

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuisen.

1 persoon wordt opgenomen in het Toevluchtshuis te Hoogstraeten, hiervoor uitgegeven fr. 118,56.

Weldadigheidsscholen.

Het gemiddeld getal geplaatst te Ruysselede, St Hubert en de kinderen geplaatst door den Kinderrechter, bedraagt 3 personen, waarvoor uitgegeven fr. 778,35.

1917—1918.

Het mandaat van den Heer Boone eindigde op 31 December 1917, in zitting van 5 November werd dit voor 5 jaren hernieuwd.

Roerende en onroerende goederen.

Publieke verkooping namens het Gasthuis aan Voeten Karel te Turnhout van twee perceelen gelegen op de scheiding Turnhout-Merxplas, te Koekhoven, als volgt :

1° wijk B, nr 177, onder Turnhout, groot 67 a. 50 cent.
 „ D, „ 296, „ Merxplas, „ 45 a. 40 cent.
 Samen 1 H. 12 a. 90 cent.
 2° wijk B, nr 175, onder Turnhout, groot 87 a. 05 cent.
 „ D, „ 279, „ Merxplas, „ 72 a. 60 cent.
 Samen 1 H. 59 a. 65 cent.

Het 1° perceel van 1 H. 12a. 90 cent., werd verkocht aan 1810 fr. per hectaar.

Het 2° perceel van 1 H. 59a. 65 cent., werd verkocht aan 1910 fr. per hectaar.

Verkoop uit ter hand namens het Gasthuis aan Adriaensen Joseph, te Koekhoven-Merxplas, van perceel wijk D, nr 283, groot 32 aren 50 cent., gelegen te Koekhoven, onder Merxplas, aan 12,00 fr. per are.

Idem aan Jan Fr. Lauweryssen-Verschuieren, te Merxplas, van een perceel boschgrond, wijk C, nr 103, groot 84 aren 90 cent., gelegen te Merxplas, aan fr. 1000,— per hectaar.

Idem aan August Bosch, te Turnhout, van 23 aren 33 cent., van perceel wijk O, nr 707°, gelegen te Turnhout, in de Smiskens, aan 300 fr. per are.

Publieke verkooping namens het Gasthuis aan Corn. Sysmans, te Merxplas, van een perceel boschgrond te Merxplas, wijk D, nr 211, groot 1 hect. 15 aren 25 cent., aan 1450,— fr. per hectaar.

Idem aan de kinderen Dierckx te Turnhout, van een perceel land, wijk B, nr 617, 618 en 619, op de Heizijde, samen groot 1 H. 6 a. 55 cent., aan 19500,— fr. voor het geheel.

Verkoop uit ter hand namens het Begijnhof aan Vueghs Jan Al. H. te Turnhout, van perceel wijk O, nr 83, groot 86 aren 70 cent., gelegen te Lokeren onder Turnhout, aan 1800,— per hectaar.

Al de verkooping hadden plaats volgens beraming der Godshuizen, goedgekeurd door Gemeenteraad en Bestendige Deputatie.

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrootingen voor 1918 houden in :

	Ontvangst.	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	54154,62	54087,19	67,43
Godshuis	79211,08	79120,75	90,33
Begijnhof	36591,89	36567,79	24,10

De rekeningen over 1917 sluiten in :

	Ontvangst.	Uitgaven	
Gasthuis	43267,16	54795,38	11528,22 te kort
Godshuis	55003,96	79069,67	24065,71 „
Begijnhof	16175,51	20987,05	4811,54 „

De toelagen van de stad vinden wij aangeschreven in de begrotingen voor 1918 :

Gasthuis art. 11, toelaag der stad	Fr. 26700,00
Godshuis „ 1 ^a , „ „ „	Fr. 43200,00
„ „ 2 voor ouderlingen en kinderen	Fr. 11000,00
Diensten voor order der stad	Fr. 9828,03

De volgende speciale kredieten werden daarbij door de stad toegestaan :

Aan het Gasthuis	Fr. 40000,00
„ Godshuis	Fr. 40000,00
Op de diensten voor order der stad	Fr. 12000,00
Totaal	Fr. 182728,03

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was voor 1918 2,34 fr.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie 2 begijnen.	
Infirmierie 5 „	
Konvent 3 „	

Gasthuis.

29 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging.

Werden verpleegd :

Lastens de stad	303 personen.
„ andere gemeenten.	13 „
„ den Staat	0 „
Voor hunne penningen	162 „
Samen :	478 personen.

Godshuis.

Er blijven 10 zusters in het gesticht bezigd.
Gemiddeld getal bestedelingen, gehuwden inbegrepen : 140.

Op de begrooting over 1917 bedroeg de stadstoeslaag	fr. 11000,00
Door de stad werd hierop werkelijk betaald	fr. 10619,81
Dus bleef hierop ten voordeele van de stad	fr. 380,19

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuizen.

Gemiddeld waren er 4 personen opgenomen in het Toevluchtshuis te Hoogstraeten, waarvoor betaald werd fr. 1163,64.

Weldadigheidsscholen.

Gemiddeld waren er 2 personen geplaatst te Ruysselede en St Hubert, daarvoor werd betaald fr. 406,30.

Ingevolge beslissing in zitting van 13 Februari 1918, teekende de Kommissie der Godshuizen verzet en afkeuring aan tegen de leiding der vlaamsche zaak van wege de „ activisten „ — Zij schreef zulks aan den Gouverneur Generaal van België te Brussel; zoo in haren naam als in naam van de bevolking der Godshuizen, verklaarde zij te ontkennen alle gezag, alle recht, alle afvaardiging en alle zedelijke waarde, aan de enkele persoonlijkheden die deze beweging leidden en wier werking geenszins strookte met de vaderlandsliefde, het grondwettelijk recht van het Belgische volk, doch regelrecht tegen diens belangen, diens eer en diens wil indruischte.

1918-1919.

Het mandaat van den Heer Verwaest eindigende 31 Dec. 1919, werd voor 5 jaren vernieuwd in zitting van 16 December 1918.

Roerende en onroerende goederen.

Verkoop van grond uit ter hand namens het Begijnhof, aan Mme W^e J. Wanty-Gervais te Turnhout, 13 aren 50 cent., van perceel wijk P, nr 52c, gelegen te Turnhout in de Vellekens, aan 150 fr. per are.

De toelagen van de stad vinden wij aangeschreven in de begrotingen voor 1918 :

Gasthuis art. 11, toelaag der stad	Fr. 26700,00
Godshuis „ 1 ^a , „ „ „ „	Fr. 43200,00
„ „ 2 voor ouderlingen en kinderen	Fr. 11000,00
Diensten voor order der stad	Fr. 9828,03

De volgende speciale kredieten werden daarbij door de stad toegestaan :

Aan het Gasthuis	Fr. 40000,00
„ Godshuis	Fr. 40000,00
Op de diensten voor order der stad	Fr. 12000,00
Totaal	Fr. 182728,03

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was voor 1918 2,34 fr.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie 2 begijnen.	
Infirmierie 5 „	
Konvent 3 „	

Gasthuis.

29 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging.

Werden verpleegd :

Lastens de stad	303 personen.
„ andere gemeenten.	13 „
„ den Staat	0 „
Voor hunne penningen	162 „

Samen : 478 personen.

Godshuis.

Er blijven 10 zusters in het gesticht bezigd.

Gemiddeld getal bestedelingen, gehuwden inbegrepen : 140.

Op de begrooting over 1917 bedroeg de stadstoeslaag	fr. 11000,00
Door de stad werd hierop werkelijk betaald	fr. 10619,81
Dus bleef hierop ten voordeele van de stad	fr. 380,19

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuisen.

Gemiddeld waren er 4 personen opgenomen in het Toevluchtshuis te Hoogstraeten, waarvoor betaald werd fr. 1163,64.

Weldadigheidsscholen.

Gemiddeld waren er 2 personen geplaatst te Ruysselede en St Hubert, daarvoor werd betaald fr. 406,30.

Ingevolge beslissing in zitting van 13 Februari 1918, teekende de Kommissie der Godshuisen verzet en afkeuring aan tegen de leiding der vlaamsche zaak van wege de " aktivisten " — Zij schreef zulks aan den Gouverneur Generaal van België te Brussel ; zoo in haren naam als in naam van de bevolking der Godshuisen, verklaarde zij te ontkennen alle gezag, alle recht, alle afvaardiging en alle zedelijke waarde, aan de enkele persoonlijkheden die deze beweging leidden en wier werking geenszins strookte met de vaderlandsliefde, het grondwettelijk recht van het Belgische volk, doch regelrecht tegen diens belangen, diens eer en diens wil indruischte.

1918-1919.

Het mandaat van den Heer Verwaest eindigende 31 Dec. 1919, werd voor 5 jaren vernieuwd in zitting van 16 December 1918.

Roerende en onroerende goederen.

Verkoop van grond uit ter hand namens het Begijnhof, aan Mme W^e J. Wanty-Gervais, te Turnhout, 13 aren 50 cent., van perceel wijk P, nr 52c, gelegen te Turnhout in de Vellekens, aan 150 fr. per are.

Publieke verkoop van 2 September 1918 :

1° Namens het Begijnhof aan L. Van Duppen te Gierle, perceel wijk D, nr 220, groot 41 aren 30 cent., aan fr. 1250,— voor het geheel.

2° Namens het Gasthuis te Koekhoven-Merxplas :

a) Aan Jos. Luyten te Turnhout, perceel wijk D, nr 442, groot 31 aren 35 cent., aan 3875,— fr.

b) Aan Jos. Embrechts te Koekhoven-Merxplas, wijk D, nrs 479 en 479², samen groot 39 aren 55 cent., aan 2500,— fr.

c) Aan Fr. C. Noeyens te Koekhoven-Merxplas, wijk D, nr 343, groot 42 aren 80 cent., aan 3860,— fr.

Verkoop uit ter hand namens het Begijnhof aan M. Ant. Verstylen te Turnhout, perceel wijk O, nr 711, groot 58 aren 70 cent., aan 180,— fr. per are, gelegen te Turnhout in de Smiskens.

Al deze verkooping en werden goedgekeurd door den Gemeenteraad en door de Bestendige Deputatie. (Präsident der Zivilverwaltung.)

Giften en legaten.

Geene.

Rekendienst.

De begrotingen voor 1919 houden in :

	Ontvangst.	Uitgaven	Overschot
Gasthuis	110670,35	110667,71	2,64
Godshuis	102985,99	102943,25	42,74
Begijnhof	36061,02	35964,42	96,60

De rekeningen over 1918 sluiten in :

	Ontvangst.	Uitgaven	
Gasthuis	85206,50	89204,74	3998,24 te kort
Godshuis	84960,75	120742,09	35781,34 "
Begijnhof	25327,48	27171,81	1844,33 "

De toelagen van de stad vinden wij aangeschreven op de begrotingen voor 1919 :

Gasthuis art. 11, toelaag der stad.	Fr.	40600,—
Godshuis „ 1a, „ „ „	Fr.	81550,—
„ „ 2 voor ouderlingen en kinderen	Fr.	11000,—
Diensten voor order der stad	Fr.	18500,—
Totaal	Fr.	151650,—

De prijs van den onderhoudsdag in het Gasthuis was voor 1919 3,09 fr.

Betwistbare zaken.

Geene.

Begijnhof.

Fondatie	3	begijnen..
Infirmierie	4	„
Konvent	5	„

Gasthuis.

28 Zusters blijven gelast met den dienst der ziekenverpleging.

Werden verpleegd :

Lastens de stad	267	personen.
„ andere gemeenten	9	„
„ den Staat	0	„
Voor hunne penningen	190	„

Samen : 466 personen.

Godshuis.

Er blijven 10 zusters in het gesticht bezigd.

Gemiddeld getal bestedingen, gehuwden inbegrepen 147.

Op de begrooting over 1918 bedroeg de stadstoelaag	fr.	11000,—
Door de stad werd hierop werkelijk betaald	fr.	11601,74
Dus bleef hierop te kort voor rekening der stad.	fr.	601,74

Zinneloozen en blinden.

Zonder verandering.

Bedelaarswerkhuizen.

1 persoon werd opgenomen in het Toevluchtshuis te Hoogstraeten; hiervoor uitgegeven fr. 448,20.

Weldadigheidsscholen.

Het gemiddeld getal geplaatst te Ruysselede en St Hubert, bedraagt 2 personen, waarvoor uitgegeven fr. 862,50.

Gedurende den oorlog hebben onze gestichten herhaalde bezoeken gehad voor opeisching van koper en wol, zooals overigens alle inwoners geplaagd en benadeeld werden. Telkens is er getracht, door bestuur en zusters, de dieven zooveel mogelijk te misleiden en ter voldoening mag gezegd worden dat daarin ten beste is gelukt; zelfs hadden wij het genoeg in onze gestichten eene groote hoeveelheid koper te bergen van inwoners der stad.

Wat betreft de voeding, verwarming, kleeding enz. van onze zieken, ouderlingen en wezen, mogen wij zeggen dat zulks niets te wenschen heeft gelaten; vanaf het begin van den oorlog werd er getracht zooveel voorraad mogelijk te koopen, hetgeen uiterst ten goede is gekomen en het bestuur en zusters het groote genoegen laat dat de bestedingen, aan hunne zorgen toevertrouwd, aan geen tekort hebben geleden.

Och bijzonder akelig was de tijd, wanneer de bezettende macht de ontruiming bevoel van onze twee liefdadigheidsgestichten, het Gasthuis en het Godshuis; desaan gaande werd in zitting van 16 November 1918, een omstandig verslag opgemaakt, als volgt:

VERSLAG NOPEN DE ONTRUIMING VAN DE GESTICHTEN DER GODSHUIZEN.

Na verschillende bezoeken van de Duitse overheid aan de Gestichten onzer Godshuizen, kwam het officieus bericht dat er spraak was de Gestichten der Godshuizen te doen ontruimen ter beschikking der bezettende macht.

Onmiddellijk op 29 Oct. 1918 vergaderde de Komissie om de zaak te bespreken; eenparig was het Bestuur t'akkoord het ambtelijk bevel af te wachten en intusschen zekere maatregelen te nemen. — In alle

geval werdt er bepaald vastgesteld het Gasthuis niet te ontruimen dan bij dwang en het onmenselijk werk gansch te laten voor rekening der bezettende macht.

De stappen aangewend door den heer Burgemeester, bij Kreischef en Ortskommandant om de intrekking van het barbaarsche bevel te bekomen, waren vruchteloos.

Op 30 October ontvingen wij van het Stadsbestuur afschrift van twee brieven, geteekend: Gröbedinkel, Majoor en Ortskommandant, beiden gedagteekend 29 October.

Beide brieven betreffen de ontruiming onzer liefdadigheidsgestichten, het Godshuis en het Gasthuis; volgens de ééne brief zouden de ouderlingen van het Godshuis mogen overgebracht worden naar het Gasthuis, terwijl de andere eenvoudig voorschrijft het Gasthuis te ontruimen tegen 5 November aanstaande.

Daarop vergaderde onze Gemeenteraad op 31 October, waar beslist werd nog denzelfden dag tegen den onbarmhertigen maatregel verzet aan te teekenen bij den Generaal-Gouverneur van België, Freiherr von Falkenhausen, te Brussel; inzonderheid werd er opgekomen tegen het onmenselijk bevel van ruiming van het Gasthuis. De heer Bon de Fierlant, Voorzitter de Eerw. Heer Raeymaekers, lid van het Bestuur en Pastoor van het Gasthuis, met den Secretaris-ontvanger, hadden daarna een onderhoud met den heer du Four, Burgemeester, ten zijnen huize. Allen waren t'akkoord met de beslissing het Bestuur; de heer Burgemeester stemde ten volle in met het besluit betreffende het Gasthuis, 't is te zeggen dit gesticht niet te ruimen dan voor het geweld.

Op 1 November kregen wij door de Stad het bevel van het Godshuis onmiddellijk te ruimen en hieraan werd dan gevolg gegeven, onder aanmerking dat zulks niet op eenen dag kon geschieden en ten minste het Gesticht niet kon vrij zijn voor 5 November, zooals op 29 October geëischt werd.

Op 5 November kregen wij in het Gasthuis wederom het bezoek der militaire overheid, om te zien hoeverre de aangeschreven ruiming gevorderd was. De Eerw. Heer Pastoor protesteerde nogmaals tegen den onmenselijken maatregel, doch niets kon baten, want 's anderdaags zond ons het Stadsbestuur afschrift van een schrijven der Ortskommandantur, gedagteekend 5 November, waarbij bevel gegeven werd het Gasthuis met het aanhechtige klooster te doen ontruimen tegen 8 November.

Onmiddelijk werd een protest schrijven opgesteld, gedagteekend 6 November en ingeschreven in het boek der briefwisseling onder Nr. 11786; dit schrijven was geadresseerd aan den prins Max von Baden, rijkskanselier van het Duitsche rijk en werd 's anderdaags, door bijzonderen bode, overhandigd aan den Gezant van Spanje of Holland, om door diens bemiddeling ter bestemming te worden gebracht. Een gevolg aan dit protest is ons niet toegekomen of gekend. Op 7 November onder Nr. 11787 van het boek der briefwisseling, werd den Kreischef alhier bericht gegeven van ons schrijven aan den Rijkskanselier.

Daarop, op eigen initiatief, is de Eerw. Heer Raeymaekers naar den Kreischef gegaan, om mondelings met hem de zaak te bespreken en wederom verzet aan te teekenen tegen de ontruiming van het Gasthuis. Na gevraagd te hebben vrank en vrij zijn gedacht te mogen zeggen, waarmede de Kreischef instemde, nam de Eerw. Heer Raeymaekers rondborstig en manmoedig de verdediging van het Gasthuis; hij deed opmerken dat er in onze Stad reeds zoo talrijke gestichten, sedert geruimen tijd ontruimd werden en ledig bleven, zoodat het zeker nog tijd genoeg was verdere maatregelen te nemen wanneer men zou beginnen deze reeds beschikbare gestichten in gebruik te nemen. Hij deed bijzonder uitschijnen de onmenschelijkheid van het bevel, dit onmisbaar gesticht afstaan was onmogelijk en hij verklaarde dat het Bestuur besloten was hieraan geen gevolg te geven. Door het ontruimen van het Godshuis hadden de Godshuizen het uiterst mogelijke gedaan. In den loop der bespreking vernam de Eerw. Heer Raeymaekers dat het verslag van den geneeskundigen dienst verklaarde dat er in het Gasthuis geene werkelijke zieken waren en allen zonder gevaar konden vervoerd worden. Hierop noodigde hij den Kreischef uit met hem naar het Gasthuis te gaan, om te bestatigen dat er op het oogenblik verscheidene personen verbleven lijdende aan typhus en spaansche griep; ten bewijze kon hij verklaren dat, vooraleer daâr te zijn gekomen, hij er nog vier personen bediend had van de HH. Sacramenten der Stervenden. Dit voorstel vond geene instemming. Hij laakte het lichtzinnige van zulk verslag, bijzonder tegenover zulke belangrijke toestand en verklaarde dat Dokter Magnus met hem enkel in het midden der zalen was gewandeld, zonder eenen enkelen zieke te hebben onderzocht, dus zonder kennis te nemen van den werkelijken toestand.

Onder alle opzichten bewees den Eerw. Heer Raeymaekers de

onbillijkheid van het onmenschelijk en diep betreurenswaardig bevel, doch wanneer hij den Kreischef dierf verklaren dat hij zelf aan zijn woord niet gestand gebleven was, vermits hij eerst schreef van de ouderlingen van het Godshuis in het Gasthuis onder te brengen, hetgeen toch wel wilde zeggen dat er geen kwestie was van het Gasthuis te doen ontruimen en dat niettegenstaande het bevel volgde tot ontruiming van het Gasthuis, dan sprong de barbaar verontweerdigd op en meende zich uit den slag te trekken met te verklaren dat het eerste schrijven gansch privaaf gericht was aan den heer Burgemeester, die van zulk schrijven geen gebruik had mogen maken: doch de Eerw. Heer Raeymaekers zegde hem dat bedoeld schrijven wel degelijk een volkomen ambtelijk schrijven was en gericht was niet aan den heer Burgemeester, maar wel aan het Gemeentebestuur, zooals bijgaande afschrift bevestigt, zoodat het niet moeilijk zou zijn voor de heer Burgemeester zich te rechtveerdigen; tot bewijs dat de verontschuldiging valsch was, dient gezegd dat de Kreischef zich wel gewacht heeft hierover den heer Burgemeester te ondervragen.

Alzoo bleef de zaak dien dag onbeslist en werd den E. H. Raeymaekers verzocht des anderdaags terug te komen, om het antwoord te vernemen, nadat er met de militaire overheid zou over gesproken zijn.

Op het gestelde uur was de E. H. Raeymaekers op zijnen post en had het groot genoegen te vernemen dat er van de ontruiming van het Gasthuis afgezien was.

De Kommissie denkt het haren plicht hier haren dank uit te drukken voor de kranige bemoeiingen van haar Medelid, dat in dien neteligen toestand, eene ware ramp voorkomen heeft voor de talrijke zieken en verpleegden van ons onmisbaar Gasthuis en voor onze liefdevolle en offervaardige zusters.

De vreugde van de zusters en zieken was algemeen bij het vernemen van de goede tijding en gansche de bevolking deelde in dit geluk.

Op 12 November volgende, werd in de Kerk van het Gasthuis eene plechtige mis van dankzegging gezongen door den E. H. Pastoor, Raeymaekers, waarop waren uitgenoodigd de Heeren: du Four, Burgemeester, Versteyley, Volksvertegenwoordiger, Caron, Bestendig Afgevaardigde en de Heeren Leden van het Bestuur met de Secretaris-Ontvanger; een talrijk publiek woonde de plechtigheid bij.

Des middags te 11 1/2 ure vergaderden gemelde genoodigden in het Gasthuis en brachten een bezoek aan de zieken. Een hunner las een wel gevoeld dank-adres aan de Heeren Burgemeester, Commissieleden en Beschermers van het Gasthuis. Al de aanwezigen waren ten zeerste bewogen en ieder was gelukkig iets te hebben kunnen bijdragen tot leniging van de vele ellenden van een Gasthuis.

Moeder Overste vergastte de genoodigden aan een heerlijk middagmaal, met de zusters en laat ons zeggen nooit was een feest beter te pas gekomen, want tevens konden wij nog vieren het eindigen van den afgrijselijken oorlog, vermits, op 11 November, te 11 ure voormiddag, de wapenstilstand ingetreden was, of beter gezegd de volkomen nederlaag van den vijand. Wij mogen niet vergeten hier onze dankbaarheid te betuigen aan de zusters en inwoners van het Begijnhof voor de bewezene diensten bij het ontruimen van het Godshuis. De inwoners van het Gesticht, buiten een twintigtal die naar het Gasthuis waren overgebracht, vonden een tijdelijk onderkomen in de gebouwen van het Begijnhof; allen wedijverden om zich ten dienste te stellen; eene bijzondere melding dient gemaakt van de offervaardigheid van zuster De Vlaminck eene ouderlinge van 81 jaren, die haar huis verliet en het gansch ter beschikking stelde.

Echt verklaard door het Bestuur der Godshuizen, in zitting van 16 November 1918.

(g.) J. Gils.

(g.) Ed. Bon de Fierlant.

(g.) J. Raeymaekers.

(g.) Louis Dierckx.

(g.) A. Verwaest.

(g.) Louis Boone.

Boschdomein.

De globale oppervlakte van het boschdomein was op 1 Augustus 1914, 25 hect. 06 aren 30 cent.

De globale oppervlakte van het boschdomein was op 15 December 1919, 2 hect. 73 aren 80 cent.

5 hect. 27 aren 30 cent. werden verkocht aan hooge prijzen.

2 hect. 16 aren 25 cent. werden veranderd in vetweide.

1 hect. is verhuurd aan eenen boomkweker.

Van het overige is een gedeelte herbeboscht en het nog overblijvende zal eveneens met mast beplant worden.

Zedendienst.

In het Gasthuis St Elisabeth te Antwerpen hadden wij, op bevel der duitsche overheid, 72 gevallen van verpleging van verschillende ontuchtige vrouwen, wegens besmettelijke ziekten; deze verplegingen eischten de aanzienlijke uitgaaf van fr. 10929,55, vijf van deze vrouwen, die bemiddeld waren, hebben hunnen onderhoud terugbetaald, hetgeen bedraagt fr. 1055,—, zoodat er nog overblijft fr. 9874,55.

TITEL V.

KERKFABRIEKEN.

A. — ST PETRUS-KERK.

REKENING 1913.

Ontvangsten	Fr.	23255,—
Uitgaven	„	23204,92
	Overschot	Fr. 50,08

REKENING 1914.

Ontvangsten	Fr.	21057,27
Uitgaven	„	25523,72
	Te kort	Fr. 4466,45

REKENING 1915.

Ontvangsten	Fr.	20716,86
Uitgaven	„	22909,62
	Te kort	Fr. 2192,76

REKENING 1916.

Ontvangsten	Fr.	20821,66
Uitgaven	„	20804,32
	Overschot	Fr. 17,34

REKENING 1917.

Ontvangsten	Fr.	26255,91
Uitgaven	"	<u>26163,61</u>
Overschot	Fr.	92,30

REKENING 1918.

Ontvangsten	Fr.	31458,68
Uitgaven	"	<u>31358,66</u>
Overschot	Fr.	100,02

BEGROOTING 1919.

Ontvangsten	Fr.	23950,70
Uitgaven	"	<u>23463,28</u>
Overschot	Fr.	487,42

B. — O. L. VROUW TE SEVENDONCK.

REKENING 1913.

Ontvangsten	Fr.	714,39
Uitgaven	"	<u>675,84</u>
Overschot	Fr.	38,55

REKENING 1914.

Ontvangsten	Fr.	714,73
Uitgaven	"	<u>675,51</u>
Overschot	Fr.	39,22

REKENING 1915.

Ontvangsten	Fr.	840,97
Uitgaven	"	<u>801,05</u>
Overschot	Fr.	39,02

REKENING 1916.

Ontvangsten	Fr.	817,42
Uitgaven	"	<u>777,46</u>
Overschot	Fr.	39,96

REKENING 1917.

Ontvangsten	Fr.	858,71
Uitgaven	"	<u>808,56</u>
Overschot	Fr.	50,15

REKENING 1918.

Ontvangsten	Fr.	886,49
Uitgaven	"	<u>835,11</u>
Overschot	Fr.	50,38

BEGROOTING 1919.

Ontvangsten	Fr.	898,56
Uitgaven	"	<u>845,65</u>
Overschot	Fr.	52,91

C. — H. HART VAN JEZUS.

REKENING 1913.

Ontvangsten	Fr.	8998,76
Uitgaven	"	<u>6099,86</u>
Overschot	Fr.	2898,90

REKENING 1914.

Ontvangsten	Fr.	12668,04
Uitgaven	"	<u>9019,10</u>
Overschot	Fr.	3648,94

REKENING 1915.

Ontvangsten.	Fr. 9493,65
Uitgaven	„ 6043,27
Overschot	Fr. 3450,38

REKENING 1916.

Ontvangsten.	Fr. 9962,45
Uitgaven	„ 6706,29
Overschot	Fr. 3256,16

REKENING 1917.

Ontvangsten.	Fr. 9594,33
Uitgaven	„ 6249,11
Overschot	Fr. 3345,22

REKENING 1918.

Ontvangsten.	Fr. 10493,29
Uitgaven	„ 6733,46
Overschot	Fr. 3759,83

BEGROOTING 1919.

Ontvangsten.	Fr. 21062,83
Uitgaven	„ 18631,50
Overschot	Fr. 2431,33

Roerende en onroerende goederen.

Gevolgelijk de beraadslaging van 3 Januari 1919 van de kerkfabriek van het H. Hart betreffende den verkoop van hare bouwgronden en de goedkeuring aan, die beraadslaging verleend door de bevoegde Besturen, is het Kerkbureau op 16 Juni 1914 overgegaan tot openbare verkoop van het perceel rondom de kerk, wijk O, deel van nummer 465g3, groot 2 aren 21 cent.; dit perceel

werd toegewezen mits de som van fr. 3978.— welke som zal dienen tot demping van de schuld der Kerk.

Giften en legaten.

Als gevolg aan het verlangen uitgedrukt door wijlen den heer Joseph Sak, vroeger schatbewaarder van de Kerkfabriek, en ter dezès nagedachtenis hebben zijne erfgenamen, dame Bertha Hendrickx, en zijne twee kinderen, de heer Joseph Sak en Juffrouw Josepha Sak, gift gedaan aan gemelde Kerkfabriek van vier woningen en magazijn in de Victoriestraat, kadastraal bekend wijk T, nummers 249c2, 249d2, 249e3, 249d3 en 249f3, groot samen 5 aren 7 centiareen.

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

College van Humaniteiten.

Ons bloeiend St Jozefscollege, bestuurd door de Eerwaarde Paters Jesuïeten, telde tijdens de schooljaren 1913-1914 tot en met 1918-1919, het volgende aantal leerlingen :

	1913-14	1914-15	1915-16	1916-17	1917-18	1918-19
Internen	237	47	112	128	163	178
Externen	165	160	147	163	183	231
Apostolieken	80	verbleven te Vucht	26	24	21	16

De feestzaal en studiezaal der externen, bezet door de Duitschers van 6 April 1916 tot bij den wapenstilstand, werden als kazernen ingericht.

Het College werd opgeschorst van 12 October tot 3 December 1918 en werd in een Duitsch lazaret herschapen.

De Paters verjaagd den 30 October tot 11 November 1918, von hun intrek bij edelmoedige medeburgers. Gelukkiglijk was hun ballingschap van korten duur.

Staatsmiddelbare Jongensschool.

1913-1914.

Gedurende het schooljaar 1913-1914 telde onze middelbare school 375 leerlingen, waarvan 109 de drie hogere, en 266 de zes lagere klassen volgden.

Buiten de gewone leervakken werd nog een cursus van landbouwkunde gegeven, onder de leiding van den heer regent Dierckx en een cursus van handwerk door den heer E. Spruyt, beide toegankelijk voor de leerlingen der twee hoogste klassen.

De heer Leon Van den Bosch werd als onderwijzer benoemd der voorbereidende afdeeling in vervanging van den heer Bosmans als regent aangesteld.

1914-1915.

Onze middelbare school telde voor het dienstjaar 1914-1915, 325 leerlingen, 132 in de middelbare en 193 in de voorbereidende afdeeling.

De heeren Jos Goossens onderwijzer van Godsdienst en Leon Van den Bosch onderwijzer der lagere afdeeling, opgeroepen om het leger te vervoegen, werden vervangen door tijdelijke onderwijzers.

1915-1916.

In den loop van het schooljaar 1915-1916 was onze bevolking 351 leerlingen met 130 leerlingen in de middelbare en 221 in de voorbereidende afdeeling.

Buiten de gewone leervakken werd er een handelsafdeeling ingericht, zijnde een derde en vierde studiejaar en tellende 31 leerlingen.

Verskillende veranderingen grepen er plaats onder het onderzend personeel.

1916-1917.

Gedurende het schooljaar 1916-1917 groeide onze middelbare school steeds aan en telde 410 leerlingen waarvan 34 de 2 handelsafdeelingen, 115 de drie hogere en 261 de zes lagere klassen volgden.

De heer R. Adriaensen werd benoemd als bestuurder der Vlaamsche Normalschool te Ukkel en den heer C. Janssens in zijne plaats aangesteld.

Het Besturend Bureel had het verlies te betreuren van een zijner

leden den heer J. Wanty, welke aangehouden als politieke gevangen, door het duitsch krijgsgerecht ter dood werd veroordeeld en in het gasthuis van Evere overleed.

In naam van het Besturend Bureel, werd aan de diepbeproefde echtgenoot een brief van rouwbeklag gezonden.

1917-1918.

Voor het schooljaar 1917-1918 werden er 394 leerlingen ingeschreven; 25 volgden de lessen der 1ste en 10 die der 2^e handelsafdeeling, 108 de drie hogere en 251 de zes lagere klassen.

De heer Ev. Verachtert werd door de bezettende overheid benoemd als bestuurder der Staatsmiddelbare School te Mechelen en vervangen door de heer Fr. Verschoren. De heeren Ger. Jorissen werd genoemd te Tongeren, Fr. Van den Bergh te Mechelen en vervangen door de heeren H. Janssens en E. Van de Gender.

Zonder de goedkeuring van het Besturend Bureel werd er een opzichter-portier benoemd.

Op bevel der duitsche Overheid werd de school tijdelijk gesloten en door haar in gebruik genomen.

1918-1919.

Gedurende het schooljaar 1918-1919 verminderde onze schoolbevolking. De leerlingen der omliggende gemeenten bleven grotendeels weg uit oorzaak van het moeilijk verkeer.

Het getal leerlingen der 1ste handelsafdeeling bedroeg 12; dat der 2^e 9 leerlingen; de middelbare afdeeling 86 en de lagere afdeeling 221 of gezamentlijk 328 leerlingen.

Zoodra ons Staatsbestuur wederom het beheer der school op zich nam, werden de in dienst zijnde en door het activistisch ministerie benoemde bestuurder en onderwijzers verzocht hun mandaat neder te leggen. Met goedkeuring van het Besturend Bureel en op zekere voorwaarden werden de heeren Verachtert Ev. als bestuurder, Jorissen Ger. en Van den Bergh Fr. als onderwijzers in hunne vroegere bediening aangenomen.

VRIJ MIDDELBAAR ONDERWIJS.

St Victorsgesticht.

St Victorsgesticht groeide van jaar tot jaar aan. Wij laten hierna volgen het getal leerlingen die dit bloeiende gesticht bijwoonden tijdens de oorlogsjaren.

1913-1914.

564 leerlingen werden opgeschreven gedurende het verlopen schooljaar ; 330 internen en 234 externen.

1914-1915.

Dit eerste oorlogsschooljaar begon den 2 November met 60 internen en 80 externen ; op 't einde van het laatste termijn telde men 415 leerlingen.

1915-1916.

507 leerlingen waren ingeschreven, bij het eindigen van het schooljaar : 259 internen en 248 externen.

1916-1917.

Einde Juli volgden 658 leerlingen de lessen van St Victor.

1917-1918.

Het schooljaar 1917-1918 sluit met 763 leerlingen.

1918-1919.

Begonnen den 23 September, werd het schooljaar den 11 October onderbroken door de bezetting van Sint Victor ; de lokalen werden aangeslagen door de bezetting en in Lazaret veranderd. Einde November herbegonnen de klassen, en bij 't sluiten van 't schooljaar telde men 787 leerlingen.

Gesticht H. Graf.

1914

De scholen werden geopend den 26 October én telden 124 externen, doch het getal nam van dag tot dag toe. De kostschool werd slechts geopend met Nieuwjaar 1915 en had een twintigtal leerlingen.

1915.

Externen 325
Kostleerlingen 35

1916.

Externen 360
Kostleerlingen 42

1917.

Externen 367
Kostleerlingen 41

1918.

Externen 385
Kostleerlingen 54

In den loop van dit schooljaar is de lagere normaalschool van het gesticht H. Graf, door den Staat aangenomen.

In 't begin van Augustus 1919 deden de 5 eerste leerlingen hun uitgangsexamen onder toezicht van een afgevaardigde van den Staat en allen behaalden hun diploma.

28 leerlingen hebben hun ingangsexamen afgelegd om met October 1919 hunne studiën te beginnen.

De Middelbare Normaalschool bloeit nog steeds. Sedert 1916 hadden er geen officiële examens meer plaats gehad. Alles herneemt nu zijnen gewonen loop. Op einde Augustus 1919 hebben de leerlingen hun eindexamens afgelegd en allen bekwamen het diploma van regentes.

In September 1919 zullen de aannemings- en overgangsexamen plaats hebben.

Voor het 1^e schooljaar 1917-1918 der vrije middelbare meisjes-school, gehecht aan het gesticht van het H. Graf, werden 140 leerlingen ingeschreven.

In 1918-1919 steeg dit getal tot 185.

LAGER ONDERWIJS.

A. GEMEENTESCHOLEN.

Jongensschool "V. Van Halstraat",

1913-1914.

De twee nieuwe klassen in de Prinsenstraat werden op 1 October 1913 geopend en telde samen 125 leerlingen verdeeld in lageren en middelbaren graad. Als onderwijzers traden daar op de heeren: Claessens Jan Frans, reeds onderwijzer in bovengemelde school en Helsen Joseph van Voortkapel, nieuwbenoemde. De hoogere graad bleef in de V. Van Halstraat. Zeven leerlingen namen deel aan den prijskamp in godsdienst tusschen de lagere scholen van het Aartsbisdom, allen werden bekroond: 1 diploma, 5 zeer eervolle meldingen en 1 eervolle melding.

Toen de oorlog uitbrak op 1 Augustus 1914 werd de heer Claessens bij het leger ingelijfd en bleef de heer Helsen alleen voor de school der Prinsenstraat tot aan de vacantie. Ook had er dit jaar geene plechtige prijsuitdeeling meer plaats, echter werden de reeds gekochte prijzen afzonderlijk in de onderscheidene klassen uitgedeeld.

Het getal leerlingen voor het schooljaar 1913-1914 bedroeg 354.

1914-1915.

De lessen werden als gewoonlijk op 1 October hernomen, doch op 8 October tijdelijk geschorst, tengevolge van de algemeene vlucht der bevolking voor den inval der Duitschers. De sluiting duurde echter slechts enkele dagen.

De heer Alfons Dierckxsens, onderwijzer in de Victor Van Halstraat werd naar de Prinsenstraat gezonden om den heer Claessens te gaan vervangen. In zijne plaats werd als tusschentijdige aangesteld mejuffer Leonarda Cos.

Intusschen was het getal leerlingen derwijze gestegen, dat wij ons verplicht zagen twee nieuwe klassen bij te bouwen in de Prinsenstraat. Reeds van Paschen 1915 nam eene nieuwe voorloopige klas aanvang in een der lokalen van de teekenakademie, Victor Van Halstraat, met mejuffer Aerts van Herenthals als tusschentijdige onderwijzeres.

Gedurende dit jaar telde de school 402 leerlingen.

1915-1916.

De vierde klas der Victor Van Halstraat werd naar een der nieuwgebouwde lokalen in de Prinsenstraat overgebracht. De heer Jan De Vocht van Turnhout werd door den gemeenteraad als onderwijzer aldaar benoemd. Aldus telde de school der Prinsenstraat in het begin van het schooljaar 1915 drie klassen.

Door de overbevolking echter gedwongen, moest aldaar reeds in November 1915 eene vierde klas in werking treden. Hier werd de heer Henri Janssens van Turnhout als leeraar aangesteld.

Nog hetzelfde jaar werd de school der Prinsenstraat van die der Victor Van Halstraat afgescheiden en als afzonderlijke school opgericht. De heer Alfons Dierckxsens werd er schoolhoofd benoemd.

Op 1 Januari 1916 nam die scheiding aanvang.

De school der Victor Van Halstraat behield dus drie klassen. De twee scholen werden gedurende dit jaar bijgewoond door 442 leerlingen.

1916-1917.

Geene verandering had er in den loop des jaars plaats in het personeel. Getal leerlingen 214.

1917-1918.

Id. Getal leerlingen 197.

1918-1919.

Door het vertrek van mejuffer Leonarda Cos, tusschentijdige onderwijzeres, werd de heer Ferdinand Maes in hare plaats aangesteld.

Om plaats te maken voor Fransche vluchtelingen moest de school op 25 October 1918 worden gesloten en kon slechts op 13 Januari 1919 hare lessen hernemen. De heer Maes, die intusschentijd zijne plaats van onderwijzer in de middelbare school hernomen heeft, wordt in zijne bediening vervangen door Mejuffer Jeanne Maes. Op 1 April herneemt de heer Claessens, gedemobiliseerd, zijne plaats, doch door eene zes maanden lange afwezigheid van den heer Const.

Jansen, bleef genoemde juffer Maes in bediening tot aan de groote vacantie.

Het schooljaar sloot met eene prachtige prijsuitdeeling. Bevolking gedurende het afgelopen jaar 209 leerlingen.

Jongensschool (Prinsenstraat).

1916—1917.

In zitting van den gemeenteraad op 17 December 1915, werd besloten van de 4 klassen, in de Prinsenstraat, dan nog afhankelijk van de school, Victor Van Halstraat, eene tweede jongensschool te maken, onder den naam, Gemeente Jongensschool, Prinsenstraat. In zelfde zitting werd Alfons Dierckxsens als schoolhoofd van dat gesticht aangeduid. Deze bediening nam aanvang op 1 Januari 1916. In die school waren alsdan de volgende onderwijzers werkzaam; Alfons Dierckxsens, Joseph Helsen, Jan De Vocht en Henri Janssens. Tot 30 September 1917 onderging dit personeel geen verandering.

Dien zomer vielen de Duitschers de school binnen om het koper op te eischen. Gelukkig namen ze echter niets mede van de koperen voorwerpen in de school aanwezig.

1817—1918.

M. Joseph Helsen dient zijn ontslag in, gaat over naar Oevel en wordt vervangen door den heer Jan Brusselaers, die op 1 Maart 1917, in dienst treedt. M. Henri Janssens wordt benoemd aan de Staatsmiddelbare Jongensschool in de maand Juli. M. Clymans Frans komt op 1 October 1917 in zijne plaats.

De goedgekeurde lijsten voor het schooljaar 1917-18 bevatten 248 leerlingen.

1918—1919.

Voor dit schooljaar bevatten de goedgekeurde lijsten 308 leerlingen. De klassen zijn dus overbevolkt en M. Boenders Louis komt als vijfde onderwijzer op 8 October 1918 in dienst.

M. De Vocht Jan gaat op 31 October over naar de Staatsmiddelbare Jongensschool alhier en wordt vervangen door den heer Frans Daems op 3 November 1918.

Op 12 April 1919 wordt M. Brusselaers uit zijn ambt ontheven en op 30 Mei volgende neemt de heer Jules Van den Bosch zijne plaats in.

Op Zaterdag 8 November 1918, vallen eenige Duitschers rond 9 uren, de school binnen, en om 10 uren moest geheel het gebouw geruimd zijn. In den namiddag worden al de klassen met magazijn en hangaar door terug trekkende soldaten ingenomen, die er gedurende eenige dagen verblijf houden. Verscheidene nieuwe banken en andere meubelen worden of opgestookt of beschadigd.

Meisjesschool.

1913-1914.

4 Augustus 1914, Oorlogsverklaring, schorsing der klassen.

Het Roodkruis van België, afdeling Turnhout, onder voorzitterschap van Mevr. Dierckxsens-Aubergé bijgestaan door hare Dames en Juffrouwen-leden, richtte dadelijk in de schoollokalen de werking in waartoe deze instelling dient, te weten: Inzamelen van oud lijnwaad, vervaardigen van verbanden voor gekwetsten en van toestellen tot verzorging en vervoer van gesneuvelden en gewonden, wasschen, strijken, verpakken en verzending van het ingezamelde.

De groote leerlingen en het onderwijzend personeel onzer school verleenden mild hunne medehulp.

Deze werken namen bijna de geheele maanden Augustus en September in beslag.

1914-1915.

October 1914. Algemeene vlucht der bevolking.

De klassen werden slechts heropend op 26 October 1914.

1915-1916, 1916-1917, 1917-1918.

Niets bijzonders.

1918-1919.

De klassen begonnen op 16 September 1918 op bevel der gemeenteverheid.

Op 9 November 1918 werden wij gedwongen de lokalen te doen ontruimen voor de inkwartiering der aftrekkende legers.

Na hun vertrek groote kuisch.

De klassen werden heropend op 3 December 1918.

1913-1914:	221	ingeschreven	leerlingen.
1914-1915:	250	»	»
1915-1916:	244	»	»
1916-1917:	228	»	»
1917-1918:	191	»	»
1918-1919:	190	»	»

B. AANGENOMEN SCHOLEN.

Jongensschool

1913—1914.

In den prijskamp in Godsdienst tusschen de leerlingen der lagere scholen van het Aartsbisdom namen 39 leerlingen der aangenomen jongensschool deel. Allen werden bekroond. Een hunner behaalde 100 punten op 100, twaalf andere meer dan 90 punten, 13 meer dan 80 punten, 10 meer dan 65 en 3 meer dan 50. Zoodat de school won 13 eerediploma's, 13 diploma's, 10 zeer eervolle meldingen en 3 eervolle meldingen.

Het getal ingeschreven leerlingen beliep 914.

Het personeel bestond uit een bestuurder en 15 onderwijzers.

Op 1 Augustus 1914 werden de onderwijzers Jos. Gils en Jos. Janssen opgeroepen voor het leger.

M. Gils werd tijdelijk vervangen door M. L. Bosmans en M. Janssen door M. Clymans.

Ter oorzaak van den inval der Duitschers en der algemeene vlucht daaropvolgende was de school gesloten van omtrent half Augustus tot 15 October.

1914—1915.

De klassen werden in 1914 slechts heropend op 15 October. Talrijke leerlingen, die zich in het buitenland, voornamelijk in Holland, doch ook in Engeland en in Frankrijk bevonden, bleven afwezig.

Op 26 October 1914 verliet M. Aug. Haverans, onderwijzer, onze school en werd vervangen door M. J. Brusselaers onzer stad, die denzelfden dag nog in dienst trad. M. Haverans werd hoofdonderwijzer te St. Pieters-Lille.

Op 17 September 1915 werd M. Ferd. Maes van Turnhout tot onderwijzer benoemd in vervanging van M. Van Eyck, ontslaggever, die onderwijzer werd in de gemeenteschool te Gheel.

Het getal van het onderwijzend personeel bleef onveranderd. Het getal ingeschreven leerlingen bedroeg 916. Er hadden dit jaar geene prijskampen plaats.

1915—1916.

Op 21 Januari 1916 werd M. Emiel Peeraer van Merxplas als onderwijzer benoemd in vervanging van M. Mod. Laenen, die onderwijzer werd te St. Pieters-Lille. M. Peeraer is in dienst getreden op 28 Januari 1916.

Op 30 April 1916 werd M. Bosmans van Herenthout, onderwijzer in vervanging van M. Jos. De Backer, die onderwijzer werd te Moll.

Het getal leerlingen ingeschreven beliep 883. Het getal van het personeel bleef onveranderd.

1916—1917.

Op 1 October 1916 werd tot onderwijzer benoemd M. Hub. Caers van Gheel, in vervanging van M. Ferd. Maes, die tot het middelbaar onderwijs overging. M. Brusselaers verliet onze school op 28 Februari 1917 om tot het gemeente onderwijs over te gaan en werd op 2 Meert vervangen door eenen tusschentijdige.

Op 29 April 1917 had de aangenomen jongensschool het verlies te betreuren van eenen harer verkleefdste onderwijzers M. Goelen, die, na eene langdurige ziekte, aan de liefde der zijnen en de achting zijner Collega's werd ontrukkt.

Op 24 Juni 1917 werd ten bepaalden titel, in vervanging van M. Brusselaers, tot onderwijzeres benoemd Juffr. M. Josephina B. Daneels, die sedert 1 Meert 1915 als tusschentijdige onderwijzeres in de school werkzaam was. M. Emiel Van de Gender verliet de school op het einde van het schooljaar, midden Augustus, en ging over tot het middelbaar onderwijs.

Het getal leerlingen beliep in 1917 tot 808. Het getal van het personeel bleef onveranderd.

1917—1918.

M. Jan Van Dooren, op 3 Augustus 1917 tot onderwijzer benoemd in vervanging van M. Goelen overleden, is op 1 October 1917 in dienst getreden.

Op denzelfden datum trad in dienst M. Em. Wouters, die op 12 September tot onderwijzer werd benoemd in vervanging van M. Bosmans, ontslaggever, die naar het gemeenteonderwijs te St. Antonius-Brecht overging.

Op 18 Meert 1918 werd in de school het gouden jubelfeest gevierd van den bestuurder M. A. F. Jacobs, als onderwijzer gedurende 50 jaar. Gezien de droevige omstandigheden waarin ons geliefd vaderland verkeerde, had dit feest zonder uiterlijk betoog plaats. Het was er echter niet min hartelijk om.

Op 1 Augustus 1917 werd M. Em. Peeraer naar Duitschland gevoerd en werd vervangen door eene tusschentijdige onderwijzeres.

Op 23 December 1917 werd M. E. Cavens van Pulle, onderwijzer benoemd in vervanging van M. Emiel Van de Gender. M. Caers Hub. verliet de school op 14 December 1917.

Op 7 Meert 1918 werd Juffr. M. Cos, die sedert 7 Januari 1918, als tusschentijdige onderwijzeres in dienst was, ten bepaalden titel als onderwijzeres aangesteld.

Geene verandering in het getal van het onderwijzend personeel. Het getal ingeschreven leerlingen beliep tot 814.

1918—1919.

Op Donderdag 24 October 1918, Vrijdag 25 October en Zaterdag 26 October, moesten in der haast al de lokalen der aangenomen jongensschool ontruimd worden om Fransche vluchtelingen te herbergen, waarvan de eersten in den avond 26 October reeds bezit namen van de school. Het waren ongelukkige lieden van de omstreken van Dowaaï en Valenciën, die in groot getal alhier een onderkomen zochten. De lokalen bleven bezet tot 5 Januari 1919, wanneer zij, na behoorlijk gereinigd en gewit te zijn, want zij zagen er erbarmelijk uit, weder ten dienste van het onderwijs werden gesteld.

M. Peeraer, uit Duitschland teruggekomen, had sedert 7 Jan. 1919 zijne werkzaamheden in de school hervat. Ook de onderwijzers Gils en Janssens zijn sedert 15 Meert in de school teruggekeerd.

Op 30 Juni 1919 verliet M. J. B. Van den Hout, die sedert 1882, als onderwijzer, in onze school onafgebroken in dienst was, voor goed het onderwijs, om eene welverdiende rust te genieten. M. Van den Hout was 37 1/2 jaar in de aangenomen jongensschool te Turnhout werkzaam geweest, en had er, door zijn grondig onderricht onschatbare diensten bewezen. Hij verliet de school omringd door de achting van zijne collega's en zijne overheden en de genegenheid van al de leerlingen.

In de jaren 1915, 1916, 1917, 1918 en 1919 heeft er geen prijskamp in Godsdienst plaats gehad.

Het getal leerlingen bedroeg 799. Geene veranderingen in het getal van het onderwijzend personeel.

De oorlogsjaren zijn zeer nadeelig geweest voor het onderwijs: talrijke leerlingen verbleven in het buitenland, anderen waren gedurig uit de school afwezig om hunne ouders te helpen, naar het Komiteit te gaan of op den buiten om voedsel bij de landbouwers rond te gaan. Die kinderen gewenden zich aan ledigheid en rondslechteren en kwamen dikwijls in gezelschappen die hun niet betaamden en waar zij menig slecht voorbeeld zagen. Alles leed er door zoowel orde en tucht als bijwoning.

Gemengde school (centrum).

1913-1914.

Ingeschreven leerlingen: 566 meisjes, 69 jongens samen 635 leerlingen.

Mej. Maria Dierckx van Sevendonck, vroeger onderwijzeres te Lier, werd benoemd in vervanging van Mej. Lydia Bogaert, tusschentijdige onderwijzeres.

Mej. Leonarda Cos, gediplomeerde leerlinge der normaalschool van Herenthals, deed dienst als tusschentijdige onderwijzeres van 19 Nov. tot 9 Dec. 1913 in de plaats van Mej. Mar. Dierckx in ziekverlof.

1914-1915.

Ingeschreven leerlingen: 519 meisjes, 103 jongens, samen 622 leerlingen.

Mej. Maria Van Dievel (Sœur Françoise) onderwijzeres, werd op hare aanvraag op pensioen gesteld en vervangen door Mej. Josephina Van Gestel, vroeger geplaatst in een aangenomen school van Leuven.

1915-1916.

Ingeschreven leerlingen: 483 meisjes, 135 jongens samen 618 leerlingen.

Mej. Phil. Moerman, schoolhoofd, werd op hare aanvraag op pensioen gesteld en vervangen door Mej. Joanna Lieckens, leerares bij de normaalschool van Herenthals.

1916-1917.

Ingeschreven leerlingen: 415 meisjes, 163 Jongens samen 578 leerlingen.

Daar er vanwege de Duitsers verbod kwam vuur te maken in de school, werd er in de maand Maart 1917 slechts klas gedaan van 8 tot 11 uren in den voormiddag op de volgende dagen: 9, 10, 12, 13, 16, 17 Maart.

1917-1918.

Ingeschreven leerlingen: 634 meisjes, 174 jongens samen 817 leerlingen.

Mej. Clara Thys van Turnhout, onderwijzeres in de gemeentebewaarschool alhier, werd benoemd in vervanging van Mej. J. Lieckens, bevorderd tot bestuurster zonder klasse.

Vier nieuwe klassen werden ingericht. Daarin werden benoemd: Mej. Augusta Hombrouck van Turnhout, hoofdonderwijzeres in de aanneembare school der Klinkstraat.

Mej. Alphonsa Devolder van Turnhout.

Mej. Maria Van Sas van Turnhout,

Mej. Josepha Segers van Turnhout, alle drie onderwijzeressen in de aanneembare school der Klinkstraat alhier.

Mej. Josepha Segers en Mej. Maria Van Sas hebben in den loop van 't zelfde schooljaar de aangenomen gemengde school verlaten en

werden vervangen door Mej. Anna Leysen van Turnhout, onderwijzeres in eene aanneembare school van Thienen en Mej. Louisa Stakenborghs van Turnhout, die reeds verschillende tusschentijdige diensten gedaan had.

1918-1919.

Ingeschreven leerlingen: 767 meisjes, 258 jongens, samen 1025 leerlingen.

Een nieuwe lagere klas werd ingericht en diensgevolge werd benoemd: Mej. Josepha Maes van Turnhout, onderwijzeres in een aanneembare school van St. Jans-Molenbeek.

Mej. Julia Kennes, onderwijzeres, werd op hare aanvraag op pensioen gesteld en vervangen door Mej. Augusta Leysen, die aldus van de bewaarafdeeling naar de lagere afdeeling overging.

Mej. Augusta Leysen werd in de bewaarafdeeling vervangen door Mej. Maria Nys van Turnhout, gediplomeerde leerlinge der normaalschool van Herenthals.

In November 1918 moesten wij de schoollokalen ontruimen om plaats te maken voor een aldaar in te richten krijgsgasthuis en hadden aldus verplicht verlof van 5 tot 25 November inbegrepen, zoo in de bewaarschool als in de lagere school.

Gemengde school te Sevendonck.

In het schooljaar	1913-1914	telde de school	93	leerlingen.
"	"	1914-1915	92	"
"	"	1915-1916	101	"
"	"	1916-1917	103	"
"	"	1917-1918	110	"
"	"	1918-1919	94	"

Van 22 Februari tot 3 Maart 1917 was de school gesloten op Duitsch bevel.

Van 17 November tot 30 November 1918 was de school gesloten uit oorzaak van ziekte (Spaansche griep). Sedert October 1918 worden op deze school door het Schoolkomiteit, nog enkel leerlingen uit de parochie toegelaten, dit is de rede dat het aantal leerlingen in 1918-1919 gedaald is.

Meisjesschool H. Hart.

De aangenomen meisjesschool van het Heilig Hart telde gedurende de schooljaren :

1913-1914	370	kosteloze leerlingen.
1914-1915	670	" "
1915-1916	599	" "
1916-1917	643	" "
1917-1918	692	" "
1918-1919	724	" "

De lessen werden in deze klassen slechts geschorst bij 't begin van 't schooljaar 1914-1915, ter oorzake van den inval der Duitschers, en van 9 tot 27 November 1918 voor den terugtocht der Duitschers.

Bewaarscholen.

Mejuffer Thys onderwijzeres in de gemeentebewaarschool ging op 1 October 1917 over als onderwijzeres naar de gemengde school centrum en werd vervangen door mejuffer Gabrielle Jacobs van Turnhout.

Tijdens het schooljaar 1917-18 werden in de aangenomen gemengde school centrum drie nieuwe bewaarklassen ingericht, met het volgende personeel : mejuffrouwen Augusta Leysen, Louisa de Kesel en Leonia Thys, allen van Turnhout.

In de aangenomen bewaarscholen van de Herenthalsstraat en van het H. Hart zijn geene veranderingen aan te stippen.

Huishoudklassen.

GEMEENTEHUISHOUDKLAS.

Gedurende de oorlogsjaren bedroeg het aantal leerlingen minstens 24. In 1915 begonnen de leergangen slechts na het Paaschverlof.

Tijdens den oorlog hadden wij met veel moeilijkheden te kampen, bijzonder voor wat betreft het koken. Zoolang wij de hulp van ons plaatselijk voedingskomitee genoten, werden de practische lessen in het koken gegeven. Theoretisch en practisch onderricht in het waschen en strijken ontvingen de leerlingen regelmatig, niettegenstaande de toenemende schaarsheid der grondstoffen.

Wij legden ons vooral toe op het verstellen van linnen en kleeden; verschoten kleuren ontvingen hier een nieuwe tint bij het verven, wat voor den oorlog werd weggeschonken of aan vodenraper verkocht, werd nu met genoegen naar onze huishoudschool gebracht, om daar versted of veranderd te worden. De spaarzaamheid werd alzoo door onze jonge huishoudsters op allerlei wijzen beoefend.

HUISHOUDKLAS DER BEEKSTRAAT.

Dank aan de samenwerking van Meisjespatronaat en de Kantschool der Klinkstraat hebben de huishoudklassen gedurende de oorlogsjaren hunnen dienst gedaan, behalve in het begin van het schooljaar 1914-1915, zijn zij tot 15 Meert niet geopend geweest ter oorzake van den oorlog.

De leerlingen, waren meestal kantwerksters der kantscholen van Klinkstraat en H. Graf. Zij hebben regelmatig de lessen bijgewoond, zooveel die der 1^e als die der 2^e klas.

Het getal leerlingen per klas is niet beneden de 25 geweest.

VRIJE HUISHOUDSCHOOL VAN FABRIEKMEISJES (PATERSSTRAAT).

Voor deze school was de toestand als volgt :

Jaren	Aantal leerlingen	Toelagen			Uitgav.
		Stad	Provinc.	Staat	
1913-14	24 kookschool (Tot. 43 naaischool (67	373,95	75,—	295,—	864,09
1914-15	24 kookschool (Tot. 65 naaischool (89	373,95	75,—	415,—	1202,06
1915-16	24 kookschool (Tot. 39 naaischool (63	373,95	75,—	415,—	1138,74
1916-17	24 kookschool (Tot. 55 naaischool (79	373,95	—	415,—	1107,02
1917-18	24 kookschool (Tot. 45 naaischool (58	373,95	—	295,—	1235,72
1918-19	24 kookschool	373,95	50,—	195,—	916,64

Het te kort werd steeds aangevuld door gelden van het patronaat en giften van bijzonderen.

De lessen werden gegeven door 3 meesteressen waarvan 2 gediplomeerden.

Voor het jaar 1918-19 was het aantal meesteressen 2, waarvan 1 gediplomeerde. De naaischool verviel dit jaar door gebrek aan benodigdheden en duurte derzelve.

De leergangen hadden plaats 's Maandags van 16 1/4 tot 19 1/4 u.

Nijverheids- en ambachtsscholen

In 1913, telde de school 9 leeraars en 1 bestuurder en 125 leerlingen. Zij bevatte drij afdeelingen, te weten: eene voorbereidende afdeeling, eene nijverheidsafdeeling en eene handelsafdeeling. De onderwezen vakken waren voor de voorbereidende afdeeling: Rekenen, teekenen, vlaamsche en fransche taal. — Voor de Nijverheidsafdeeling: Rekenen, werktuigkunde, meetkunde, stelkunde, natuurkunde, fransche taal, vlaamsche taal, huishoudkunde, meetkundig lijntekenen, projectietekenen, nijverheidsteekenen. — Voor de Handelsafdeeling, handelsrekenen, boekhouden, engelsche taal, duit-sche taal, fransche handelsbriefwisseling.

In 1914 telde de school, 134 leerlingen, 94 in 1915, 189 in 1916, 171 in 1917 en 149 in 1918.

Het getal professors bleef 9 en 1 bestuurder tot in 1915; van toen af krom het tot 10 leeraars en 1 bestuurder.

Voor de Vakschool was de toestand zooals door onderstaande tabel aangegeven:

Jaren	Aantal professors	Leerlingen	Toelagen		
			Stad	Provincie	Staat
1913-14	11	76	300	1844	3688
1914-15	11	90	300	2540	2305
1915-16	11	114	300	1844	3688
1916-17	11	88	600	1665	3688
1917-18	13	74	600	1958	3915
1918-19	12	64	1200	1572	3144

Van 1913-14 tot 1915-16 werd er onderricht gegeven aan metaalbewerkers, boekbinders, drukkers, kleermakers en schoenmakers. Vanaf 1916-17 werd er bovendien het schilderen aangeleerd.

Voor de modelkantschool was de toestand als volgt:

Jaren	Aantal meesteres.	Leerlingen	Toelagen		
			Stad	Provincie	Staat
1913-14	25	240	500	5000	13740
1914-15	26	265	500	5000	8588
1915-16	27	330	500	5000	12460
1916-17	26	385	500	6030	12060
1917-18	26	430	500	5530	11060
1918-19	24	396	6640	8375	13400

De volgende kanten werden er aangeleerd: Engelsche grond (point de Paris), halve slag (point de Lille) en ijsgrond (point de Malines).

De kantschool van het H. Graf werd gedurende de oorlogsjaren door 475 leerlingen bezocht.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

1913-1914.

In het afgelopen schooljaar bedroeg het getal leerlingen 153. Zij werden onderverdeeld in: 4 metsers, 28 timmerlieden, 13 meubelmakers, 3 smeden, 10 schrijnwerkers, 8 beeldhouwers, 2 houtdraaiers, 70 scholieren, 10 schilders, 3 koperslagers, 1 steenhouwer, 1 plafonneerder.

Bij de prijskampen op het einde van het schooljaar gehouden heeft de Jury over den algemeenen uitslag, zijne tevredenheid uitgedrukt en kende vier groote eere metalen toe van het Gouvernement.

Het onderwijzend personeel onderging geene verandering.

1914-1915.

Door de buitengewone tijden, die wij alsdan beleefden konden de lessen in den loop der maand November slechts beginnen, en het getal leerlingen bedroeg 116.

Zij werden onderverdeeld in 4 metsers, 20 timmerlieden, 4 meubelmakers, 5 smeden, 8 schrijnwerkers, 9 beeldhouwers, 1 houtdraaijer, 58 scholieren, 3 schilders, 2 koperslagers, 2 plafonneerders.

Daar de heer Surinx, bestuurder en de heer Robbens professor der solieden in het buitenland waren, werden de heer Daems professor der boetseering als dienstdoende bestuurder en de heer Ed. Daems als professor der solieden aangesteld.

Bij de prijskampen op het einde van het schooljaar gehouden, en door den oorlog in de onmogelijkheid gebracht de jury als vroeger samen te stellen, trad het onderwijzend personeel als keurraad op. De uitslag was bevredigend.

1915-1916.

In het afgelopen jaar bedroeg het getal leerlingen 108. Zij werden onderverdeeld als volgt : 2 metsers, 10 timmerlieden, 6 meubelmakers, 2 smeden, 6 schrijnwerkers, 8 beeldhouwers, 2 houtdraaiers, 64 leerlingen, 5 schilders, 2 koperslagers, 1 plafonneerder.

Bij de prijskampen op het einde van het schooljaar waren dezelfde in aanzien van het klein getal leerlingen zeer bevredigend.

In de klas van teekening naar pleister werd M. Seuntjens als opzichter aangesteld.

1916-1917.

In het afgelopen schooljaar bedroeg het getal leerlingen 103. Zij werden onderverdeeld in 2 meters, 8 timmerlieden, 1 meubelmaker, 2 smeden, 4 schrijnwerkers, 4 beeldhouwers, 2 schilders, 80 leerlingen. Bij de prijskampen op het einde van het schooljaar gehouden was de uitslag zeer voldoende.

Geene veranderingen in het onderwijzend personeel.

1917-1918.

In het afgelopen schooljaar bedroeg het getal leerlingen 115.

Zij werden onderverdeeld in 1 metsers, 6 timmerlieden, 2 meubelmakers, 3 smeden, 6 schrijnwerkers, 5 beeldhouwers, 3 schilders, 3 koperslagers, 2 houtdraaiers, 2 plafonneerders, 83 leerlingen.

Bij de prijskampen op het einde van het schooljaar gehouden, was de uitslag in het algemeen zeer bevredigend. De werken van bouwkundige teekening naar pleister en gravuren verdienden terecht bewondering.

In het onderwijzend personeel werd mijnheer Ch. Seuntjens die de stad had verlaten, vervangen als opzichter door mijnheer Ch. Eyckens.

1918-1919.

Voor dit jaar waren er 118 leerlingen waaronder 2 metsers, 7 timmerlieden, 6 schrijnwerkers, 5 beeldhouwers, 4 schilders, 3 smeden, 2 koperslagers, 2 houtdraaiers, 1 plafonneerder, 86 scholieren.

Na eenige dagen in werking zijnde werd onze stad overbevolkt met vluchtelingen komende uit het Noorden van Frankrijk, de lokalen der school moesten tot verblijfplaats dezer zoo beproefde bevolking dienen.

Einde Januari 1919 konden wederom de lokalen der school in gebruik genomen worden en daar de wintercursus einde Maart moesten eindigen, was het onmogelijk de leerlingen nog voor te bereiden tot eenen prijskamp.

Het onderwijzend personeel onderging geene verandering, voor de voorgaande jaren werden zooals naar gewoonte de bekroonde werken der leerlingen steeds in de lokalen der school tentoongesteld en werden immer door eene talrijke schaar kunstminnaars bezichtigd.

De prijzen bestonden in kundig vervaardigde eerediploma's.

Muziekschool.

1913-1914.

Het aantal leerlingen in het schooljaar 1913-1914 beliep 208, waaronder 116 meisjes en 93 jongens.

De eerste afdeling der notenleer (2 klassen) telde 21 leerlingen.

De tweede afdeling der notenleer (3 klassen) telde 71 leerlingen.
De leergang van notenleer voor meisjes (3 afdelingen van 3 klassen) telde 116 leerlingen.

De klas van piano-forte werd gevolgd door 43 leerlingen.

"	"	viol	"	"	"	14	"
"	"	klarinet	"	"	"	11	"
"	"	koperen blaasinstrumenten	"	"	"	14	"
"	"	viol en violcel (juffers)	"	"	"	4	"

2 leerlingen volgden de lessen van basson en 1 deze van fluit.

Verscheidene leerlingen maakten groote vorderingen en bewijzen reeds vele diensten bij de verschillende muziekmaatschappijen onzer stad.

De heer opziener drukte zijne tevredenheid uit over onze inrichting, bij zijn bezoek aan Turnhout in den loop van het jaar.

1914-1915.

Uit oorzaak der oorlogsgebeurtenissen vingen de lessen eerst aan op 1 Januari 1915 in plaats vanaf October van voorgaand jaar.

De lessen werden gevolgd door 101 meisjes en 90 jongens.

De klassen van theorie en solfège telden 101 meisjes en 80 jongens, voor de beide afdelingen.

De lessen voor piano werden gegeven aan 40 leerlingen.

"	"	klarinet	"	"	"	7	"
"	"	viol	"	"	"	11	"
"	"	koperen blaasinstrumenten	"	"	"	9	"

Er werd een voldoende vooruitgang bestatigd voor al de leerlingen in het algemeen.

De leeraar M. Van Damme verliet zijn dienst uit hoofde van ziekte en de leeraar M. Benoit, vervoegde het leger in de hoedanigheid van hulpgeneesheer.

1915-1916.

Het aantal leerlingen tijdens dit schooljaar beliep 110 meisjes en 80 jongens, waarvan de meesten verplicht waren de leergang van notenleer te volgen.

De pianoklas telde 38 leerlingen, deze van viol en alto telde er 12; 4 leerlingen volgde de lessen van cello, 8 van klarinet, 2 van

saxophone, 4 van piston en 1 van fluit, hobo, basson en saxophone-alto.

De leerlingen maakte goede vorderingen, enkelen uitgezonderd.

De juffrouwen die voor de eerste maal als juryleden optraden, verdienen allen lof. Nauwkeurig en met veel bevoegdheid, hebben zij evenals de andere heeren juryleden zich van hunne taak gekweten.

Wij hopen nog lang over zulken gewaardeerden keurraad te mogen beschikken.

In den loop van dit jaar werden de afwezige leeraren, mijnheeren Van Damme en Benoit, wederzijds vervangen door de tusschentijdige leeraren mijnheeren Jan Gils en Leo Verrees.

1916-1917.

Tijdens dit schooljaar waren er 111 jongens en 108 meisjes ingeschreven.

Bijna al de leerlingen volgde de klassen van notenleer. De klas voor piano werd gevolgd door 38 leerlingen, deze voor viol door 19 en de violcel klas door 4: 2 nieuwe leerlingen werden aangenomen voor basviool, 11 leerlingen volgden de lessen van klarinet en 8 van koperen blaasinstrumenten. Er was ook één leerling voor hobo en basson en 2 voor fluit.

Het vermeerderen van het aantal leerlingen strekt onze muziek-school en hare professors tot eere. De uitslagen der prijskampen waren beter dan voorgaande jaren. Het grootste deel der leerlingen behaalde meer dan 3/4 der punten, tot grootst genoegen der juffrouwen en heeren juryleden.

1917-1918.

Het getal ingeschreven leerlingen was 240, waaronder 117 meisjes en 123 jongens; tot heden het hoogst getal leerlingen. De verschillende klassen werden in 't algemeen regelmatig gevolgd. De leergang van violcel heeft ook merklijk toegenomen, hiervoor waren er 5 leerlingen en 3 voor basviool. Verders waren er 17 leerlingen voor viol en 30 voor piano.

De heer Inspecteur bracht in den loop der maand Juni een bezoek aan de school en drukte zijne hooge tevredenheid uit over den vooruitgang dien hij bestatigde. Een bijzondere gelukwensching viel

den veelbelovenden leerling van vioolcel M. Louis Van Eupen ten deel.

Hier mag aangestipt worden dat onze muziekschool nog nooit het schoone resultaat van heden gekend heeft.

De verwarming der lokalen liet bijwijlen te wenschen, oorzaak: gebrek aan kolen en moeilijkheden om hierin te voorzien.

1918-1919.

Voor dit jaar beliep het aantal leerlingen 212. Onder dezen volgden er 22 de lessen van piano. Er waren verders 4 leerlingen voor klarinet, 2 voor fluit en één voor hobo en basson. De leergang van koperen instrumenten werd dit jaar bijna gansch verwaarloosd. De bestuurder schrijft dit toe aan den droevigen oorlog die zich in alles en overal laat gevoelen.

Wij hadden dit jaar geen bezoek van den heer Inspecteur.

Drij onzer oud-leerlingen MM. Thom. Van Sas, Herm. Van Eyck, en Louis Van Eupen, hebben met den besten uitslag de aannemingsproef afgelegd bij het Koninklijk Vlaamsch Conservatorium te Antwerpen.

Gedurende dit jaar had er geene prijsuitdeeling plaats daar de leergangen gedurende een drietal maanden onderbroken werden door het herbergen van Fransche vluchtelingen in de schoollokalen.

Verders werden er gedurende de andere oorlogsjaren, als prijzen aan de bekroonde leerlingen, kundig vervaardigde diploma's geschonken.

Letterkundige Genootschappen.

Op 25 November 1913, huldigde plechtig de oudheidkundige kring Taxandria zijn nieuw Museum in. Gelegen in de Mermansstraat werd het prachtig in Vlaamschen stijl opgetrokken volgens de plans van den provincialen bouwmeester J. Taeymans, die kosteloos zijn talent er aan toegewijd had. De verzamelingen werden er van het Kasteel naar toe gebracht. Hoe heerlijk gloort nu voortaan de toekomst!

Bij het uitbreken van den oorlog, werden de voorwerpen aan het Museum in bewaring gegeven, aan de eigenaars teruggezonden.

Toelagen.	Staat	Provincie	Stad
1914	400	325	200
1915	—	200	200
1916	—	100	200
1917	—	—	200
1918	—	200	200
1919	—	betaald in 1919 200	—

In het jaar 1917 stellen de Duitschers eene apotheek en eene visitatiezaal in de lokalen in.

Bij de verschillende opeischingen van het koper worden de voorwerpen van het Museum vrijgesteld.

Moeilijkheden met de bezettende overheid ontstaan nochtans bij het vinden van eenige oude degens der Turnhoutsche politieagenten.

In 1918 wil het aktivistische ministerie van Kunsten en Wetenschappen het bestuur van Taxandria uitsluitelijk het gebruik der Vlaamsche taal opleggen indien hetzelfde opnieuw van de Staats-toelagen en de verdeeling der boeken wil blijven genieten. Het bestuur van den kring, de 3/4 van het getal leden niet kunnende bijeenroepen om de standregelen te wijzigen, heeft op zich genomen te antwoorden dat de standregelen aan ieder lid van den kring het recht behielden zich uit te drukken in de taal welke hij verkoos.

In Augustus 1919 heeft Taxandria het genoeg gehad de prachtige verzameling van wijlen den Heer de Rooy de Wichem van Meerhout aan te werven. Deze zal weldra gerangschikt worden.

Toon- en Tooneelmaatschappijen.

Onze muziek- en tooneelmaatschappijen vroeger in vollen bloei zagen zich grootendeels gedwongen af te zien van alle uitvoeringen en werden alzoo gestuikt in hunnen vooruitgang.

Vele leden hadden het leger verwoegd, daarbij was men gedwongen voor alle herhalingen en uitvoeringen de voorafgaandelijke toelating te vragen der duitsche overheid.

Dit alles deed onze maatschappijen insluimeren en werden er alhier nog slechts openbare concerten gegeven door de duitsche militaire muziek. Deze hadden veelal plaats des Zondags, van 11 tot 12 ure op de kiosk der Grootte Markt, doch vonden weinig toehoorders.

Nog voor het uitbreken van den oorlog, in 1914, vierde de tooneelkundige maatschappij "Vriendenkring," in zijn lokaal de Spiegel, zijn 25 jarig bestaan en had te dier gelegenheid een groote tooneelwedstrijd uitgeschreven, die onder alle oogpunten buitengewoon was gelukt. De Stad schonk hier eene milde toelaag van 500 frank.

Dan na lange rust, ter beoefening der kunst en tot opbeuring onzer bedrukte bevolking, begonnen enkele maatschappijen concert- en tooneelavonden in te richten. Meest al deze feestavonden vonden veel bijval en brachten ruime sommen op ten voordeele van goede werken en de schamele armen onzer stad.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST.

Openbare gezondheid

De gezondheidstoestand van Turnhout gedurende de oorlogsjaren 1914-1918 mag als betrekkelijk gunstig aanzien worden, dank aan de menigvuldige instellingen door het Nationaal Komiteit voor Hulp en Voeding of met zijne ondersteuning tot stand gebracht : Melkbedeeling, Kinderheil, School- en Volkssoop, Moederzorg, Dispensarium voor Teringlijders.

MELKBEDEELING waar aan de zuigelingen tot hun 2 jaar gezonde melk werd verschaft en waar deze 's wekelijks aan een geneeskundig onderzoek waren onderworpen.

KINDERHEIL dat aan zwakke kinderen tot hun 18e jaar een versterkend noenmaal bezorgde.

SCHOOLSOEP die aan al de schoolkinderen der stad eenen halven liter goede voedzame soep en eenen koek uitdeelde.

VOLKSSOEP waar al de ondersteunden door het Komiteit op dezès kosten en alle andere inwoners tegen betaling 3/4 liter derzelfde soep als de schoolkinderen bekwamen.

MOEDERZORG. Instelling waar de zoogende moeders en de zwangere vrouwen dagelijks een voedzaam noenmaal genoten.

DISPENSARIUM VOOR TERINGLIJDERS. Daar werden

aan de teringlijders de noodige inlichtingen verschaft om hunne ziekte te keer te gaan en verders voedzame middelen ter hand gesteld.

De bijzonderste die zich voordeden waren de klierziekte en de tering bijzonder voortspruitende uit de vermindering van sterk voedsel ; nochtans dank zij de menigvuldige aangehaalde instellingen was ons sterftecijfer behalve in 1918 merkkelijk beneden het gemiddelde der laatste tien jaren (1904-1913) of 16,946 per duizend inwoners.

Ziehier eene tabel opgeveende de cijfers van bevolking, geboorten en sterfgevallen :

	Inwoners	Geboorten	per duizend	Sterfgevallen	per duizend
1913	24.506	710	28,972	352	14,363
1914	24.821	643	25,905	340	13,698
1915	25.076	510	20,337	342	13,638
1916	25.150	384	15,268	318	12,644
1917	25.095	307	12,233	371	14,783
1918	25.072	427	17,003	466	18,586

Gedurende de oorlogsjaren 1914-1918 was het gemiddeld cijfer der sterfgevallen 14,67, dus 0,307 ‰ meer dan in 1913.

Het groot sterftecijfer in 1918 is bijzonder toe te schrijven aan de toen heerschende zoogezegde spansche griep.

Koepokineningen.

In 1913 was de heer Dr Vogels gelast met den dienst der koepokineningen. De koepokstof werd bij 155 kinderen ingeënt.

Voor het jaar 1914 was het de heer Dr Van Dooren die dezen dienst waarnam en 69 kinderen inentte.

In 1915 was het voor de zitting van April de heer Dr Vermeirsch.

Voor de zitting van September de heer Dr Goffin. Voor beide zittingen had men een totaal van 370 inentingën.

In 1916 was het de heer Dr Somers met 218 inentingën.

In 1917 " " " Dr Rommens met 174 inentingën.

In 1918 " " " Dr Goffin met 127 inentingën.

Reinigingsdienst.

Gedurende de bezetting werden er door de deutsche Overheid beurteilungen drij paarden opgeëischt. Daardoor zagen wij ons verplicht in het begin van 1918, ossen aan te koopen om den dienst

te kunnen blijven verzekeren. Na den wapenstilstand konden wij deze vervangen door muilezels en paarden voortkomende van het Canadeesch leger.

Ook hebben wij het geluk gehad aan billijken prijs een automobiel te koopen die thans als besproeier dient.

Pompierkorps.

In het jaar 1913 werd het korps 21 maal opgeroepen, docht slechts voor een enkelen brand van belang, zijnde het fabriek der Gebroeders Van Dun op 17 September 1913, om 7 1/2 ure 's avonds. De schade bedroeg 25.000 fr.

Bij Koninklijk Besluit van 16 Januari 1914 werd de burgerlijke medalie van 1^e klas verleend aan den sergeant Jan Van Haeren, voor meer dan 25 jaar trouwen dienst in het korps. Juweel en diploma werden door den Heer Burgemeester ten Stadhuize alhier op 22 Maart 1914, in tegenwoordigheid van gansch het korps, plechtig overhandigd aan den voornoemden sergeant.

In 1914 werden de pompiers 16 maal opgeroepen; weinig branden van belang, alleen de schrijnwerkerij van den heer Aerts, Korte Begijnenstraat, welke de manschappen gedurende menige uren in het werk hield.

Ten einde te voldoen aan de wenschen van het korps, uitgedrukt in zijn algemeen verslag van het jaar 1913, werd door den gemeenteraad in zitting van 6 Maart 1914, een krediet gestemd tot het aankooopen eener stoompomp, welke de stad Brussel te koop stelde.

In 1915 hadden er alhier 13 branden plaats, waaronder op 8 April de boerderij toebehoorende aan de Godshuizen.

25 Mei boschbrand aan de watertapping.

29 Mei woning Gevers, Stoktsche straat.

20 Juni klompenmagazijn Spanenborgh, Renier Sniedersstraat.

30 Juni veestal J. Dierckx, Korte Gasthuisstraat.

16 Juli zolder J. Van Roey, Warandestraat.

14 September, drij woningen, hoek Patriotten- en K^{te} Vianenstraten.

11 November, kelderbrand Gendarmerie in gebruik door de bezettingstroepen.

In de maand Februari 1915 werd de brandweer overgebracht van de Groenstraat naar het nieuw lokaal, gelegen op de Grootte Markt, onder de zaal "Amicitia", welk doelmatig ingericht werd.

In 1916 slechts zes branden aan te stippen, waaronder de stallen en remise der brouwerij van den heer Luyten, de Merodelei, op 1 October.

In 1917, 10 branden, waaronder de mouterij van den heer A. Peeters, Groenstraat.

Insgelijks een valsch alarm van wegen de kommandantur.

In 1918 werden de pompiers viermaal opgebeld, voor branden zonder groote schade, tenzij op 9 Augustus om 4 3/4 uur 's namiddags, brand der 5 woningen, in de Congostraat, toehoorende aan den heer P. Dierckx.

In 1919 werden zij 6 maal opgeroepen.

Op 17 Januari brand, Vianenstraat, vierwoonst toehoorende aan den heer J. Bavelaer.

Op 3 April achterbouw Janssens-Bertels, Victoriestraat.

Op 7 April, boschbrand Zwart Water evenals op 15 April, Weelde Statie.

Op 30 Juni begin brand boekwinkel Van Hoeck, Herenthalsstraat en op 3 Juli om 3 ure 's nachts, brand rookschouw A. Weyts, Otterstraat.

Door sterfgeval heeft het korps verloren den heer Jan Aelbrechts, kapitein, een der ieverigste leden en welke sedert het ontstaan zijnde 1876 er van deel maakte.

Gedurende de duitsche bezetting zijn er geene oefeningen gehouden; daar de pompiers geenszins onder de controol der bezetting wilde staan. Alleenlijk zijn zij verplicht geweest de verwittigungsseinen in regel te brengen, en zulks met leidingsdraad door de duitschers geleverd.

Het korps is fier in zijn midden te tellen een ridder der Orde van Leopold II, zijnde heer Karel Cos, Luitenant, welke 19 maanden in Duitschland verbannen bleef, en den heer Jan Maes, welke de bronzen medalie van 2^e klas bekwaam; beiden voor bewezen diensten aan het Vaderland.

Om in geval van brand de ligging der brandkranen gemakkelijk te vinden is er op 50 centimeters boven deze plaatsen door de zorgen der stad op de voorgevels der gebouwen eene letter B geschilderd geworden.

TITEL IX.

JUSTITIE, OPENBARE VEILIGHEID, GEVANGENIS.

Politie.

Bij het uitbreken van den oorlog hebben de Inspecteur Pittomvils en de agenten Andries, Boogaerds en Seuntiens het leger moeten vervoegen.

De agent Goris Adriaan werd politieagent benoemd op 3 Augustus 1914; deze was reeds onder de wapens sinds 31 Juli 1914.

In hunne vervanging en tot versterking van ons korps werden verschillende leden van het Pompierskorps en voorloopige agenten als dienstdoende politieagenten aangesteld.

De adjunkt-Kommissaris Dewinne werd in Februari 1916 naar Duitschland gevoerd; hij werd niet vervangen en hernam zijn dienst in December 1918.

In Juli 1917 werd insgelijks de Politiekommissaris De Bisschop door de Duitschers in hechtenis genomen. De heer Hector Delmotte werd tijdelijk aangesteld als dd. Adjunkt-Kommissaris en bleef in dienst tot in Januari 1919. De heer De Bisschop hernam zijn ambt in November 1918.

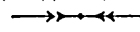
De heer Van Mechelen Aug., politieagent benoemd in Februari 1914, werd bevorderd tot inspecteur op 1 Juni 1918.

De agent Janssen Jozef, na meer dan 40 jaar getrouwen dienst, werd op pensioen gesteld van af 1 Januari 1919.

De agent Backx Gerard overleed in Juni 1918; hij was sinds eenige maanden eervol uit zijn ambt ontslagen en op pensioen gesteld.

De agent Dierckx Frans, overleed in Maart 1919.

De nachtwakers zijn vervangen geworden door Politieagenten; alleen de nachtwaker Geboes is nog immer in dienst als dd. agent.

Misdaden, Overtredingen, Aanhoudingen.

De volgende processen, verbaal werden opgemaakt verdeeld als volgt:	Jaren						
	1913-14	1914-15	1915-16	1916-17	1917-18	1918-19	
Aard der feiten							
Eerrooverij	9	1	2	2	—	2	—
Misbruik van vrouwen	4	—	2	2	2	—	—
Afruggelarij	2	1	1	—	—	—	—
Dieverij van hout en strooisel	5	83	40	125	250	34	—
» van verschillende voorwerpen en hofvruchten	52	45	47	71	38	100	—
Verheeling van veldvruchten	3	21	13	32	20	29	—
Vernieling van veldvruchten	17	28	52	166	332	175	—
» afsluitingen	10	8	4	10	3	4	—
Desertie	—	—	—	—	—	1	—
Huisdieverij met of zonder braak	8	30	38	60	101	102	—
Doodsbedreigingen	2	—	—	—	—	—	—
Aanrandingen	1	3	1	—	—	—	—
Mishandelingen, beledigingen en smaadwoorden	99	21	42	36	30	45	—
Vischmisdrijf	1	—	4	3	—	—	—
Opstand, bedreigingen en smaad aan de politie	19	22	7	14	18	11	—
Ongemuilbande honden	—	2	—	—	—	—	—
Moord	—	—	—	—	—	—	—
Omkooprij	—	—	—	—	—	—	—
Kansspelen	—	—	—	—	—	—	—
Dronkenschap	117	22	33	18	21	31	—
Herbergen	12	21	2	—	—	—	—
Straatschennis en ruststoornis	51	1	5	3	10	9	—

	1913-14	1914-15	1915-16	1916-17	1917-18	1918-19
Andere overtredingen aan gemeente en provinciale reglementen	245	142	162	65	101	300
Bedelarij en landlooperij	33	18	22	73	52	122
Dierenmishandeling	1	—	2	—	—	—
Zedenschennis en ontuchtige liederen	3	2	6	1	4	4
Verboden wapens	2	1	—	—	—	—
Aanslag op de eerbaarheid	2	—	—	—	2	—
..... op de vrije uitoefening van den arbeid	—	—	—	—	—	—
Huiszoekingen	11	26	17	18	18	28
Onderzoeken en opzoekingen	162	67	74	108	115	379
Bevel van aanhouding	38	26	22	16	25	13
Ongelukken	1	6	1	3	2	5
Brandrampen	14	4	2	5	5	4
Zelfmoord	2	4	3	—	—	4
Drenkeling	1	3	—	—	—	1
Vervalsching van eetwaren	—	—	—	—	—	—
Zinneloosheid	6	3	7	3	—	101
Banbreuk	—	—	—	—	—	—
Gemak en ongemak	25	2	1	4	—	8
Moordpoging	1	—	1	—	—	—
Valsche naam	2	3	—	—	—	—
Vernieling van roerende eigendommen	11	—	3	2	1	—
Moed en zelfopoffering	—	—	—	—	—	—
Jachtmisdrijf	2	1	—	—	—	—
Schriftvervalsching	—	3	1	—	—	—
Totaal	965	616	617	841	1152	1425

Gevangenis te Turnhout.

Jaar 1913.

Bevolking op 31 December 1912	115
Ingekomen in 1913	1070
Uitgegaan in 1913	1047
Bevolking op 31 December 1913	138
Opsluitingsdagen	45064
Zieken ter infirmerie in 1913	6
Sterfgevallen	—
Gevallen van krankzinnigheid	5

Jaar 1914.

Bevolking op 31 December 1913	138
Ingekomen in 1914	671
Uitgegaan in 1914	738
Opsluitingsdagen	43386
Zieken ter infirmerie in 1914	2
Sterfgevallen	1
Gevallen van krankzinnigheid	1

Jaar 1915.

Bevolking op 31 December 1914	71
Ingekomen in 1915	917
Uitgegaan in 1915	823
Bevolking op 31 December 1915	165
Opsluitingsdagen) Belgische overheid	26919
) Duitse overheid	9881
Zieken ter infirmerie in 1915	—
Sterfgevallen	—
Gevallen van krankzinnigheid	—

Jaar 1916.

Bevolking op 31 December 1915	165
Ingekomen in 1916	1952
Uitgegaan in 1916	1876

Bevolking op 31 December 1916	241
Opsluitingsdagen) Belgische overheid	32179
) Duitse overheid	36281
Zieken ter infirmerie in 1916	4
Sterfgevallen	3
Gevallen van krankzinnigheid	2

Jaar 1917.

Bevolking op 31 December 1916	241
Ingekomen in 1917	2923
Uitgegaan in 1917	2934
Bevolking op 31 December 1917	230
Opsluitingsdagen) Belgische overheid	20601
) Duitse overheid	69573
Zieken ter infirmerie in 1917	5
Sterfgevallen	2
Gevallen van krankzinnigheid	3

Jaar 1918.

Bevolking op 31 December 1917	230
Ingekomen in 1918	3581
Uitgegaan in 1918	3705
Bevolking op 31 December 1918	106
Opsluitingsdagen) Belgische overheid	19522
) Duitse overheid	66516
Zieken ter infirmerie in 1918	7
Sterfgevallen	—
Gevallen van krankzinnigheid	—

Paspoorten.

Op bevel der duitse overheid, moest elke inwoner boven de de 15 jaar, voorzien zijn van een eenzelvigheidsbewijs.

Met dezen dienst werden gelast de bevolkings- en politiebureelen.

Er werden alhier afgeleverd :

Van 21 Oct. 1915 tot 1 Oct. 1916	14009	eenzelvigheidsbewijzen.
Van 1 Oct. 1916 tot 1 Oct. 1917	1646	„
Van 1 Oct. 1917 tot 1 Oct. 1918	1489	„

Het Belgisch Staatsbestuur heeft ook aan de burgers ten minste 15 jaar oud, de verplichting opgelegd, in het bezit te zijn van een eenzelvigheidsbewijs.

Er werden door ons bevolkingsbureel, tot op heden 14404 eenzelvigheidsbewijzen afgeleverd.

Werkmansboekjes.

Werkmansboekjes werden gevraagd in de verschillende jaren zoals door onderstaande tabel aangeduid :

Jaar	arbeiders beneden	arbeiders boven
	de 16 jaar	de 16 jaar
1913	216	91
„ 1914	209	24
„ 1915	71	1
„ 1916	58	1
„ 1917	29	—
„ 1918	50	2

Loterijen.

De huisvlijtvereniging, alhier ingericht tot zedelijke en geestelijke ontwikkeling van het volk, hield in de lokalen van den Katholieken Volksbond twee welgelukte tentoonstellingen van allerhande voorwerpen kundig vervaardigd door de leden.

De eerste had plaats van 19 tot 26 Mei 1918.

Er waren 250 tentoonstellers. 33480 lotjes van 10 centiemen werden verkocht. De stad verleende eene toelaag van 500 fr.

De tweede geschiedde van 19 tot 26 Augustus 1919.

Er waren 200 tentoonstellers. 16750 loten van 10 centiemen werden geplaatst. De stad verleende eene geldelijke tussenkomst van 750 en de Provincie 400 frank.

Tot opluistering hadden tijdens de tentoonstellingen herhaaldelijk concerten plaats welwillend gegeven door al de muziekmaatschappijen der stad.

TITEL X.

MILITIE.

Hieronder laten wij de statistiek volgen, betreffende de lichten-
van 1914-1915-1916-1917-1918 en 1919.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Aantal ingeschreven militianen	241	282	283	299	249	280
Aangeduid voor den den dienst (opgeroepen in September 1914)	131	—	—	—	—	—
In 1919	31	92	112	159	134	150
VRIJSTELLINGEN :						
Eerste opgeroepen van eene familie, tellen- de 5 kinderen in leven, jonger dan de miliciaan.	16	19	29	14	17	24
Militianen hebbende :						
Drie broeders onder dienst	1	3	2	3	4	7
Twee broeders ge- sneuveld voor den vij- and	—	—	—	—	—	1
Militianen welke door den vijand meer dan 15 maanden werden gevan- gen gehouden om ge- tracht te hebben het leger te vervoegen	—	2	—	—	1	4
Lichaamsgebreken	23	29	19	41	25	28
Militianen behooren- de tot eene geestelijke gemeente	1	2	1	10	5	5
Geschrapte militianen zijnde van vreemde na- tionaliteit	—	4	—	—	1	—

Tusschen de opgeroepen militianen bevinden er zich 46 jongelin-
gen, wier diensttijd slechts 4 maanden zal bedragen, als zijnde de
onmisbare steun hunner familie.

Geleerdheid der Militianen.

Het getal ongeleerde militianen daalt van jaar tot jaar. Het getal
der geleerden is geklommen tot 95 %.

Burgerwacht.

1913—1914.

De opperstaf telt 8 officieren en 10 wachten.
De eerste ban heeft twee kompaniën, waarvan de eerste 3, de
tweede 2 peletons bevat.
De getalsterkte der eerste kompanie bedraagt :
4 officieren
9 sergeanten
6 korporaa's
86 wachten.
De getalsterkte der tweede kompanie bedraagt :
3 officieren
7 sergeanten
4 korporaa's
56 wachten
De tweede ban heeft eene kompanie van 3 peletons samengesteld
als volgt :
4 officieren
9 sergeanten
6 korporaa's
118 wachten.
De geneeskundige dienst wordt waargenomen door 2 officieren
van gezondheid.
Er zijn dit jaar 37 recruten bijgekomen.
Het muziekkorps bestaat uit 36 muzikanten (vrijwilligers).
Ter gelegenheid der Patriottenfeesten (125^e verjaardag van den
slag van Turnhout) werd er door de Burgerwacht, in samenwerking
met het Gemeentebestuur, een wedstrijd voor muziekkorpsen der

Burgerwacht ingericht, den 19 Juli 1914. Alhoewel het getal deelnemende korpsen niet aan de verwachting voldeed mocht het feest als best gelukt aanschouwd worden en de puike kunstvolle uitvoeringen der muzieken van Borgerhout en Brussel werden door het kunstminnend publiek van Turnhout hoog gewaardeerd.

Enkele dagen later brak de verschrikkelijke oorlog uit, er werd het korps een zware dienst opgelegd, die echter, hetzij gezegd ter eere der Turnhoutsche wachten, met den meesten moed en ware vaderlandsliefde werd uitgevoerd zoo ver het in hunne macht lag.

De 2 Augustus werd de Burgerwacht door den heer Burgemeester Van Hal opgeroepen om de gendarmen, die allen reeds gemobiliseerd waren, te vervangen, ten einde de strooptochten in de velden tegen te gaan.

Den 4 Augustus werd de burgerwacht dringend opgeroepen door den heer Generaal Bevelhebber der Provincie Antwerpen, onder wiens direkte bevelen zij dan voortaan zouden blijven. Zij kreeg last onze stad met de wapens te verdedigen tegen elke poging tot inval. De eerste dagen heerschte er eene buitengewone drukte in de stad, verwekt door den doortocht van vijandelijke burgers die uit het land werden verbannen en langs hier Holland zouden bereiken. De volgende dagen hadden de wachten aanhoudend kleine verkenningsdetachementen der duitsche uhlanen met de wapens af te weren. De aanvoerder van een dezer patrouilles werd doodelijk gewond naar het gemeentegasthuis overgebracht, waar hij overleed. Drie paarden, eenige lansen en helmen werden buit gemaakt en enkele manschappen der door hen overvallen patrouille werden als krijgsgevangenen binnen gebracht. Onze burgerwacht had anderzijds geene gekwetsten te betreuren. Op 7 Augustus kregen zij bevel eene kompanie naar Hoogstraeten (kolonie) te zenden, ten einde de daar, door den Belgischen Legerstaf verzamelde vijandelijke krijgsgevangenen, te bewaken. Na afgedanen dienst keerde deze kompanie den 17 Augustus in onze stad terug en hernam onmiddellijk haren verdedigingsdienst.

Den 20 Augustus, 6 uur namiddag, werd de Burgerwacht bij bevel van den Heer Minister van Binnenlandsche Zaken van allen verdere dienst vrijgesteld. De wapens werden ingeleverd en door de zorgen van den heer Burgemeester naar Antwerpen verzonden.

Reeds in de maand November 1914 werden de leden der Burgerwacht van wege de bezettende overheid aan eene bijzondere bewaking onderworpen.

1914—1915, 1915—1916, 1916—1917, 1917—1918.

Gedurende heel den duur der bezetting werd de bijzondere bewaking voortgezet, en waren al de leden verplicht zich op vastgestelde datums persoonlijk aan te bieden.

1918—1919.

Na den wapenstilstand werd op verzoek van den heer Burgemeester door den heer Henri Mermans, Kapitein-Bevelhebber een oproep gedaan aan de leden der Burgerwacht om vrijwillig dienst te nemen, ten einde onze stedelijke politie te versterken en de openbare veiligheid te verzekeren.

Al de officieren en onder-officieren en een tachtigtal leden beantwoordden dezen oproep en namen onmiddellijk dienst.

Eene bijzondere waakzaamheid werd des nachts uitgeoefend om alle diefstallen te voorkomen.

Als herkenningsteeken droegen zij een armband.

In het huis van M. de Vicq, Groote Markt alhier, hielden voortdurend, dag en nacht, een officier en twee onderofficieren en manschappen de wacht, om bij eersten oproep, hulp te bieden aan de posten welke uitgezet of op ronde waren.

Na een vijftiental dagen dienst te hebben gedaan werd de wacht ontbonden, de bewaking der eigendommen en het handhaven der openbare orde overgelaten aan onze politie, waaraan vele pompiers en hulpagenten werden toegevoegd.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN.

Jaar 1913.

Rechtstreeksche belastingen.

GRONDBELASTING.

Er waren 1486 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat	Fr. 53920,15
In opcentiemen » provincie 11	» 5931,11
» » » gemeente 72	» 38821,82

Alg. totaal Fr. 98673,08

Het belastbaar inkomen tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 770287,82 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1279 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat : in

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr. 38760,86
Opcentiemen voor den Staat	» 5814,13
» » de provincie	» 2316,68
» » de gemeente 72	» 6201,32
Schattingskosten	—

Alg. totaal Fr. 80998,91

ONTLEDING.

Huurwaarde fr. 231668

Deuren en vensters : 2529,5 aan 1 fr.

» » 12025 » 1,10 fr.

Bijrechten :

Mobilier : fr. 448177	aan 1 %
Dienstboden :	58 » 8 fr.
»	187 » 10 »
»	60 » 20 »
»	59 » 25 »
»	4 » 30 »
»	13 » 10 » met livrei.
Paarden :	6 » 10 »
»	26 » 20 »
»	10 » 50 »
»	10 » 60 »

PATENTEN.

Er waren 1303 patentplichtigen.

Hoofdsom van den Staat	Fr. 19827,52
Opcentiemen voor den Staat	» 3965,50
» de provincie	» 793,04
» de gemeente	» 9714,79

Alg. totaal Fr. 34300,88

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 311.

TABAK EN SIGAREN : 185 debieten aan 6 fr.

33	»	»	24
geen	»	»	36

HONDEN : 42 jachthonden.

450 honden aan 6 fr.

447 » » 2 »

2 kooplieden » 35 »

67 MACHIENEN : 3001 H.P. aan 2 fr.

geen	»	»	1
------	---	---	---

Jaar 1914.

GRONDBELASTING.

Er waren 1525 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat	Fr. 55639,60
In opcentiemen voor de provincie 11	» 6120,24
» » de gemeente 72	» 40059,72

Alg. totaal Fr. 101819,56

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 794851,48 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1317 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr. 40051,07
Opcentiemen voor den Staat	(» 6007,66
	(» 2431,47
» » de provincie	» 6407,73
» » de gemeente 72	» 28834,81

Schattingkosten

Alg. totaal Fr. 83732,74

ONTLEDING.

Huurwaarde fr. 243147.

Deuren en vensters : 2689,5 aan 1,— fr.

» » 12492,5 » 1,10 »

Bijrechten.

Mobiliair : fr. 466372	aan 1	%
Dienstboden :	63	» 8 fr.
»	193	» 10 »
»	69	» 20 »
»	53	» 25 »
»	6	» 30 »
»	—	» 10 » met livrei.

Paarden :	6	aan 10	fr.
»	24	» 20	»
»	10	» 50	»
»	8	» 60	»

PATENTEN.

Er waren 1273 patentplichtigen.

Hoofdsom van den Staat	Fr. 19473,53
Opcentiemen voor den Staat	» 3894,71
» » de provincie	» 778,88
» » de gemeente	» 9541,32

Alg. totaal Fr. 33688,44

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 314.

TABAK EN SIGAREN : 181 debieten aan 6 fr.
36 » » 24 »
geen » » 36 »

HONDEN : 47 jachthonden

453 honden aan 6 fr.

425 » » 2 »

3 kooplieden » 35 »

RIJWIELEN : geen aan 5 fr.

16 motocicletten

31 automobiels

51 werkmansplaten

70 MACHIENEN : 3033 H.P. aan 2 fr.

geen » » 1 »

Jaar 1915.

GRONDBELASTING.

Er waren 1571 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat	Fr. 56529,37
In opcentiemen voor de provincie 11	» 6218,11
» » de gemeente 72	» 40700,35
Alg. totaal Fr. 103447,83	

Het belastbaar inkomen tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 807562,37 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1341 belastingschuldigen.
Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr. 36951,43
Opcentiemen voor den Staat	(» 5542,71
» » de provincie	(» 2416,83
» » de gemeente 72	» 5911,75
Schattingskosten	« 26602,90
Alg. totaal Fr. 77425,62	

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 241683,50.
Deuren en vensters : 2665 aan 1,— fr.
» » 12243 » 1,10 »

Bijrechten : geen.

Mobiliair : fr. 457821	aan 1	%
Dienstboden : 29	» 8	fr.
» 163	» 10	»
» 41	» 20	»
» 35	» 25	»
» 4	» 30	»
» 5	» 10	» met livrei.
Paarden : 6	» 10	»
» 6	» 20	»
» 5	» 50	»
» geen	» 60	»

PATENTEN.

Er waren 1135 patentplichtigen.
Hoofdsom van den Staat Fr. 16350,55
Opcentiemen voor den Staat » 3270,11
» » de provincie » 653,96
» » de gemeente » 8011,02

Alg. totaal Fr. 28285,64

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 288.

TABAK EN SIGAREN : 158 debieten aan 6 fr.
27 » » 24 »
geen » » 36 »

HONDEN : 35 jachthonden.
308 honden aan 6 fr.
343 » » 2 »
3 kooplieden » 35 »

RIJWIELEN : geen aan 5 fr.
» motocycletten
» automobiels
» werkmansplaten

49 MACHIENEN : 2311 1/2 H.P. aan 2 fr.
geen » » 1 »

Jaar 1916.

GRONDBELASTING.

Er waren 1573 artikelen.
Zij bracht op :

In principaal van den Staat	Fr. 57305,84
In opcentiemen voor de provincie 11	» 6303,53
» » de gemeente 72	» 41259,45
Alg. totaal Fr. 104868,82	

In principaal voor den Staat	Fr. 56529,37
In opcentiemen voor de provincie 11	» 6218,11
» » de gemeente 72	» 40700,35

Alg. totaal Fr. 103447,83

Het belastbaar inkomen tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 807562,37 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1341 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr. 36951,43
Opcentiemen voor den Staat	(» 5542,71
	(» 2416,83

» » de provincie	» 5911,75
» » de gemeente 72	» 26602,90

Schattingskosten

Alg. totaal Fr. 77425,62

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 241683,50.

Deuren en vensters : 2665 aan 1,— fr.

» » 12243 » 1,10 »

Bijrechten : geen.

Mobiliair : fr. 457821 aan 1 %

Dienstboden : 29 » 8 fr.

» 163 » 10 »

» 41 » 20 »

» 35 » 25 »

» 4 » 30 »

» 5 » 10 » met livrei.

Paarden : 6 » 10 »

» 6 » 20 »

» 5 » 50 »

» geen » 60 »

PATENTEN.

Er waren 1135 patentplichtigen.

Hoofdsom van den Staat Fr. 16350,55

Opcentiemen voor den Staat » 3270,11

» » de provincie » 653,96

» » de gemeente » 8011,02

Alg. totaal Fr. 28285,64

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 288.

TABAK EN SIGAREN : 158 debieten aan 6 fr.

27 » » 24 »

geen » » 36 »

HONDEN : 35 jachthonden.

308 honden aan 6 fr.

343 » » 2 »

3 kooplieden » 35 »

RIJWIELEN : geen aan 5 fr.

» motocicletten

» automobiels

» werkmansplaten

49 MACHIENEN : 2311 1/2 H.P. aan 2 fr.

geen » » 1 »

Jaar 1916.

GRONDBELASTING.

Er waren 1573 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal van den Staat Fr. 57305,84

In opcentiemen voor de provincie 11 » 6303,53

» » de gemeente 72 » 41259,45

Alg. totaal Fr. 104868,82

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 818654,83 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1357 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr.	37794,74
	(»	5669,21
Opcentiemen voor den Staat	(»	2471,52
» » de provincie	»	6046,69
» » de gemeente 72	»	27210,12
Schattingskosten		—

Algem. totaal Fr. 79192,28

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 247152,50.

Deuren en vensters : 2702,5 aan 1,— fr.

» » 12539,5 » 1,10 »

Bijrechten : geen.

Mobiliair : fr. 456039 aan 1 %

Dienstboden : 32 » 8 fr.

» 179 » 10 »

» 43 » 20 »

» 35 » 25 »

» 4 » 30 »

» 5 » 10 » met livrei.

Paarden : 4 » 10 »

» 7 » 20 »

» 5 » 50 »

» geen » 60 »

PATENTEN.

Er waren 1049 patentplichtigen.

Hoofdsom van den Staat Fr. 13293,82

Opcentiemen voor den Staat » 2658,76

» » de provincie » 531,71

» » de gemeente » 6513,41

Alg. totaal Fr. 22997,70

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : geen.

TABAK EN SIGAREN : 124 debieten aan 6 fr.

27 » » 24 »

geen » » 36 »

HONDEN : 26 jachthonden.

294 honden aan 6 fr.

307 » » 2 »

3 kooplieden » 35 »

RIJWIELEN : geen aan 5 fr.

» motocicletten.

» automobiels.

» werkmansplaten.

6 MACHIENEN : 1461 H.P. aan 2 fr.

geen » » 1 »

Jaar 1917.

GRONDBELASTING.

Er waren 1575 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat Fr. 57601,12

In opcentiemen voor de provincie 11 » 6336,01

» » de gemeente 72 » 41472,07

Alg. totaal Fr. 105409,20

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 822873,17 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1336 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats	Fr. 37827,81
Opcentiemen voor den Staat	(» 5674,17
» » de provincie	(» 2448,07
» » de gemeente 72	» 6051,97
Schattingskosten	—
Alg. totaal Fr.	<u>79235,88</u>

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 244807,50.

Deuren en vensters : 2756 aan 1,— fr.

» » 12562,5 » 1,10 »

Bijrechten : geen.

Mobiliair : fr. 451590 aan 1 %

Dienstboden : 44 » 8 fr.

» 171 » 10 »

» 40 » 20 »

» 33 » 25 »

» 2 » 30 »

» 6 » 10 » met livrei.

Paarden : 5 » 10 »

» 17 » 20 »

» 6 » 50 »

» geen » 60 »

PATENTEN.

Er waren 994 patentplichtigen.

Hoofdsom van den Staat . . . . . Fr. 11168,83

Opcentiemen voor den Staat . . . . . » 2233,77

» » de provincie . . . . . » 446,71

» » de gemeente . . . . . » 5472,20

Alg. totaal Fr. 19321,51

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 185.

TABAK EN SIGAREN : 101 debieten aan 6 fr.	
» 22 » » 24 »	
geen » » 36 »	

HONDEN : 19 jachthonden.	
399 honden aan 6 fr.	
289 » » 2 »	
2 kooplieden » 35 »	

RIJWIELEN : geen aan 5 fr.

» motocycletten.

» automobiels.

» werkmansplaten.

6 MACHIENEN : 5760 H.P. aan 2 fr.	
geen » » 1 »	

Jaar 1918.

GRONDBELASTING.

Er waren 1599 artikelen.

Zij bracht op :

In principaal voor den Staat . . . . . Fr. 57864,82

In opcentiemen voor de provincie 11 . . . . . » 6365,02

» » de gemeente 72 . . . . . » 41661,97

Algemeen totaal Fr. 105891,81

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg 826640,27 fr.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1336 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in :

Hoofdsom ten profijte des Staats . . . . . Fr. 38381,61

Opcentiemen voor den Staat . . . . . (» 5757,24

(» 2474,42

» » de provincie . . . . . » 6140,59

» » de gemeente 72 . . . . . » 27632,67

Schattingskosten . . . . . —

Algem. totaal Fr. 80386,53

ONTLEDING.

Huurwaarde : fr. 247442,50 fr.
 Deuren en vensters : 2739,5 aan 1,— fr.
 » » 12813 » 1,10 »

Bijrechten : geen.

Mobiliair :	fr. 463090	aan	1	%
Dienstboden :	45	»	8	fr.
»	180	»	10	»
»	45	»	20	»
»	31	»	25	»
»	2	»	30	»
»	6	»	10	» met livrei.
Paarden :	2	»	10	»
»	16	»	20	»
»	5	»	50	»
»	geen	»	60	»

PATENTEN.

Er waren 852 patentplichtigen.
 Hoofdsom van den Staat Fr. 8153,84
 Opcentiemen van den Staat » 1630,77
 » » de provincie » 326,10
 » » de gemeente » 3994,76

Algem. totaal Fr. 14105,47

Herbergiers met vergunningsrecht : geen.

STERKE DRANKEN : 121.

TABAK EN SIGAREN : 89 debieten aan 6 fr.
 18 » » 24 »
 geen » » 36 »

HONDEN : 7 jachthonden.
 353 honden aan 6 fr.
 159 » » 2 »
 1 koopman » 35 »

RIJWIELEN : 74 aan 5 fr.
 geen motocycletten.
 » automobiels.
 » werkmansplaten.

5. MACHIENEN : 248 1/2 H.P. aan 2 fr.
 geen » » 1 »

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel.

De heer Goorickx, ingenieur van Bruggen en Wegen was tijdens den oorlog in dienst van 't fransch beheer van Bruggen en Wegen tot in de maand Maart 1918, dan werd hij ingelijfd bij het Belgisch leger tot den wapenstilstand. Hij hernam zijn dienst te Turnhout van waar hij dan verplaatst werd naar Brussel in April 1919. Tot heden is er nog niemand benoemd in zijn vervanging. Na zijn vertrek nam M. Biervliet, conducteur, den dienst van Ingénieur waar.

Tijdens den oorlog was voornoemde heer Biervliet insgelijks in dienst van 't fransch beheer van Bruggen en Wegen.

M. Reis, conducteur is vervangen geworden in Mei 1919 door M. F. Vlemelix.

Onder den oorlog is de dienst verzekerd geworden door de heer conducteur Em. Claeyssoone, wonende te Moll.

Groote wegen en straten.

Het bestuur van Bruggen en Wegen heeft ons verwittigd door het hooger Bestuur aanzocht te zijn het lastenkohier in regel te brengen en het bestek tot herkassieing van den doortocht in onze stad der baan van Turnhout naar Tilburg. Dit werk zal dan kortelings in aanbesteding worden gezet.

Stadswegenis.

In 1913 zijn de kasseiwerken met plaatsing van borduursteen voltooid in de Prinsen- en Zandstraten. De belegde oppervlakte bedroeg 9500 meters.

In de Renier Sniedersstraat werden tusschen de St. Antonius- en de Gemeentestraten 650 vierk. meters nieuwe langwerpige porfierkasseien gelegd. De Molenstraat werd van af de Kerkstraat tot aan de Victoriestraat heropgemaakt.

Verders werd het gewoon onderhoud gedaan in de Veld- Kruishuis- Lindekens- en Kwakkelstraten.

In 1914 is de Leopoldstraat gansch in nieuw langwerpige porfierkasseien herlegd met eene oppervlakte van 910 vierk. meters, te zelfder tijd werden de stoepen gansch vernieuwd. De boordeigenaars kwamen voor de helft tusschen in de onkosten.

In 1916 was het de beurt van de Nieuwstraat, thans Victor Van Halstraat, 1080 vierk. meters, om gansch in nieuwe langwerpige porfierkasseien te worden herlegd.

Met de oude kasseien der Nieuwstraat konden wij de 2/3 der Albertstraat beleggen.

In de volgende jaren was het onmogelijk kasseien te bekomen bij gebrek aan vervoer.

Tijdens het jaar 1918-1919 werden er eenige kleine werken uitgevoerd door ondersteunde werklieden.

Buurtwegenis.

In 1913, met oude kasseien voortkomende uit de Renier Sniedersstraat, legde men in de Grimstedestraat 198 en in de Vellekens 240 vierk. meters kasseiweg.

Het gedeelte der Zandstraat tusschen de Merodelei en de Kadasterstraat werd op zijne volle breedte en onder profiel herkasseid.

Tegenover de Prinsenstraat werd in 1914 de staatsbaan van Turnhout op Hoogstraeten en de kasseiweg aan de Kom der Nieuwe Vaart gebracht op eene breedte van 6 meters met een steenweg. Daardoor was het vervoer van goederen tusschen de vaartkom en de tramstatie grootelijks vergemakkelijkt, bijzonder gedurende het bestaan van het Nationaal Komiteit.

Tijdens het jaar 1918-1919 werden er eenige kleine werken uitgevoerd door ondersteunde werklieden.

Riolen.

Gedurende het dienstjaar 1914 is het riolennet uitgebreid geworden in het noordwestelijk gedeelte der stad, 't is te zeggen van aan de stadsjongensschool in de Prinsenstraat tot aan de bestaande riool aan de Nieuwe Vaart, langs de Congo- Schippers- en Hertoginnestraten.

Door de ondersteunden van het Nationaal Komiteit hebben wij in loop van 1916 een deel van het riolennet in het oostelijk gedeelte kunnen reinigen; thans worden ondersteunden van het Steunkomiteit daartoe nog gebezigd.

Uitspreidingsveld.

Sedert het uitbarsten van den oorlog was er beslist geworden de noodlijdenden ter hulp te komen met hun werk te verschaffen. Dit gebeurde van 3 November 1914 tot op 15 Mei 1915, wanneer het werklozenfonds van het Nationaal Komiteit werd opgericht. De werklozen werden dan gebruikt om het nog te ontginnen gedeelte der linkerzijde van het uitspreidingsveld te bewerken en te beplanten met canada- en wilgeboomen ten getalle van circa 5000.

In 1916 werd dit gedeelte afgestaan aan het "Hoekje grond", om het planten van aardappelen en groenten toe te laten aan alle werklieden die het aanvroegen.

In 1918 nam de Commissie van groententeelt bezit van deze gronden om er erwten en andere groenten te planten voor de volks- en schoolsoepen.

In 1917-1918 diende het reeds vroeger ontgonnen gedeelte tot weide voor de beesten bestemd tot de gemeenteslachterij. Deze stortte daarvoor in de stadskas 40,000 fr.

Waterleiding.

Door de werklozen hebben wij de gronden gelegen rond de gebouwen der watertapping laten ompsitten en deze zijn aldus in landerijen herschapen.

De dienst der waterleiding heeft bijzonder veel geleden tijdens den oorlog.

De ontijzering van het water, bijgevolg de klaarte van het water liet veel te wenschen, door gebrek aan zwavelzuur-aluminium (sulfate) hetwelk door de Duitschers was opgeëischt.

De vergaarbak van den Watertoren is dikwijls ledig geweest, waardoor dan ook onderbreking van de waterbedeeling, uit oorzaak van het wegnemen, door de duitsche overheid, der telefoon-verbinding tusschen den Watertoren en de Watertapping, — op zekere tijdstippen mocht zelfs niemand meer zich van de stad naar de water-tapping begeven en omgekeerd, — en door de slechte hoedanigheid der kolen en van den olie.

Na den wapenstilstand heeft men nog lang dienen te wachten om zich het hoogst noodige te kunnen aanschaffen.

Tot heden is ook de telefonische verbinding door den Staat niet kunnen hersteld worden.

De ontvangsten zijn zeer klein geweest.

De grootste huizen waren meest alle door de Duitschers bezet, de nijverheid gebruikte weinig water en een gedeelte der verbruikers kon moeilijk betalen.

Nieuwe aansluitingen werden alleen gemaakt voor de duitsche bezetting en voor liefdadigheidsinstellingen.

De machienen en inrichtingen hebben veel geleden uit oorzaak der slechte hoedanigheid der oliën en door gebrek aan allerlei benoedig-heden.

Openbare verlichting.

Het gasnet is in 1915-1916 gelegd geworden in de Albert- en Beiren-molenstraten waar dan ook respectievelijk drij en twee lantaarnen werden geplaatst. Lantaarnen werden verder geplaatst in de Herenthals-, Paters-, St. Antonius- en Kadasterstraten, zoodat de publieke verlichting thans uit 319 lantaarnen bestaat.

Wij geven hier het beknopt verslag weer der verschillende dienst-toestanden der openbare verlichting tijdens de duitsche bezetting.

Het eerste jaar 1914-1915 bleef alles normaal. Hulpkolen werden verschaft uit Holland.

1915-1916: In Juni 1916 wordt op bevel der duitsche overheid het getal brandende lantaarnen op de helft gebracht. Dan komt het

nieuw zomeruur in voege hetwelk een weinig gasbesparing oplevert.

1916-1917. De Duitschers beheerschen volledig de gasmaatschappij, regelen de drukking der gas en brengen het aantal brandende lantaarnen van 162 op 32. Hierdoor ontstaan eene bijna volkomene duisternis en groote moeilijkheden van verkeer. De nog brandende lantaarnen werden op bevel geschilderd. De andere zouden worden opgeëischt. De gasmaatschappij wist echter hieraan te voorkomen; derhalve bleven de lantaarnen in het gasgesticht bewaard en kunnen opnieuw worden gebruikt.

1917-1918. De Duitschers stellen van af October den gasprijs op 0,25 fr. per kubieke meter. Het gasverbruik wordt beperkt. Bij overtreding volgen boeten en afsluitingen. In Augustus 1918 wordt de prijs op 0,45 fr. per kubieke meter gebracht.

1918-1919. Tot November 1918 bleef de prijs door de Duitschers gesteld behouden. Van af December rekt de maatschappij 0,305 fr. per kubieke meter en wordt het getal brandende lantaarnen op 170 gebracht.

De statistiek over de jaren 1913-1914 tot en met 1918-1919 geeft den volgenden uitslag :

1913-14.	Openb. verlichting	872.636,50 u.	Stadsgebouw.	6895 m ³
1914-15.	»	695.885,10 »	»	6251 »
1915-16.	»	735.449, 5 »	»	6488 »
1916-17.	»	483.642,10 »	»	5418 »
1917-18.	»	133.978,35 »	»	4160 »
1918-19.	»	413.780,50 »	»	4643 »

Markten.

In 1913 gaven de staangelden op de openbare markten eene zui-vere opbrengst van fr. 5652,95.

In 1914	bedroeg de opbrengst	fr. 4266,30.
» 1915	»	» 2698,80.
» 1916	»	» 2321,20.
» 1917	»	» 1353,80.
» 1918	»	» 1252,50.

De staangelden in de overdekte boterhal brachten op in 1913 : fr. 3504,90 ; in 1914 : fr. 3264,40 ; in 1915 : fr. 3163,50 ; in 1916 : fr. 1649,30 ; in 1917 : fr. 1111,50 en in 1918 : fr. 1494,10.

Keurmeestersdienst.

Ten bureele van politie werden voor de slachting aangegeven ;
 In 1913 : 5447 dieren, waaronder 133 ossen en stieren, 12 jonge ossen en stieren, 1339 koeien, 183 vaarzen, 1141 kalveren, 2370 zwijnen, 8 geiten, 153 schapen en 108 paarden.

In 1714 : 4903 dieren, waaronder 50 ossen en stieren, 9 jonge ossen en stieren, 1252 koeien, 143 vaarzen, 954 kalveren, 2289 zwijnen, 16 geiten, 123 schapen en 67 paarden.

In 1915 : 3963 dieren, waaronder 53 ossen en stieren, 49 jonge ossen en stieren, 1481 koeien, 307 vaarzen, 803 kalveren, 1054 zwijnen, 73 geiten, 97 schapen en 46 paarden.

In 1916 : 1709 dieren, waaronder 41 ossen en stieren, 9 jonge ossen en stieren, 735 koeien, 242 vaarzen, 345 kalveren, 208 zwijnen, 29 geiten, 96 schapen en 4 paarden.

In 1917 : 1789 dieren, waaronder 54 ossen en stieren, 2 jonge ossen en stieren, 880 koeien, 472 vaarzen, 45 kalveren, 280 zwijnen, 4 geiten, 37 schapen en 15 paarden.

In 1918 : 1726 dieren, waaronder 213 ossen en stieren, 90 jonge ossen en stieren, 379 koeien, 389 vaarzen, 478 kalveren, 107 zwijnen, 22 geiten, 41 schapen en 7 paarden.

Aan keurtaksen werd in de stadskas gestort tijdens de jaren 1913-1914-1915-1916-1917 en 1918 wederzijds fr. 3759,80 ; fr. 3250,80 ; fr. 2932,45 ; fr. 1280,85 ; fr. 1523,70 en fr. 1409,90 ; terwijl voor den keurdienst werd betaald voor zelfde jaren : fr. 3937,63 ; fr. 3441,67 ; fr. 3135,44 ; fr. 1604,24 ; fr. 1793,55 en fr. 1369,30.

De dienst van den ontsmettingsoven bracht op voor de stadskas in 1913 fr. 508,00 ; in 1914 fr. 300,00 ; in 1915 fr. 240 en in 1916 fr. 20.

Tijdens de jaren 1917 en 1918 werden er geene ontsmettingen gedaan.

De keurmeesters M. M. Ant. Levrie en Adr. Vissers overleden, de eerste op 27 Augustus 1914 en de tweede op 6 Juli 1919, en werden vervangen door M. Aug. Bellekens, staatsveearts, alhier.

Volgens besluit des raadszitting van 16 Augustus 1919 sluit de stad Turnhout zich aan bij de samenwerkende vereeniging der belgische magazijnen en vervoerdiensten van bevroren levensmiddelen en schrijft

in voor 41 aandelen van 5000 fr., waarop 5 % of 10250 fr. zal moeten gestort worden. De heeren schepenen Caron, Huybrechts en Van Genechten worden als afgevaardigden onzer stad benoemd tot bijwoning der algemeene vergadering van gezegde maatschappij.

Gemeentekerkhof.

Wij laten hier volgen de verschillende vergunningen van grond, toegestaan op ons gemeentekerkhof alhier :

	Eeuwigdurende.	Tijdelijke.	Opbrengst.
1913-1914.	6	1	3050 fr.
1914-1915.	4	—	1800 fr.
1915-1916.	5	—	3300 fr.
1916-1917.	6	—	2700 fr.
1917-1918.	37	—	5550 fr.
1918-1919.	17	2	20250 fr.

Rivieren en Waterloopen.

De kruidruiming en de algemeene ruiming der niet bevaar- noch vlotbare waterloopen geschieden regelmatig.

De rollen der onkosten welke ten laste vallen der boordeigenaars werden steeds goedgekeurd.

Gemeentegebouwen.

Behalve het maken van 2 nieuwe klassen bij de Jongensschool der Prinsenstraat en een portiershuis bij zelfde school in 1915, is er niets bijzonders aan te stippen. Tijdens den oorlog werden er alleen de hoogst dringende onderhoudswerken uitgevoerd.

Bijzondere Bouwingen.

Van 1 September 1913 tot 31 Oogst 1919 werden er toegestaan 72 aanvragen voor het bouwen langsheen de Staats- en Provinciale wegenissen en 147 aanvragen voor het bouwen langsheen de Stads- wegenis.

TITEL XIII.
LANDBOUW.

Algemeen overzicht.

In 1913-1914 was de oogst goed voor wat betreft de granen. De haver eventwel had een weinig geleden van den regen. Aardappelen waren er overvloedig.

In 1914-1915 was de opbrengst eveneens goed. Aardappelen waren er echter minder.

Voor 1915-1916 was de toestand zooals voorgaand jaar.

1916-1917 gaf een overvloedige opbrengst, vooral van aardappelen. De rogge was een weinig minder.

Voor 1917-1918 mag men de opbrengst tusschen de beste jaren rekenen.

In 1918-1919 was de opbrengst minder voor granen en strooi. De haver liet vooral veel te wenschen voor wat betreft opbrengst en hoedanigheid. Aardappelen waren er weer overvloedig.

Men kan dus zeggen dat de opbrengst der landbouwprodukten tijdens de oorlogsjaren goed is geweest, sommige jaren zelfs was ze voor enkele produkten overgroot, alhoewel het gebrek aan kunstmeststoffen zich allengs meer deed gevoelen. Zooals eenieder heeft ondervonden stegen de prijzen van alle levensmiddelen van jaar tot jaar tot ongehoorde hoogte en dit door gebrek aan invoer van de ontbrekende en noodige voedingswaren. De melk en de boter werden opgeëischt en moesten geleverd worden aan de bevolking en liefdadige instellingen.

Hieronder laten wij een staat volgen der prijzen van enkele landbouwprodukten tijdens de oorlogsjaren. De minimumprijzen zijn deze door verordeningen vastgesteld, terwijl de maximumprijzen bereikt werden in den handel.

Jaren	Rogge per 100 kg.	Haver per 100 kg.	Aardappelen per 100 kg.
1914	14,— à 18,—	18,— à 20,—	6,— à 8,—
1915	20,— à 40,—	25,— à 50,—	15,— à 30,—
1916	27,— à 150,—	32,— à 175,—	16,— à 75,—
1917	30,— à 300,—	50,— à 200,—	20,— à 200,—
1918	43,— à 600,—	80,— à 350,—	25,— à 250,—

Jaren	Boter per kg.	Eieren per stuk	Melk per liter
1914	3,— à 4,—	0,08 à 0,10	0,16
1915	5,— à 7,50	0,25 à 0,40	0,20 à 0,30
1916	6,25 à 20,—	0,25 à 1,25	0,40 à 0,70
1917	7,— à 30,—	0,25 à 1,50	0,50 à 1,25
1918	7,50 à 45,—	0,30 à 2,—	0,65 à 1,50

Vee- en Paardenmarkten.

Tijdens de oorlogsjaren namen onze vroeger goed bezochte markten allengs af. Het getal te koop gesteld dieren was onbeduidend.

Bij het heerschen van besmettelijke ziekten (mond- en klauwzeer) werden de markten opgeschorst.

Paardenmarkten hadden er geene plaats tot na den wapenstilstand.

Op deze van 2 Februari 1919 werden er slechts 5 paarden te koop gesteld. Buitendien hadden er in den loop van 1919 drie openbare verkoopingën plaats van paarden en muilezels voortkomende van het Canadeesch en het Belgisch leger. Deze verkoopingën hadden plaats ter Groote Markt en geschieden door de zorgen van het Bestuur der Domeinen voor rekening van den Staat.

Paarden werden verkocht van 1000 tot 3000 frank en muilezels van 600 tot 1300 frank.

Tijdens den oorlog steeg de waarde van vee en paarden tot eene ongemeene hoogte.

Paarden werden verkocht van 3 tot 10.000 frank; ossen van 3 tot 9.000 frank; stieren tot 10.000 frank; vette varkens tot 3.000 frank; melkgeiten tot 500 en schapen tot 450 frank.

Prijs van het vleesch.

Tijdens de jaren 1914-1919 was de middelmatige prijs van het geslacht vleesch per kilogram zooals aangeduid in onderstaande tabel:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918
Ossenvleesch.	3,00	1,80	2,00	2,70	6,00	15,00
Koeien »	2,25	1,50	1,60	1,80	5,00	14,00
Vaarzen »	2,50	1,50	1,70	2,00	5,50	15,50
Kalfs »	3,00	2,00	2,50	5,50	10,00	12,00
Stieren »	1,80	1,20	1,30	1,70	5,00	15,00
Schapen »	2,10	2,00	2,50	7,00	15,00	20,00
Varkens »	2,20	2,20	3,00	6,00	12,00	20,00
Paarden »	1,30	—	—	—	—	5,00

Veeartsenijdienst.

Vanaf December 1914 werd op bevel der duitsche overheid het maandelijksch onderzoek bevolen wegens de snotziekte van al de paarden van huurhouders, vrachtvoerders, nijveraars en handelaars.

Dit geschiedde door de zorgen van een aangenomen veearts.

In 1916 werd het schurft gelijkgesteld met besmettelijke ziekten en moet het maandelijksch onderzoek hierover ook plaats hebben.

Vanaf Februari 1919 was het verboden zichtbaar drachtige zeugen, varkens beneden de 60 kilogrammen levend gewogen, evenals vrouwelijke kalveren, te slachten. Van af Juli 1916 mochten er ook geen mannelijke kalveren meer geslacht worden.

Volgens bevel van 23 October 1917 van het Generaal Gouvernement was het verboden eenhoevigen te slachten.

Het was insgelijks verboden drachtige runderen te slachten alsook koeien die dagelijks meer dan 4 liters melk gaven. Later werd deze hoeveelheid op 3 liters gebracht.

Bij noodslachtingen werd het vleesch als minderwaardig aan lage prijzen verkocht in bijzonder daartoe aangewezen plaatsen.

Tuinbouwdienst.

Voordrachten gegeven door M. Ed. De Bruyne ter stede.

In 1914-15,	8	voordrachten	Boomteelt.
" "	8	"	Bloemeteelt.
" "	5	"	Groenteteelt.
In 1916-17,	5	"	Groenteteelt.
In 1918-19,	10	"	Groenteteelt.
" "	10	"	Fruitboomteelt.
" "	5	"	Bloemeteelt.

TITEL XIV.

NIJVERHEID.

Fabrieken en Trafieken.

Er werden 53 onderzoeken gehouden van gemak en ongemak tot het plaatsen of oprichten van: 1 elektriekmotor, 17 gasmotors, 2 slachterijen, 7 bakovens, 4 dynamos, 1 wasch- en verwerij, 1 stapelplaats van petroleum, 3 stoomketels, 2 benzinemotors, 3 stoommachienen, 1 paardenslachterij, 1 koffiebranderij, 2 locomobielen, 2 smid- sen, 1 fabriek van omgezette suiker, 2 rookschouwen, 1 auto-garage, 1 diamantslijperij en 1 bergplaats van buskruit.

Handel op het kanaal.

Het is ons onmogelijk de statistiek op te maken van het kantoor der vaartrechten voor den doorvoer op en van Antwerpen, alsook op de vertakkingsvaart langs Desschel.

Gedurende den oorlog bestond er geen vaste controle op de scheepsvaart. Minstens de helft der schepen vaarden voor het duitsch bestuur en waren van alle rechten ontslagen.

Openbare vervoermiddelen.

Onder de duitsche bezetting werd het verkeer op den Staatsspoorweg, na een kort oponthoud, hernomen. Er werden enkele reizigers- en goederentreinen ingericht waarvan echter een onbeduidend gebruik door onze bevolking is gemaakt geworden. Meest allen benut- tigten de tramlijnen, waartusschen werd opgebroken de lijn van Turnhout op Gheel en gansch opgeschorst deze van Turnhout- Poppel.

De reizigers zullen echter de wintermaanden der bezetting wel blijven gedenken daar de rijtuigen der treinen of trams niet verwarmd werden, uit oorzaak van gebrek aan kolen.

Ons tramnet gaf als zuiver overschot van al de lijnen de volgende winsten: in 1913 fr. 6189,17; in 1914 fr. 1343,97; in 1915 was er een te kort van fr. 10,43; in 1916 een overschot van fr. 3561,69; in 1917 fr. 11752,68 en in 1918 fr. 16521,36.

Rechtbank.

Bij buitengewone beslissing in Raadkamer, in dato van 18 Februari 1918 besliste de rechtbank van 1^e aanleg te Turnhout, eenpariglijk hare zittingen te schorsen.

Bij bekendmaking van den gouverneur generaal in België in dato van 26 Maart 1918, aangeplakt te Turnhout op 2 April 1918, werd de oprichting van duitsche rechtbanken afgekondigd ter handhaving van openbare orde en veiligheid.

De magistraten van het parket hebben van 6 April 1918 hunne ambtsverrichtingen gestaakt.

Bij omzendbrief van 12 November 1918 van den heer Prokureur des Konings ter Turnhout, werd ter kennis der bevolking gebracht, dat de belgische rechtbanken en parketten hunne werkzaamheden hervat hadden.

De eerste zitting had plaats op 14 November 1918.

Bij koninklijke besluiten van 17-8-19 en 15-7-19 werden wederzijds benoemd M. Jules Boone tot notaris, en M. P. De Beus tot toegevoegd substituut van den Prokureur des Konings, alhier.

Vredegerecht.

Deze dienst zou reeds lang moeten ingericht wezen in het oud kasteelgebouw, waar sinds langen tijd wordt gewerkt om herschapen te worden in een prachtig Justitiepaleis, en waar ook het Vrederecht ruime en schoone lokalen zal kunnen betrekken.

Tijdens de oorlogsjaren zijn de werkzaamheden echter weinig vooruitgegaan en blijft het Vredegerecht nog immer zetelen in de bovenzalen van het stadhuis.

Rechtbank voor Oorlogsschade.

Bij koninklijk besluit van 23 October 1918 werden de Rechtbanken voor Oorlogsschade gesticht.

Deze voor het Arrondissement Turnhout zetelde voor de eerste maal den 30 April 1919. Zij had hare bureelen in het lokaal, Begijnstraat n° 9 en was samengesteld als volgt:

Staatskommissaris : M. Deripainel J. J., Naziener der Registratie.
Voorzitter : M. Baron Van der Gracht, Advokaat.

Onder-Voorzitter : M. Jos. Kruyfhoofd, Advokaat.

Griffier : Jos. Matthé, Advokaat.

Bijgevoegd-Griffier : M. Karel Wellens.

Werkelijke Bijzitters : MM. Dierckxsens Jules, Geens Louis, Vueghs Henri en Van Geen, veearts te Rethy.

Plaatsvervangende bijzitters : MM. Deridder Jules, Kooreman Jos., Mermans Henri en Van den Bosch Guill.

Koophandel — Nijverheid.

De toestand in de verschillende nijverheden onzer stad, tijdens de oorlogsjaren, was zooals men begrijpen kan, niet schitterend. Wij laten dan hierna een kort overzicht volgen :

BOUWNIJVERHEID : 1913-1914. — De werkzaamheden gingen regelmatig en bazen en werklieden konden zich verheugen in den bloeienden toestand dezer nijverheid. In de maand Juni alleen werden er door de Turnhoutsche gesyndikeerde aannemers, 12 in getal, voor meer dan 150.000 frank ondernemingen geteekend. Bij het uitbreken van den oorlog viel alles stil, en eenieder was in bange verwachting voor de toekomst.

1914-1915 : In de maand October 1914 hernamen de werkzaamheden langzamerhand en gingen tamelijk wel tot in Mei 1915. De meeste ondernomen werken waren op dit tijdstip voltooid en van dien oogenblik gewaagde het niemand meer werken te laten uitvoeren. Zoo zou deze toestand voortduren tot het einde toe.

1915-1916 : Enkele werklieden, metsers of timmerlieden, die men nog in gang kon houden werden gebezigd voor kleine werken waarvoor er weinig of geen grondstoffen noodig waren.

1916-1917 : Voor het bekomen der weinig beschikbare grondstoffen had men van wege het duitsch bestuur met allerlei moeilijkheden te kampen. Hierdoor viel dan ook deze nijverheid bijna gansch stil.

1917-1918 : Zonder verandering. Slechts enkele kleine aannemingen werden gedaan. Hout en kalk waren niet te verkrijgen.

1918-1919 : Noch de wapenstilstand, noch de vredesonderhandelingen, vermochten veranderingen aan den betreurenswaardigen toestand te brengen. De duurte der grondstoffen nam toe. De dagloonen stegen en en de terugkeer tot den vroegeren normalen toestand laat zich wachten.

In Januari werd de syndikale kamer der aannemersbazen heringericht en telt thans 25 leden.

METAALNIJVERHEID : 1913-1914. — Toestand normaal in het algemeen, nochtans zonder felle bedrijvigheid.

1914-1915 : Het aantal werklieden gebezigd was fel verminderd, de helft van in normalen tijd en meestendeels met beperkten arbeidsduur. In de grootnijverheid was er alleen nog een weinig werk voor de steenbakkerijen.

1915-1916 : Toestand ongeveer dezelfde als voorgaand jaar.

1916-1917 : Zelfde toestand als voorgaande jaren tot in Maart 1917. Dan verbod de bezetter nog voor de steenbakkerijen te werken. Men bezigde dan nog hetzelfde beperkt getal werklieden voor het vervaardigen van toestellen in gegoten ijzer en stalen plaat voor de brouwerijen, in vervanging van de aldaar in beslag genomen koperen toestellen, alsook voor het vervaardigen van kookfornuizen voor de soepinrichtingen.

Op 13 Augustus 1917 nam de bezetter bezit van een gedeelte der fabriek Janssens-Van Hooydonck, gelegen aan de Nieuwe Vaart alhier.

1917-1918 : De orders verminderden steeds en daar bij gebrek aan grondstoffen en er in onze ijzerfabrieken een groot gedeelte van het materieel en van den voorraad door den bezetter in beslag genomen was, kon men nog slechts het vierde gedeelte der werklieden bezigen en dit nog steeds met beperkten arbeidsduur.

1918-1919 : Op 17 October 1918 nam de duitsche overheid bezit van gansch de fabriek der firma Janssens-Van Hooydonck, gelegen aan de Nieuwe Vaart en op 24 October van hunne fabriek der Druiwenstraat. Het werk werd daar natuurlijk gansch stil gelegd. Begin Mei 1919 werd de arbeid hervat met een twintigtal werklieden hetwelk op het einde van het jaar aangegroeid was tot 45. De bedrijvigheid bleef echter kalm. De loonen van het werkvolk ondergingen eene merkelijke verhooging gaande van 125 tot 190 ten honderd op de loonen van voor den oorlog.

LEDERNIJVERHEID : Tijdens het jaar 1913-1914 hadden de zaken hunnen gewonen gang, tot het uitbreken van den oorlog. Dan werd het leder alhier in groote hoeveelheden verkocht. De belgische militairen kwamen ook het voorradig leder opkopen ten behoeve van ons leger.

In 1914-1915 was er veel vraag naar leder en weldra waren de bestaande voorraden gansch verkocht.

In November 1915 kwam het "Kriegsledergesellschaft", tot stand dat al de zaken betreffende leder en toebehoorten in handen nam. Daardoor was deze nijverheid gansch gestremd. De leerlooierijen sloten dan ook na November 1915 en dit tot einde 1918.

Om een gedacht te maken, over de prijzen van het leder, op het einde van den oorlog, kunnen wij hier vermelden dat men een paar schoenen tot 225 frank betaalde.

BOEK- EN PAPIERNIJVERHEID : In 1913-1914 waren de werkzaamheden normaal.

In 1914-1915 deed zich de oorlog reeds gevoelen en werden hier en daar wel enkele weken verlet.

In 1915-1916 was het werk verre van normaal. De helft der werklieden vonden misschien nog werk en dan nog met beperkten arbeidsduur, op de 2 weken een week werk, enz.

In 1916-1917 was de toestand nog slechter, het werk verminderde nog steeds, derhalve ook het aantal gebezigde werklieden.

In 1917-1918 verminderde nog altijd het aantal werklieden, ook de arbeidsduur verminderde gestadig. Men liet afwerken al wat in fabricatie gezet was om daarna gansch stil te vallen.

1918-1919 : Rond Mei 1919 hernamen stilaan de werkzaamheden met beperkt personeel, echter nog onregelmatig bij gebrek aan grondstoffen en bestellingen. Rond einde Augustus van zelfde jaar werden meest al de overige werklieden in gang gesteld.

Er dient aangemerkt dat men tijdens den oorlog niet regelmatig heeft kunnen werken ten gevolge van gebrek aan grondstoffen en steenkolen en door moeilijkheden die de fabrikanten ontmoetten van wege de bezetters en ook van wege Engeland voor den uitvoer der produkten.

TABAK- EN SIGARENNIJVERHEID : Tijdens de jaren 1913-1914, 1914-1915, 1915-1916 was de toestand der tabaknijverheid normaal en ondergingen de werkzaamheden om zoo te zeggen geen vermindering.

Voor 1916-1917 was het werk maar gedeeltelijk en werden er in deze nijverheid slechts enkele gasten gebezigd. Er was gebrek aan tabak en de bezetters verleenden geen toelating om de aangekochte tabak in te voeren.

1917-1918 : In de maand October hernamen de werkzaamheden bij onzen grootsten fabrikant. Toelating tot invoer was hem verleend geworden en hij kon zijn volledig personeel in gang houden gedurende anderhalve maand.

Dan viel alle werk stil tot midden Mei 1919, datum waarop men opnieuw volledig terug aan het werk kon trekken.

De tabak is een der artikelen geweest die een der hoogste prijzen heeft bereikt tijdens den oorlog. Een kilo tabak werd op het einde van den oorlog 180 frank betaald, terwijl men hiervoor slechts van 2 tot 2,50 fr. betaalde voor den oorlog.

In de sigarennijverheid was de werking regelmatig ondanks vele moeilijkheden en dit ook tot het einde van het jaar 1916. Dan bij volkomen gebrek aan grondstoffen viel alle werk om zoo te zeggen gansch stil tot na het eindigen van den oorlog.

Op het einde van den oorlog werden de sigaren verkocht van 1.25 tot 3 frank per stuk, terwijl men voor den oorlog voor dezelve 0,10 à 0,15 fr. betaalde.

DIAMANTNIJVERHEID : Tijdens het jaar 1913-1914 was het werk nog volop in bloei en bezigde men op onze Turnhoutsche diamantslijperij 480 werklieden. Bij het uitbreken van den oorlog werd het fabriek stil gelegd.

1914-1915 : Opnieuw begonnen in Maart 1915 met een twee honderdtal werklieden tot September van het zelfde jaar. Dan stil gelegd bij gebrek aan ruw diamant.

1915-1916 : Tijdens dit jaar werkte men een zevental maanden en werd het werk onderbroken door gebrek aan kolen en ruw diamant.

Tijdens 1916-1917 werkte men nog een drietal maanden. Dan kwam er verbod van wege de Duitschers het werk behouden bleef tot het einde toe.

In den loop van het jaar 1919 werd het werk hervat met een drie honderdtal werklieden.

VOEDINGSNIJVERHEID : In 1913-1914 werkte de Turnhoutsche chocoladefabriek regelmatig. Gedurende 1914-1915 werkte men maar negen maanden met beperkt personeel en gedurende 1915-1916 was het nog erger, men werkte er slechts twee maanden met enkele gasten. Na dit jaar werd het werk gansch stil gelegd.

Begrijpelijk is het dat er in de voedingsnijverheid in het algemeen gebrek aan grondstoffen was, dit was dan ook de oorzaak dat dezelve bijna gansch stil lag tot na den oorlog.

De andere vakken onzer plaatselijke nijverheid volgden denzelfden gang der voornoemde. Alle werden gestremd voor dezelfde redenen of moesten op bevel der Duitsche overheid staken. Alleen de kantnijverheid heeft kunnen voortwerken dank aan de inrichting eener afdeling van het Hulp- en Voedingskomiteit dat zich met het plaatsen der kanten bezighield en alzoo onze werksters in gang kon houden en de eenige bron van inkomsten bleef voor onze werkende klas.

Maatschappelijke werken.

A. VAKVEREENIGINGEN.

Alhoewel gedurende de oorlogsjaren de Syndikaten bleven bestaan was er weinig werking ten gevolge van de werkloosheid die alom heerschte. Vele leden werden opgeroepen tot het vervullen van hun militairen dienstplicht en vele andere vervoegden het leger als vrijwilligers.

Bij het uitbreken van den oorlog en tengevolge der werkloosheid werden de gelden der werkloozenkassen naar recht en overeenkomstig de reglementen uitbetaald.

Het ledental der Christene Vakvereniging bedraagt thans 1349 en hare werkbeurs gaat nog immer voort diensten te bewijzen aan het werkvolk.

B. LIJFRENTKASSEN.

Onderstaande tabel geeft en kort overzicht over den toestand der Turnhoutsche Lijfrentkassen.

	1914	
	A.	B.
Zorgen voor Morgen	2766	8662,50
Blijde Toekomst	82	465,—
Kaart en Papier Brepols	170	653,—
Xaverianen	96	598,—
Pensioenkas Syndikaat	217	1443,50

	1915	
	A.	B.
Zorgen voor Morgen	2630	5490,—
Blijde Toekomst	81	186,—
Kaart en Papier Brepols	193	703,—
Xaverianen	105	661,—
Pensioenkas Syndikaat	219	1599,—
	1916	
	A.	B.
Zorgen voor Morgen	2599	6265,—
Blijde Toekomst	80	184,—
Kaart en Papier Brepols	185	621,—
Xaverianen	107	637,50
Pensioenkas Syndikaat	215	1571,50
	1917	
	A.	B.
Zorgen voor Morgen	2550	4977,—
Blijde Toekomst	78	106,—
Kaart en Papier Brepols	185	42,—
Xaverianen	108	599,50
Pensioenkas Syndikaat	217	1469,—
	1918	
	A.	B.
Zorgen voor Morgen	2482	5419,—
Blijde Toekomst	78	78,—
Kaart en Papier Brepols	171	57,—
Xaverianen	104	620,—
Pensioenkas Syndikaat	210	1309,—

A. — Ledental op 31 December.

B. — Sommen gestort door de leden.

Uit het bovenstaande blijkt dat het grootste getal leden, behoorende tot de werkende klas, gedurende den oorlog hunne stortingten gestaakt hadden bij gebrek aan middelen.

C. ZIEKENGILDEN.

Onder den oorlog werden er geene bijdragen ontvangen, de vergoedingen werden opgeschorst.

De ziekengilden gingen voort met de onkosten te dragen van dokter en apotheker tot 1/7/16, doch de kassen waren ras uitgeput. Het Nationaal Komiteit, gezien dien toestand, verzekerde alsdan toelagen aan de ziekengilden; doch deze toelagen waren ontoereikend om de kosten van den geneesdienst te dekken, zoodat de ziekenkassen gansch afhingen van het Nationaal Komiteit. In 1918 waren er nog slechts 4 maatschappijen welke de geneeskundige diensten voortzetteden op eigen verantwoordelijkheid.

De opofferingen, gedaan door de ziekenkassen, zijn buitengewoon groot geweest.

Gezien de hedendaagsche eischen der geneesheeren en de vermeerdering der prijzen der medicamenten zullen de ziekenkassen eene gansch andere basis voor de ontvangsten moeten aannemen, alsook zullen zij verplicht zijn de vergoedingen te verhoogen om ze in overeenstemming te brengen met de huidige levensduurte.

VREDEFEESTEN.

Geene pen is in staat den indruk te beschrijven die zich van het volk meester maakte, wanneer eindelijk de wapenstilsnd intrad.

Reeds eenige dagen te voren, was dit blijde nieuws in onze stad verspreid geworden.

Onmogelijk de verschillende tooneelen weder te geven, waarbij de herborene vrijheid en de opwellende gevoelens van vaderlandsliefde zich lucht gaven, zelfs tijdens de laatste dagen van het verblijf der duitsche bezettingstroepen.

Wij zullen ons bepalen, hier weer te geven, de verschillende feesten, officieel ingericht door ons Stadsbestuur.

De gelukkigste dag die voorzeker elke ware Belg in onze stad zal hebben beleefd, was toen op één en hetzelfde oogenblik, op 13 November 1918, te 12 ure 's middags, al de feestklokken onzer kerken, heinde en ver verkonden, dat voorgoed het juk van den dwingeland was afgeworpen.

Op 29 November 1918, werd de eerste aantocht onzer zegevierende soldaten aangekondigd.

Uren en uren wachtten de muziekmaatschappijen op hunne blijde intrede, toen eindelijk om 8 ure 's avonds, een eerste kompagnie wielrijders onze stad binnenreden, en ontvangen werden ten Stadhuiuze door de heeren d. d. Burgemeester, Schepenen en Gemeenteraadsleden.

De heer Burgemeester hield eene treffende gelegenheidsrede voor de heeren Officiëren, waarop een passend antwoord volgde.

Het toegestroomde volk was dol van vreugde, en aan het gejubel en gejuich scheen geen einde te komen. Tot laat in den avond weergalmden in de stad de vreugdeliederen der menigte, de blijde tonen der muziek. Die dag zal nimmer uit ons geheugen gewischt worden.

De ingerichte Feestcommissie, onder voorzitterschap van den heer Henri Van Genechten, Schepen, bestaande uit het Schepencollegie, de heeren Cleymans, Kruyfhooft, Pelckmans en Van der Veken, gemeenteraadsleden, en Al. Leysen, secretaris, en J. Marsboom, hulpsecretaris, vergaderden dan onmiddellijk om de in te richten feestelijkheden te bespreken.

Op Donderdag 9 Januari 1919 had er eene solemneele lijkdienst plaats in de Parochiale Kerk van St Pieter, ter nagedachtenis onzer gesneuvelde soldaten, waarop alle geestelijke, burgerlijke en militaire overheden werden verzocht, en waar een voorbehoudene plaats ter beschikking werd gesteld van de familieleden der gevallen helden.

Op 12 Januari 1919, om 10 uur 's morgens, had in St Pieterskerk eene plechtige mis van dankzegging plaats, gevolgd van Te Deum, met groot orkest en opgeluisterd door de muziek van het 7^e Linie-regiment onder de kundige leiding van Meester Rimbout.

De uitvoering was grootsch en indrukwekkend. Iedereen was verrukt over de puike, meesterlijke uitvoering, zoowel van de choristen als van de militaire muziek.

Hoogkoor en middenbeuk bleven voorbehouden voor de uitgenoodigden.

Te 11 ure, had er op de bovenzaal van het Stadhuis, te dier gelegenheid plechtig versierd, eene ontvangst plaats der Overheden.

De Burgemeester sprak daar als volgt :

Mijnheeren !

De stad Turnhout verrijst uit haren rouw en juicht en jubelt. Overall wappert de nationale vlag; in onze straten verdringen zich soldaten en burgers in dichte rijen om deel te nemen aan den vaderlandsche optocht. —

Hoog de harten want heden vieren wij de vrijmaking van ons geliefd België !

Daar zoo even knielden wij te samen voor 's Heeren Altaar in

onze aloude parochiekerk van St Petrus en al onze harten hieven zich eenstemmig tot den Almachtige die zijne reddende hand heeft uitgestoken over onze legers en deze zegevierend en glorieus heeft weergebracht.

Hier zijn wij nu vergaderd in dezelfde ontvangstzaal waar vroeger de voornaamste gebeurtenissen uit Turnhout's geschiedenis werden gevierd; en waar gedurende de vier laatste jaren al onze besprekingen en handelingen werden bespied en vervolgd door den vijand, en duitsch gerecht en duitsche kerkelijke diensten plaats vonden.

Thans kunnen wij hier wederom vrij ademen en het is met onuitsprekelijk geluk en rechtmatige fierheid dat ik, omringd van den gemeenteraad, in dezes naam en in dien van gansch de bevolking de eer heb UEd. alhier den hartelijksten welkomsgroet toe te sturen en onzen dank uitspreek voor uwe talrijke opkomst.

Mijnheeren !

Het verschrikkelijk nachtspook dat ons gedurende vier jaren vervolgd en bedreigd heeft is verdwenen. De wereldoorlog met al zijne gruwelen : onze steden en dorpen verdelgd, weerlooze vrouwen, priesters, ouderlingen en kinderen laffelijk vermoord, brave werklieden in slavernij weggevoerd, deftige burgers voor hunne vaderlandsliefde gestraft, verbannen, gekerkerd of gedood. Dit alles behoort tot het verleden en maakt deel uit der geschiedenis tot schande der misdadigers en tot eeuwige roem en verheerlijking der verlossers.

Wij zijn heden vergaderd om de bevrijding van België en de overwinning onzer legers te vieren. Ik stel u voor deze feestelijkheden te openen door een telegram van hulde te zenden aan den glorieusken bewerker der zegepraal, onzen welbeminden KONING ALBERT, zinnebeeld van eer, recht, moed en zelfopoffering, en aan zijne waardige gade, KONINGIN ELISABETH, de Engel der Barmhartigheid, die gedurende vier jaren en half het leven eener Koningin verwisselde met het leven eener voorbeeldige ziekenverpleegster. In deze hulde begrijpen wij ook de doorluchtige en kloeke telgen der Koninklijke Familie.

Dit telegram luidt als volgt :

„ De geestelijke, militaire en burgerlijke overheden der Kempen, in feestzitting te Turnhout vergaderd, brengen aan hunne „ welbemide en zegevierende Vorsten en hunne waardige „ klokke telgen, de hulde hunner bewondering, liefde en onwrik- „ baren trouw ...

Ik stel U voor een tweede telegram te zenden aan Kardinaal Mercier, wiens vertegenwoordiger, Mgr Van Roy, ik hier in naam der gansche bevolking met dankbaarheid begroet. Kardinaal Mercier was de wijze herder die, bij het loeien van het orkaan, zijne hopelooze kudde dicht rond zich wist te scharen, haar opbeurde door zijne bemoedigende woorden, haar versterkte door zijn vurig geloof en vertrouwen in de eindoverwinning van eer en recht, haar verhardde tegen de beproeving door zijn treffend voorbeeld van versterving, heilige toewijding en grenzelooze vaderlandsliefde, en steeds onverschrokken in het strijdperk trad tot verdediging der onderdrukten.

Ook zagen wij de geestelijkheid moedig ingaan op de stappen van den doorluchtigen Primaat van België. In de kerk wapperde steeds de driekleurige vlag, hoorden wij het nationaal lied en vaderlandslievende redevoeringen.

Dit telegram luidt als volgt :

„ De geestelijke, militaire en burgerlijke overheden der Kempen, te Turnhout in feestzitting vergaderd, bieden aan Zijne „ Eminentie Kardinaal Mercier in naam der gansche bevolking „ der Kempen de hulde van hunne bewondering en hunnen dank „ voor zijnen onafgebroken en onverschrokken onderstand ...

Heil aan Zijne Eminentie ! Heil ook aan ons heldhaftig leger waarvan ik hier met innige vreugde de vertegenwoordigers begroet, Generaal de Guffroy en de Officieren die hem omringen. Van den hooggeplaatsten bevelhebber tot den eenvoudigen soldaat, den sympathieken „ jass „, allen hebben het hunne bijgedragen tot de zegepraal, allen hebben hun bloed ten beste gegeven tot de bevrijding van ons geliefd België. Bezielde met leeuwenmoed, liefde voor hun land en haat tegen den vijand, zijn zij als één man opgesprongen en, versterkt door het bewustzijn van hun recht, hebben zij den vijand tegen gehouden en verdreven. Gij hebt de bewondering van gansch de wereld afgedwongen ; de geschiedenis zal U roemen nevens de

helden der Termopylen en Marathon, van Franchimont en Groeningen !

Dappere soldaten van België ! Geene woorden kunnen uwe roemrijke daden naar verdienste wedergeven. België zegt U eeuwig dank !

En aan U, Turnhoutsche Martelaren, gesneuveld op het veld van eer, wijd ik thans eenen eerbiedigen en dankbaren groet en roep U toe :

„ Als soldaten/zijt gij gevallen, als helden zult gij voortleven bij „ het dankbaar nageslacht ! „

En bij die hulde aan het leger kan ik niet nalaten onzen Kempischen Minister, Baron de Broqueville, bij te voegen, die als hoofd van het Ministerie van Oorlog het leger wist te hervormen en den persoonlijken dienstplicht in te voeren, die in 1914 den ongelijken strijd tegen den reus aandurfde en de verantwoordelijkheid op zich nam zijn Vaderland liever te zien verpletteren dan te laten onteeren en zijne vier zonen zonder aarzelen naar het leger zond tot verdediging van Vorst en Vaderland. De leus der ware Belgen zal immer blijven : „Liever sterven dan te leven zonder eer en zonder vrijheid...

Heil ook aan de moedige burgers die hunne vrijheid en hun leven waagden om het Vaderland te dienen en maanden en jaren in kerkers doorbrachten tot belooning van hunne zelfopoffering.

Aan allen, militairen en burgers, die hunne plicht hebben volbracht, heil en dank. Aan de medewerking van allen zijn wij onze bevrijding verschuldigd.

Heil onze trouwe bondgenooten die, geen onrecht of verraad duldend, dapper aan onze zijde hebben gestreden en steeds hebben voorzien in onze voeding en onderstand en altijd, in de somberste dagen van den Titanstrijd, wanneer alles scheen te kraken en te barsten, toch steeds als eerste voorwaarde van den vrede stelden : Volledige vrijheid, volledig herstel van België.

Mijnheeren,

Het is niet genoeg te overwinnen ; men moet van de overwinning gebruik maken. Het is niet genoeg het land van den vijand te zuiveren ; wij moeten heropbouwen wat hij verdelgd heeft ; een nieuw België heropbouwen, nog schooner dan het vroegere, dat ons zoo lief was ; een België waardig van den eerbied en den roem dien onze soldaten in gansch de wereld voor België verworven hebben.

De lange zware beproevingen die wij onderstaan hebben, hebben gewerkt als een zift: de slechte of onzekere elementen zijn door den duur in landverraad verwickeld en hebben nu het land van hunne tegenwoordigheid gezuiverd. De goede burgers, die zoo heldhaftig gestreden en geleden hebben voor de vrijheid, moeten nu hand in hand en onbaatzuchtig voor het algemeen belang hunne krachten vereenigen. De schoone volkslievende spreuk: "Een voor allen, allen voor een", de nationale leus "Eendracht maak macht", moeten niet alleen op onze lippen zijn of op kartels geschreven, zij moeten in onze harten geprent zijn. In nieuw België moet plaats zijn voor alle menschen van goeden wil; moeten allen gelukkig kunnen leven en het geluk van hunnen evennaaste zoowel als hun eigen geluk en welvaart beijveren. Burgeroorlog is duizendmaal erger dan oorlog tegen den vijand. Het is niet mogelijk, zelfs niet wenschelijk, dat allen dezelfde gedachten hebben; gedachtenwisseling is goed, doch allen moeten wij hetzelfde doel hebben: het heil van het Vaderland. En daarom laten wij ons vereenigen in denzelfden kreet uit het diepst van ons hart:

LEVE BELGIE ! LEVE DE KONING !

En nu, Mijnheeren, gaan wij den vaderlandschen optocht in oogenschouw nemen: lieve kindertjes, flinke jongelingen, burgers en soldaten, maatschappijen van nut en vermaak, van kunst en wetenschappen, opvolgers onzer historische gilden, zijn van alle kanten der Kempen opgekomen om hunnen onwrikbaren trouw te betuigen aan Vaderland en Koning!

Hierna hield de heer Generaal de Guffroy, eene kernachtige en dieptreffende redevoering, tintelend van vaderlandsliefde, waarin hij de verhevene rol van de Belgische soldaten deed uitstralen, en de gruwelen brandmerkte van den vijand. De meesterlijk geïmproviseerde rede met warm gevoel en diepe overtuiging, door dezen kranigen aanvoerder uitgesproken, maakte diepen indruk op al de aanhoorders en werd dan ook luidruchtig toegejuicht.

Daarna werd van op de puie van het stadhuis, den stoet in oogenschouw genomen, die samengesteld was als volgt:

1. Vaandrig.
2. Trompetters te paard.
3. Peleton Lanciers te paard.

4. De Negen Provinciën (kartel dragers).
5. Kracht en Zwier.
6. Muziek van het 6^e Linierregiment.

Kenspreuk: *Leve de Koning.*

1. Gemeente Jongensschool (Victor Van Halstraat).
2. Gemeente Jongensschool (Prinsenstraat).

Kenspreuk: *Leve ons Vorstenhuis.*

1. Aangenomene Jongensschool.
2. Gemengde School, Sevedonck.

Kenspreuk: *Leve de Koningin.*

1. Gemeente Meisjesschool.
2. Aangenomene Gemengde School (Centrum).

Kenspreuk: *Vive l'Armée.*

1. Aangenomene Meisjesschool H. Hart.
2. Gesticht H. Graf.

Kenspreuk: *On ne passe pas.*

1. Staats Middelbare Jongensschool.

Kenspreuk: *Honneur aux Héros de l'Yser.*

1. Fanfare St Victor.
2. Gesticht St Victor.

Kenspreuk: *Honneur à nos Braves.*

1. St Jozefscollegie.

Kenspreuk: *Leve België.*

VREEMDE MAATSCHAPPIJEN

1. Koninklijke Fanfare St Pieter,	Herenthout.
2. Oud-Soldatenbond,	Beersse.
3. Hand in Hand,	id.
4. Werk der Toekomst,	id.
5. De Kempenzonen,	id.
6. De Vrienden der Armen,	id.
7. Oud-Soldaten,	Oud-Turnhout.
8. Vrijwillige Pompiers,	Beersse.

Kenspreuk : *Leve het Leger.*

1. Fanfare St Remi,	Baerle-Hertog.
2. Oud-Soldatenbond,	Weelde.
3. Noorderwielerskring,	Weelde.
4. Velo-club,	id.
5. Nut en Vermaak,	Raevels.
6. St. Nicolauskring,	id.
7. Boerengilde St Isidorus,	id.

Kenspreuk : *Leve onze Bondgenooten.*

1. De Kunstminnaars,	Casterlé.
2. Oud-Soldatenbond,	id.
3. Boerenbond,	id.
4. Cycle-club,	id.
5. St Sebastiaansgilde,	id.
6. Vreugd in Deugd,	id.
7. St. Antoniusgilde,	id.

Kenspreuk : *Hulde aan onze Dapperen.*

1. Fanfaren,	Desschel.
2. Oud-Soldaten,	id.
3. De Vrede Zonen,	Meerhout-Zittaert.
4. De Lindengalm. Fanfare,	Rethy.
5. St Antoniusgilde,	id.
6. Velo-club,	Poppel.

Kenspreuk : *Hulde aan de Helden van den IJzer.*

1. De ware Vrienden,	Vosselaer.
2. Oud-Soldaten,	id.
3. Gilde van St Sebastiaan,	id.
4. De Schutters,	id.
5. Nooit Gedacht,	id.
6. Handboogmaatschappij " Marckgalm ...",	Merxplas.
7. De Kunstvrienden,	Merxplas-Colonie.

Kenspreuk : *Eendracht maakt Macht.*

1. St Jorisgilde,	Meerle.
2. Oud-Soldaten Bond,	Merxplas.
3. Wielrijderskring,	id.

4. De Kempengalm,	Vlimmeren.
5. Sint Antonius Maatschappij,	Lichtaert.

TURNHOUTCHE MAATSCHAPPIJEN

Kenspreuk : *Heil Albert den Dappere.*

1. Koninklijke Maatschappij " Orpheus ...
2. Oud-Soldaten.
3. Oud-Militairen.
4. De Gedekoreerden.
5. Koninklijke Maatschappijen " Edelen Handboog ...
6. De Vlaamsche Zonen.
7. Onder Ons.
8. Verbond der Handelsreizigers.
9. Unitas.

Kenspreuk : *Heil Elisabeth, Moeder der Soldaten.*

1. Onafhankelijken.
2. St Eligius.
3. Vriendenkring.
4. Rashondenvereniging.
5. Hand in Hand.
6. De Biëkorf.
7. Concordia.
8. Turnhout Sport.
9. Marie-José.

Kenspreuk : *Vlamen, Walen zijn slechts voornamen. Belg is onze familienaam.*

1. Xaverianen.
2. Amicitia.
3. Armbus in den Spiegel.
4. Weldadigheidskring.
5. Aannemersbond.
6. Timmermansgilde.
7. Schoenmakersgilde.
8. Beenhouwersbond.
9. Reuzenkonijnenbond.

Kenspreuk : *Een Volk dat zich verdedigt zal niet vergaan.*

1. Katholieke Volksbond.
2. Werkmansgilde.
3. Pompierskorps.

Na den défilé der maatschappijen, werden ter Groote Markt gelegenheidsliederen kundig uitgevoerd door de schooljeugd.

Om 12 1/2 ure had er ter Groote Markt een prachtig concert plaats, gegeven door de Maatschappij der Xaverianen.

Om 3 ure trad de militaire muziek op, van het 7e Linierement. Uitvoerders en Bestuurder Rimbout, oogsten den meesten bijval in.

Om 5 ure nanoen werd aan al de deelnemende maatschappijen eene schoone herinneringsmedalie overhandigd, en werd er tusschen de vreemde maatschappijen voor duizend frank premien verlot.

Des avonds hadden er wandelconcerten plaats en was het stadhuis verlicht.

Dit alles bracht veel leven bij; oud en jong was te been en tot laat in den avond heerschte de gulhartigste vroolijkheid.

Nationale Feestdag : 21 Juli 1919.

Deze dag werd dit jaar luisterrijker dan ooit alhier gevierd.

Een plechtig Te Deum werd gezongen in St Pieterskerk om 11 ure voornoen. Daarna werden ter Groote Markt, door de leerlingen der scholen, onder begeleiding der harmonie van den Katholieken Volksbond, het vaderlandsch lied en "Naar Wijd en Zijd," meesterlijk uitgevoerd.

Nadien werd er een prachtige optocht gehouden, door de bijzonderste straten onzer stad, waarin al de maatschappijen en scholen optraden.

Alle deelnemers hadden gewedijverd om dit feest op te luisteren.

De bonte kleedij der kinderen, de schoone groepen die ze vormden, de lieve zoo welgelukte tafereelen die ze voorstelden, leverden een heerlijk schouwspel. Ook werden zij hunnen doortocht uitbundig toegejuicht.

De nationale driekleur wapperde dien dag aan alle huizen en op aller borst prijkte het nationaal kenteeken.

Des namiddags wandelconcerten van 2 tot 3 ure door St Victorsgesticht, van 3 tot 4 ure door St Jozefscoliege, van 4 tot 5 ure door de Xaverianen, van 5 tot 6 door den Katholieken Volksbond, van 6

tot 7 ure door de Onafhankelijken; om 8 ure concert ter Groote Markt door de Koninklijke Maarschappij "Orpheus..."

Huldebetooging aan de slachtoffers der duitsche barbaarschheid op Zondag 27 Juli 1919.

De stoffelijke overblijfsels van onze stadsgenooten, Lenders Frans en Marinus Louis, twee helden gevallen aan de draadversperring als slachtoffers hunner opoffering, werden overgevoerd naar onze stad op Zaterdag 26 Juli 1919, van Merxplas en Wortel, en nedergezet in de voorzaal van het Stadhuis, te dier gelegenheid in rouwkapel herschepen.

Een piket soldaten en het pompierskorps vormden de eerewacht.

Eene ingetogene menigte bracht hun aldaar een laatsten groet.

Voor de lichtung der lijken, om 9 3/4 ure, hield de heer Burgemeester de volgende roerende toespraak :

Achtbare Mevrouwen en Heeren,

De Stad Turnhout is heden in rouw gedompeld !

Nooit had alhier aandoenlijker plechtigheid plaats dan deze waardoor wij den heldhaftigen dood, het onbeschrijflijk lijden huldigen dier kloeke mannen voor 't Vaderland gevallen.

Iedereen herdenkt heden, het harte diep bewogen en in eene groot-sche en indrukwekkende betooging, deze helden van allen rang en stand, van België en andere vriendennatiën, door eenieder oprecht bewoend maar ook terecht bewonderd.

Als Burgemeester vervul ik hier een droeve doch verheven taak en voel ik mij vereerd in naam van gansch de bevolking van Turnhout een blijk van innigen dank, hooge genegenheid en openbare hulde te betuigen aan de nagedachtenis dezer nooit volprezen en onvertel-lijke helden en aan hunne achtbare familiën en dierbare naastbe-standenen.

Zij zijn gevallen als slachtoffers voor de bevrijding van hun land, voor het heil hunner medeburgers. Hun edel streven werd Goddank bekroond door de eindelijke zegepraal.

Thans genieten wij de heerlijke vruchten van hun roemrijken arbeid. Ja, de beulen, wier macht overheerschend en onbreekbaar scheen zijn overwonnen, verjaagd, gestraft en geschandvlekt.

Onze redders, slachtoffers omringd van martelaarsglorie, herleven ! op dit plechtig oogenblik rijzen hun beelden voor onzen geest op.

In de rij dezer dapperen staan :

Wanty Jeroom ; Vrouw Elisabeth Ludovica Raeymaekers ; Peeters Jan Eduard ; Lenders Frans ; Marinus Louis ; Juffrouw Maria Joanna Ludovica Van den Plas ; Bax Jozef ; Bruurmyn Jan ; Van Houtven Gerard Jos ; Eyckens Albert ; Lapage Marin ; Selos Armand ; de Fressanges Leon J. M. ; Meersman Karel Lodewijk ; Rousselle Emile ; Lelièvre Jac. Jos. ; Van Loey Florent ; Johnson Eduard ; Kilkloyne James.

Gij zijt gevallen zoals de soldaat op het slagveld, als helden. Uw eenig en verheven doel was : Het Vaderland dienen ; het Vaderland redden.

Uw leven hebt gij vrijwillig ten beste gegeven met al het genot, al de hoop die U tegenlachten ; ten prijze van al de gehechtheid aan echtgenoot, kinderen ouders, bloedverwanten en vrienden.

Ootmoedig en stil hebt gij alles opgeofferd op 't altaar van 't Vaderland.

De vijand dacht U in den afgrond des doods en der vergetelheid te storten.

Hij heeft U verheven in de hoogere sferen van eeuwigen roem !

Van uit de hoogte roept gij ons toe :

Wij zijn gestorven voor een ideaal : het Recht, de Vrijheid ; voor een werkelijkheid : het Vaderland. Wij zijn gestorven voor het zedelijk en stoffelijk geluk van u, onze broeders. Bemint uw Vaderland, zoals wij hetzelfde liefhadden. Bemint en verdedigt het Recht. Bemint en steunt elkaar. Weest altijd bereid u zelf op te offeren voor het algemeen welzijn. Doet nooit iets wat België zou kunnen schaden in zijn roem zoo hoog verheven, noch in zijn welvaart, noch in zijne eendracht....

Martelaren van hierboven, Uwe geesten zijn hier tegenwoordig ja, wij hooren uwe stem, wij zullen uwe lessen volgen.

Achtbare Mevrouwen en Heeren,

Ik zie hier vele familieleden der dierbare slachtoffers.

Zij hebben een groot deel genomen in het lijden, in de opoffering dier helden. Een broeder, een kind, een echtgenoot, een moeder hebben zij verloren in bange bekommernissen. Wellicht is hun leven voor altijd gebroken !

Aan hen zend ik in naam der bevolking van Turnhout de verzekering van onze innige deelneming en van onze grenzelooze bewondering. Hunne lievelingen zijn ons voorgegaan als edele Kampioenen voor het Recht, op het pad van Plicht en Eer.

Zij zijn niet meer, doch hunne namen blijven in onze harten gegrift ; hunne herinnering zal voortleven bij het dankbaar nageslacht, dat in hun heldendood steeds een voorbeeld zal vinden om met liefde en toewijding te blijven strijden voor de glorie van God, tot eere van Vorst en Vaderland !

In naam van onzen Koning, zijne welbeminde en nooit volprezen Majesteit Albert I, ben ik gelukkig het kruis van Ridder der Leopoldsorde te kunnen geven aan de nagedachtenis van een dezer martelaren, een der deftigste burgers van Turnhout, den heer Jeroom Wanty.

Hulde aan Hem !

Leve de Koning !

Daarna geeft de heer Burgemeester lezing van het volgend Koninklijk Besluit, dat luidt als volgt :

Bij Koninklijk Besluit van van 18 Juli 1919 wordt het Kruis van Ridder in de Leopoldsorde met gulden boord, vermelding der Natie en toekenning van het burgerlijk Kruis 1914-1918, verleend aan den heer Wanty Jeroom, aannemer te Turnhout, in de gevangenis gestorven, die het genot en de aangenaamheid van den hard versmaadde en een der meest volledigste bespiedingsdiensten inrichtte.

De grootste folteringën konden hem niet bewegen iets te verraden ; hij bezweek hieraan zelfs voor zijne makkers gefusileerd werden.

Daarna werden de lijken op affuiten van kanonnen geplaatst, en werd een lijkstoet gehouden door de bijzonderste straten der stad, waaraan soldaten, militaire muziek en alle Turnhoutsche maatschappijen deelnamen, en waarin menige rouwkroon werd gedragen.

De zielemis werd gecelebreerd in St Pieterskerk alwaar de Z. E. H. Pater Adriaensen, een roerende lijkrede uitsprak.

Na deze plechtigheid werden de lijken overgebracht naar het gemeentekerkhof, alwaar lijkredenen werden gehouden door den Z. E. H. Pater Vermeiren en afgevaardigden.

Op den doortocht van den stoet brandden de gaslantaarnen met rouwfloers omhangen.

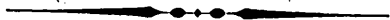
De stadsarchivaris, de Eerwaarde Heer Kanunnik J. E. Jansen, heeft eene kronijk gemaakt over de voornaamste gebeurtenissen die zich tijdens den oorlog te Turnhout hebben voorgedaan. Deze zal in afzonderlijk boek verschijnen.

Wij blijven op uw aller toewijding en medewerking rekenen voor alles wat de stadsbelangen aangaat.

In openbare zitting des Gemeenteraads te Turnhout voorgedragen, den 6 October 1919.

Bij verordening :
Voor den Secretaris,
De Schepen,
René CARON.

De Burgemeester,
F. du FOUR.

INHOUDSTAFEL

Titel	bladz.
I. Staat der bevolking	5
„ II. Gemeentebestuur	9
„ III. Gemeente-inkomsten	34
„ IV. Liefdadige gestichten	52
„ V. Kerkfabrieken	83
„ VI. Openbaar onderwijs	87
„ VII. Schoone kunsten, wetenschappen en letteren	105
„ VIII. Gezondheidsdienst	110
„ IX. Justicie, openbare veiligheid, gevangenis	116
„ X. Militie	122
„ XI. Openbare belastingen	126
„ XII. Openbare werken	137
„ XIII. Landbouw	144
„ XIV. Nijverheid	147
Vredefeesten	155

